

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Sanna Ahponen-Käyhkö
Maarit Huovinen

LASTEN TAIDEPOLKU ONNI

Väline kuvataidekasvatukseen varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö
Helmikuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Helmikuu 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
(013) 260600

Tekijät
Sanna Ahponen-Käyhkö ja Maarit Huovinen

Nimeke
Lasten Taidepolku Onni
Väline kuvataidekasvatukseen varhaiskasvatuksessa

Toimeksiantajat
Rantakylän päiväkotit ja Joensuun taidemuseo Onni

Tiivistelmä

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tehdä uusi väline, Lasten Taidepolku Onni, varhaiskasvatusikäisten, 4–6 vuotiaiden lasten kuvataidekasvatukseen. Taidepolun tarkoituksena on tuottaa lapsille taide-elämyksiä ja kokemuksia taiteen tarkastelemisesta ja omasta luovuudesta sekä itseilmaisusta taiteen keinoin. Samalla tutustutaan erilaisiin taidesuuntauksiin ja teemoihin sekä kuvallisen ilmaisun menetelmiin. Valmiin Taidepolun myötä kasvattajia rohkaistaan taiteen hyödyntämiseen varhaiskasvatuksessa ja madalletaan kynnystä käyttää taidetta tai taidekuvia osana taidekasvatusta.

Opinnäytetyö on toiminnallinen, ja se toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajien, Rantakylän päiväkodin ja Joensuun taidemuseo Onnin kanssa. Keskeisiä menetelmiä olivat osallistaminen ja kokeileva toiminta. Opinnäytetyön tuotos, Taidepolku, sisältää viisi Joensuun taidemuseon Onnin teoksista tehtyä teoskopiota harjoituksineen sekä taidemuseossa tehtävän kolmen harjoituksen osuuden. Harjoitusten tavoitteena on tukea kokonaisvaltaisesti lasten kasvua, kehitystä ja oppimista.

Taidepolkua voi jatkossa kehittää käyttämällä teoskopioita eri tavoilla, ryhmän tarpeista ja tavoitteista tai lasten mielenkiinnonkohteista lähtien. Myös taidemuseossa tehtävää osuutta voisi kehittää ja laajentaa esimerkiksi taidemuseoissa tapahtuviin taidepajoihin.

Kieli

suomi

Sivuja 56

Liitteet 3

Asiasanat

varhaiskasvatus, kuvataidekasvatus, kuvataiteellinen ilmaisu, kuvataiteellinen kokeminen

THESIS
February 2016
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
FINLAND
+358 13 260600

Authors
Sanna Ahponen-Käyhkö and Maarit Huovinen

Title
The Onni Art Path for Children
A Tool for Visual Art Education in Early Childhood Education

Commissioned by
Rantakylä Daycare Centre and Joensuu Art Museum Onni

Abstract

The goal of our thesis was to create a new tool, The Onni Art Path for Children, for the visual art education of 4–6 year-old children of early childhood education age. The purpose of the Art Path is to produce experiences for children related to observing art and their own creativity as well as using self-expression with the means of art. At the same time, children get to know different genres of and themes in art as well as methods of visual expression. The finished Art Path encourages educators to utilise art in early childhood education and lowers the threshold for using art or pictures of artwork as a part of art education.

This is a functional thesis that was realised in cooperation with its commissioners, the Rantakylä Daycare Centre and Joensuu Art Museum Onni. The central methods included encouraging participation and experimental activities. The outcome of the thesis, the Art Path, includes five copies of the artwork in the Joensuu Art Museum, related exercises, and a portion consisting of three exercises completed at art museum. The aim of the exercises is to support the growth, development, and learning of children holistically.

In the future, the Art Path can be developed by using copies of artwork in diverse ways based on the group's needs and aims or the children's interests. Furthermore, the portion taking place in the art museum could be developed and extended to include, for instance, art workshops set at art museums.

Language

Finnish

Pages 56

Appendices 3

Keywords

early childhood education, visual art education, visual art expression, experiencing visual arts

Sisältö

Tiivistelmä

Abstrakti

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus ja taide	6
2.1	Varhaiskasvatus	6
2.2	Taidekasvatus ja kuvataidekasvatus	7
2.3	Osallisuus ja taiteellinen toimijuus	8
2.4	Aihepiiriin liittyvä keskeinen tutkimus ja opinnäytetyöt	10
3	Kuvataidekasvatus varhaiskasvatuksessa	12
3.1	Taidekasvatuksen lähtökohtia	12
3.2	Kuvataiteellinen ilmaisu	14
3.3	Kuvataiteellinen kokeminen	16
3.4	Kasvattajan tehtävät kuvataidekasvatuksessa	18
4	Lasten kuvataiteellinen toiminta ja kehitys	20
4.1	4–6-vuotiaiden kuvataiteellinen toiminta	20
4.2	Kuvataidekasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukena	22
5	Opinnäytetyön lähtökohdat	23
5.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	23
5.2	Opinnäytetyön tavoite ja kohderyhmä	24
6	Kohti Taidepolkua	25
6.1	Opinnäytetyö kokonaisprosessi ja menetelmiä	25
6.2	Taidepolun ideointivaihe	27
6.3	Teosten valinta ja harjoitusten suunnittelu	28
7	Lasten Taidepolun kokeileminen ja viimeistely	31
7.1	Lasten Taidepolulla päiväkodissa	31
7.2	Lasten Taidepolulla museossa	39
7.3	Viimeistely ja tiedotus	41
8	Lasten Taidepolku Onni	43
8.1	Päiväkodissa tehtävä osuus	43
8.2	Taidemuseossa tehtävä osuus	44
8.3	Tuotoksen arviointi	45
9	Pohdinta	47
9.1	Opinnäytetyöprosessin arviointi	47
9.2	Oppimiskokemukset ja ammatillinen kasvu	49
9.3	Eettisyys ja luotettavuus	51
9.4	Kehittämisideat	52
	Lähteet	54

Liitteet

Liite 1	Tiedote vanhemmille
Liite 2	Tiedote Lasten Taidepolku Onnista
Liite 3	Lasten Taidepolku Onni

1 Johdanto

Opinnäytetyömme tuotos, Lasten Taidepolku Onni, on uusi väline varhaiskasvatusikäisten lasten kuvataidekasvatukseen. Taidepolku sisältää viisi Joensuun taidemuseon Onnin teoksista tehtyä teoskopiota harjoituksineen, joita voidaan tehdä päiväkodeissa tai muissa Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksen ympäristöissä. Teokset ovat lasten valitsemia. Lisäksi polkuun kuuluu Joensuun taidemuseo Onnissa tehtävä kolmen harjoituksen osuus. Taidepolku on suunniteltu 4–6-vuotiaille lapsille, mutta sitä voi käyttää soveltaen myös nuorempien lasten kanssa. Toimeksiantajina ja yhteistyökumppaneina Taidepolussa ovat olleet Rantakylän päiväkoti ja Joensuun kaupungin taidemuseo Onni. Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2012, 14) mukaan taiteellinen kokemus syntyy elämyksellisistä asioista. Lapsen taiteelliselle ilmaisulle tulee etsiä erilaisia toteutustapoja sekä järjestää aikaa elämyksille ja tekemiselle. Lastenkulttuuria tarjoavien tahojen, kuten taidemuseon, kanssa tehtävä yhteistyö on merkittävä osa taidekasvatusta. Taidemuseo Onnilla on materiaalia päiväkodeille taiteen ja kulttuuriperinnön opetuksen tueksi (Joensuun kaupunki 2014). Sellaista materiaalia ei kuitenkaan ole, joka olisi tehty yhteistyössä päiväkodin ja lasten kanssa tai jota voisi käyttää muualla kuin taidemuseossa.

Perustuslain 16. §:n turvaa sivistykselliset oikeudet jokaiselle Suomen kansalaiselle (731/1999). Varhaiskasvatuslain 2. a §:ssä (580/2015) mainitaan, että lain tavoitteena on muun muassa ”toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset”. Samoin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 20–23) mukaan taiteellinen ilmaiseminen on yksi lapselle ominaisista tavoista ajatella ja toimia. Varhaiskasvatus on näin ollen tärkeässä asemassa tuottamassa kaikille sen piirissä oleville lapsille tasa-arvoisia mahdollisuuksia taiteen kokemiseen. Kallialan (2012, 217) mielestä taidekasvatus on osa varhaiskasvatuksen ydintä, mutta sen tila on huolestuttava. Taidekasvatuksen määrää ja laatua tulisi lisätä, eikä sen toteuttamiseen saisi vaikuttaa se, että kasvattaja ei ole ”kuvistyyppiä”. Taidepolun yhtenä tarkoituksena onkin tai-

teen tuominen lasten ja lasten kanssa työskentelevien ulottuville. Pyrimme myös herättämään mielenkiintoa taiteeseen ja madaltamaan kynnystä käyttää taidetta osana varhaiskasvatusta. Kasvattajille se antaa uuden välineen kuva- taidekasvatukseen ja lapsille mahdollisuuden saada kokemuksen taiteesta ja taiteen tekemisestä.

Ajatuksen taidepolun tekemiseen saimme aikaisemmin Joensuun taidemuseo Onniin tehdystä Taiteista tunteisiin -polusta, joka on suunnattu ensisijaisesti muistisairaiden ja mielenterveyskuntoutujien omaisille. Aihevalintaan vaikutti myös se, että pidämme itse taidekasvatusta tärkeänä osana varhaiskasvatusta ja haluamme tehdä Joensuun kaupungin taidemuseon teoksia tutuksi lapsille ja varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville. Taidepolku painottuu käytännön syistä enemmän päiväkodissa tapahtuvaan työskentelyyn. Aina ei ole mahdollista tehdä vierailuja taidemuseoon, joten varhaiskasvatuksen toimipaikoissa kierrätettävä Taidepolku tuo kuitenkin taidetta lasten ulottuville samalla, kun se innostaa taidemuseossa vierailuun. Taidepolku on muunneltavissa monin eri tavoin niin materiaalien kuin harjoitustenkin osalta. Tämä antaa mahdollisuuden hyödyntää polkua kunkin lapsiryhmän tarvitsemalla tavalla eri menetelmiä käyttäen.

2 Varhaiskasvatus ja taide

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslain (36/1973) 1. §:n (580/2015) mukaan varhaiskasvatuksella tarkoitetaan "lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka." Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 11) mukaan varhaiskasvatus on vuorovaikutuksellista toimintaa, jonka tarkoituksena on lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen ja edistäminen. Varhaiskasvatusta tapahtuu lapsen eri elämänpiireissä, ja se edellyttää yhteistyötä vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kesken. Yhteiskunnan järjestämässä varhaiskasvatustoi-

minnassa, kuten päiväkodeissa, yhdistyy suunnitelmallinen ja tavoitteellinen hoito, kasvatus ja opetus.

Varhaiskasvatuksen lähtökohtiin kuuluu olennaisena lapsilähtöisyyden käsite. Hujalan, Puroilan, Parrilan & Nivalan (2007, 55–57) mukaan lapsilähtöisyyden keskeisenä ajatuksena on kasvatuskäytäntöjen rakentaminen yksilöllisesti lapsen tarpeita vastaaviksi. ”Kasvatusprosessin tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tulee lähteä lapsesta. Kasvatuksen suunnittelun keskiössä on lapsi omassa sosiokulttuurisessa kontekstissaan.” Lapsi nähdään aktiivisena oppijana, ja lapsen yksilöllisyyttä kunnioittaen kasvattajan tulee mahdollistaa lapsen oman oppimisprosessin toteutuminen. Tämä oppiminen puolestaan tapahtuu vuorovaikutuksessa lapsen, aikuisen ja vertaisryhmän kanssa. Voidakseen tukea lasta kasvattajan tulee jatkuvasti havainnoida, dokumentoida ja arvioida lapsen oppimisen edistymistä. Hänen tulee olla myös tietoinen lapsen oppimisprosessin eri vaiheista.

2.2 Taidekasvatus ja kuvataidekasvatus

Taide käsitteenä voidaan määritellä eri tavoin ja sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi taiteen eri keinoin kuvattuja havaintoja tai kokemuksia. Taiteessa luodaan uutta, peilataan, tunnetaan, etsitään vastauksia, havaitaan, koetaan ja hahmotetaan todellisuutta tavoilla, joka ei muuten ole mahdollista. Taide liittyy elämään ja yhteiskuntaan ylittäen monia raja-aitoja. (Bardy 2007, 21.) Sederholmin (2007, 143–144, 149) mukaan taiteen avulla voidaan käsitellä ristiriitaisiakin kysymyksiä, joihin ei ole oikeita vastauksia. Tätä epävarmuutta opettaa sietämään taidekasvatus, josta on hyötyä myös sosiaalisten ristiriitojen sietämisessä. Samalla totutellaan asioihin, jotka voivat olla keskeneräisiä tai epämääräisiä. Taidekasvatuksessa opetellaan myös tekemään taidetta ja ilmaisemaan itselle tärkeitä asioita taiteen avulla muille. Tätä kautta opitaan myös tulkitsemaan muiden tekemiä teoksia sekä arvottamaan taidetta. Taide ei ole siis pelkästään teoksia seinällä, vaan se on myös toimintatapa ja väline todellisuuden käsittelyyn ja oppimiseen.

Taidekasvatus on osa esteettistä kasvatusta, joka yhdistää eri taidemuodot: musiikin, kirjallisuuden, draaman, käsityön sekä tanssin ja liikunnan (Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki 2014, 26). Alle kouluikäisten lasten taidekasvatus, joka perustuu päivähoitoa ja esiopetusta koskeviin säädöksiin, asiakirjoihin ja ohjeisiin, on päivähoiton ja esiopetuksen tehtävänä (Rusanen 2007, 113). Rusanen (2009, 48) mukaan ”Varhaisiässä kuvataidekasvatus kasvattaa lasta taiteeseen ja taiteen avulla.” Kuvataidekasvatuksen tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen kasvu ja luovuuden sekä esteettisen kasvun kehittäminen. Yhteiskunnallisena tavoitteena on kasvattaa lasta kulttuurilliseksi osallistujaksi.

Taiteelliset peruskokemukset tulevat lapselle kasvuympäristöstä, joka vaalii esimerkiksi kuvallista toimintaa, kädentaitoja ja kirjallisuutta. Taiteelliset kokemukset kehittävät lasta yksilönä ja ryhmän jäsenenä, virittävät lasta toiminnallisuuteen, tukevat oppimista, kartuttavat mielikuvitusta ja antavat aistikokemuksia. Myöhemmät taidemielitymykset ja kulttuurilliset arvot rakentuvat lapsena saatujen taiteellisten peruskokemusten varaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23.) Taidelähtöiset menetelmät ovat erittäin moniulotteisia, ja niiden avulla ja ohella voidaan harjoittaa monia taitoja matematiikasta tunnetaitoihin (Ruokonen & Rusanen 2009, 10–14). Taidekasvatuksen haasteena onkin se, että nykyään taide ei ole vain esittävää taidetta, vaan taiteellisen ilmaisun muotoja on valtava määrä. Usein taidekasvatukseen liittyykin yhteisöllisyyttä, moniaistisuutta, taiteiden välisyyttä ja toiminnallisuutta. (Sederholm 2007, 144.)

2.3 Osallisuus ja taiteellinen toimijuus

Käsitteet osallisuus ja osallistaminen liittyvät toisiinsa kiinteästi, vaikka niillä on sisällöllisiä eroja. Osallisuus on kokonaisuus, johon kuuluvat yksilön kokemus mukana olostä ja tunne osallisuudesta sekä eritasoista ja -sisältöistä toimintaa. Toimintana osallisuus voi olla esimerkiksi vuorovaikutusta tai toimintaosallisuutta. Osallisuutta ihminen kokee esimerkiksi työn, osallistumis- ja vaikuttamistoiminnan kautta. Kokemus osallisuudesta syntyy pienten, arkisten asioiden kuten kuulluksi ja huomioduksi tulemisen kautta. Osallistamisella pyritään kannusta-

maan ja aktivoimaan yksilöitä osallistumaan ja saamaan kokemuksia osallisuudesta. (Särkelä-Kukko 2013, 34–36.)

Varhaiskasvatuslain 2. a §:n (580/2015) mukaan on “varmistettava lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin”. Lehtinen (2009, 104–105) määrittelee, että lasten osallisuudessa on kyse osallistumisen asteesta toiminnassa. Lasten osallisuus ilmenee aloitteellisuudessa, toimintavoissa ja toimintaan sitoutumisessa. Arjessa osallisuus voi tapahtua monella eri tavalla: verbaalisesti tai nonverbaalisesti, fyysisesti, sosiaalisesti tai tekemisen kautta. Osallisuus antaa lapselle mahdollisuuden vaikuttaa toimintaan, kun pelkkä osallistuminen voi olla passiivista. Turjan (2011, 47–48) näkemys on, että lasten osallisuus on moniulotteista, ja se näyttäytyy monenlaisena toimintana. Pienten lapsen osallisuus lähtee vuorovaikutustilanteista. Osallisuus on kuulluksi tulemistä ja itselle tärkeisiin asioihin vaikuttamista eri ympäristöissä. Osallisuuden myötä lapsesta tulee toimija omassa elämässään. Lapsi rakentaa omaa identiteettiään, tietoa ja kulttuuria yhdessä muiden kanssa omana arvokkaana itsenään ja yhteisön jäsenenä. Osallisuuteen liittyvä osallistaminen puolestaan tarkoittaa, että esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilökunta suuntaa lapsiin toimenpiteitä, joilla heidät pyritään tekemään osalliseksi. Lasten osallisuus ja kuuleminen ovat laadukkaan varhaiskasvatuksen osatekijöitä (Heikka, Hujala & Turja 2009, 81). Osallisuus kasvuyhteisössä on siis muutakin kuin osallistumista. Osallisuutta voidaanakin kuvata erilaisilla malleilla, eri elementtien avulla tai jatkuvana prosessina. Konkreettisia tapoja edistää lasten osallisuutta päiväkodissa voivat olla esimerkiksi lasten viikkopalaverit tai paneelikeskustelut. (Eskel & Marttila 2013, 78–79.)

Pääjoki (2011, 109–121) tarkastelee varhaisiän taidekasvatusta lasten taiteellista toimijuudesta käsin. Taiteellisella toimijuudella tässä tarkoitetaan toimintaa, jossa on mukana taiteellisia elementtejä. Taiteellisuus ja esteettisyys ovat läsnä jollain tavalla kaikessa lapsen toiminnassa. Taiteellinen toimijuus tarkastelee, missä määrin ja millä tavoin lapsella on mahdollisuus taiteellisen ilmaisuun ja millaista se on. Taiteellisen toiminnan avulla lapsi voi ilmaista itseään ja jakaa kokemuksia muiden kanssa. Kun aikuinen on lapsen taiteen vastaanottajana, hän pääsee osalliseksi lapsen maailmasta. Taiteen vuorovaikutuksellisuut-

ta ei tulisi sivuuttaa. Kysytään lapselta, mitä hän haluaa piirustuksellaan sanoa, eikä mitä hän osaa piirtää. Osa lapsen taiteellista toimijuutta ja yksi taidekasvatuksen tavoitteista on myös osallisuus kulttuuriin.

Pääjoen (2007, 288–294) mukaan lasten oman kulttuurin tulisi näkyä myös taiteellisessa toiminnassa. Lasten kulttuuria ovat esimerkiksi omaehtoinen leikki tai lasten ajatukset taiteesta. Viime vuosina lasten kulttuurista on tullut entistä rajatumpaa ja aikuisjohtoisempaa normien ja rutiinien merkityksen korostuessa. Aikuiset haluavat usein puuttua lasten leikkeihin ja kehittää niitä lapselle suotuisaan suuntaan kaventaen samalla lasten leikkimahdollisuuksia ”sopivien” leikkien suuntaan. Aikuisten on joskus vaikeata ymmärtää, että lasten kulttuuri ja leikit ovat muuttuneet maailman muuttuessa, eivätkä ne ole enää samanlaisia kuin heidän lapsuudessaan. Parhaimmillaan lasten taiteellinen toiminta voi merkitä myös niin sanotun leikinomaisen ”kolmannen tilan” syntymistä, jossa aikuinen, lapsi ja taide kohtaavat tasa-arvoisina ”taiteellisessa” leikissä.

2.4 Aihepiiriin liittyvä keskeinen tutkimus ja opinnäytetyöt

Aiheesta löytyy niukasti aikaisempaa tutkimusta. Sinikka Rusanen (2007) on väitöskirjassaan tutkinut sitä, minkälaista taidekasvattajuutta lastentarhanopettajien koulutuksessa ja varhaiskasvatuksessa tuotetaan. Tutkimus liittyy taidekasvatuksen ja varhaiskasvatukseen tietoperustaan. Taidekasvatuksen teeman hän on nostanut merkitykselliseksi muun muassa sen vuoksi, että sitä koskevaa tutkimustietoa on vähän. Tämä johtuu osittain siitä, että taidekasvatus ja varhaiskasvatus ovat varsin uusia tieteenaloja. Näin jokainen uusi tutkimus on luomassa niille perustaa. (Rusanen 2007, 21–24.) Rusasen tutkimus osoitti, että taidekasvatukseen on selkeä tila varhaiskasvatuksessa ja lastentarhanopettaja on merkityksellinen lapsen ja kuvataiteen välisen suhteen luoja. Lastentarhanopettajan tulee hallita lapsen ja hänen kehitysvaiheidensa tuntemuksen lisäksi taiteen teoriaa ja materiaalien ja välineiden käyttöön liittyvät perusasiat. Oma innostus ja kiinnostus taidekasvatukseen ovat myös tärkeitä, samoin kuin toiminnan lapsikeskeisyys. (Rusanen 2007, 212.) Rusasen (2007, 218) mukaan taide ja taidekasvatus avaavat ”välttämättömän näkökulman lapsen kasvuun ja

kehitykseen”. Taide tuo myös sellaisia ulottuvuuksia ihmisenä olemiseen, joita mikään muu ei pysty tarjoamaan.

Kirsi Verna (2015, 1) tutki opinnäytetyössään, Nykytaidetta museosta päiväko-teihin, kuinka Nykytaiteen museon Kiasman päiväkodeissa kiertävät Tunnetilataidepajat tuovat nykytaidetta osaksi varhaiskasvatusta. Taidepajat oli suunnat-
tu 3–6-vuotiaille lapsille. Laadullisen opinnäytetyön aineisto kerättiin havain-
noimalla lasten toimintaa taidepajatyöskentelyssä ja haastatteleamalla toimintaan
osallistuneita lastentarhanopettajia. Vernan (2015, 28) tutkimuksen tuloksena
oli, että Tunnetilataidepaja tuo nykytaidetta varhaiskasvatukseen luontevalla ta-
valla. Lapset pitivät siitä, ja se tuki muuta päiväkodissa tapahtuvaa toimintaa.
Koska paja tuli päiväkotiin, oli siihen osallistuminen helppoa. Lastentarhanopet-
tajille paja antoi uusia ideoita nykytaiteesta lähtevään työskentelyyn ja vahvisti
ajatusta sen käyttämisestä osana varhaiskasvatusta.

Katariina Siponen ja Hanna Tukia tekivät opinnäytetyönään helsinkiläiseen päi-
väkoti Kallioon taidehistoriallisen kuvataidepajan, ”Minä olen taiteilija!”. Kuvatai-
depajan tarkoituksena oli edistää kuvallisen ilmaisun asemaa päiväkodissa, in-
nostaa lapsia kuvataiteiluun ja itseilmaisuun sekä tuottaa taidehistoriallisia
elämyksiä. (Siponen & Tukia 2014, 1.) Taidepajaan sisältyi kahdeksan viisivuo-
tiaille lapsille suunnattua taidetuokiota sekä henkilöstölle suunnattu kansio tuo-
kiokortteineen. (Siponen & Tukia 2014, 6.) Kuvataidepajat olivat katsaus Suo-
men kuvataiteen historiaan esihistorialta ajalta 1950-luvun mainontaan.
Kuvataidepajat sisälsivät myös vierailun Ateneumin taidemuseoon. (Siponen &
Tukia 2014, 33.) Siposen ja Tukian (2014, 63–64) johtopäätösten mukaan lap-
set odottivat taidetuokioita yhä enemmän toiminnan edetessä, ja niistä muodos-
tui heille tärkeitä. Lasten tietoisuus omasta kulttuuriperinnöstään lisääntyi teok-
sia tarkastelemalla, ja Ateneumissa käynti innosti lapsia tutkimaan taidetta.
Taidehistoriallisyhteiskunnallinen lähestymistapa erosi yleensä päiväkodissa
harjoitetusta kuvataidekasvatuksesta mutta sopii Siposen ja Tukian mukaan
varsin mainiosti myös varhaiskasvatusympäristöön. Vanhempien palautteen
mukaan lapset kertoivat taidekokemuksistaan myös kotona.

3 Kuvataidekasvatus varhaiskasvatuksessa

3.1 Taidekasvatuksen lähtökohtia

YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 27. artiklan mukaan jokaisella on oikeus osallistua yhteiskunnan sivistyselämään ja nauttia taiteista (Ihmisoikeudet 2013). Lapsen oikeuksien sopimuksen 31. artiklan mukaan jokaisella lapsella on oikeus osallistua kulttuuri- ja taide-elämään (Unicef 2015). Lasten taidekasvatus muodostuu näistä lähtökohdista käsin. Koska alle kouluikäisille suunnattu taiteen perusopetusjärjestelmä on jakautunut epätasaisesti, on varhaiskasvatusjärjestelmä erityisasemassa lasten kulttuurillisten perusoikeuksien toteuttajana. (Rusanen ym. 2014, 20.) Taide- ja kulttuuritoimintaan osallistuminen on yksi merkki sosiaalisen tasa-arvon toteutumisesta. Lasten osallistumiseen vaikuttaa elinympäristö. Lasten elinoloista johtuvia eroja voi taasoittaa laadukas varhaiskasvatus. (Lapsella on oikeus osallistua 2008, Rusanen ym. 2014, 20–21 mukaan.) Jokaisella lapsella on oikeus ilmaista näkemyksensä ja mielipiteensä. Lapsen näkemysten huomioiminen takaa lapsen osallisuuden. Kuvataiteellisen toiminnan avulla lapsi voi ilmaista itseään, tehdä aloitteita ja käsitellä maailmaa, jossa elää. (Rusanen ym. 2014, 21.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005, 20) mukaan ”Leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen ovat lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella”. Kun lapsi saa toimia itselleen mielekkäällä tavalla, se edistää hänen hyvinvointiaan, vahvistaa käsitystä itsestä sekä antaa mahdollisuuden ilmaista tunteita ja ajatuksia. Samalla lapsen osallistumismahdollisuudet lisääntyvät. Havainnoidessaan, keskustellessaan ja lasten kanssa toimiessaan kasvattajat pääsevät osalliseksi lasten maailmasta. Lapselle ominaiset toiminnan tavat ohjaavat kasvattajien toimintaa, ja ne tulee huomioida toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Kun otetaan huomioon lapsen näkökulma ja suunnitellaan lapselle mielekäästä toimintaa, joka noudattaa hänelle ominaisia toimintatapoja, lapsen kyvyt ja taidot tulevat esille uudella tavalla (Karlsson 2001, 37). Taiteelliset peruskokemukset tulevat lapselle kasvu ympäristöstä, jossa on kuvallista, draamallista, tanssillista ja musiikillista toimintaa

sekä kirjallisuutta että kädentaitoja. Taiteelliset kokemukset virittävät lasta toiminnallisuuteen, antavat oppimisen iloa, kartuttavat mielikuvitusta, antavat aistikokemuksia ja kehittävät lasta yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Myöhemmät taidemielitymykset ja kulttuurilliset arvot rakentuvat lapsena saatujen taiteellisten peruskokemusten varaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23–24.)

Varhaiskasvatuksessa toiminnan kehyksen muodostavat sisällölliset orientaatiot. Näitä ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Tarkoituksena on, että näiden kautta lapsi vähitellen pystyy perehtymään, ymmärtämään, ja kokemaan erilaisia ilmiöitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa esteettinen orientaatio määritellään seuraavasti:

Esteettinen orientaatio on laaja ja monitahoinen. Se avautuu havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen ja luomisen, mutta myös kuvittelun ja intuition avulla. Orientaation kohteista ja sen kohteisiin lapsille syntyy kauneuden, harmonian, melodian, rytmin, tyylin, jännityksen ja ilon, mutta myös niiden vastakohtien kautta omakohtaisia aistimuksia, tuntemuksia ja kokemuksia. Lapsen arvostukset, asennoituminen ja näkemykset alkavat hahmottua. Ihmisenä ja ihmisyyteen kasvun kannalta samastuminen on yksi orientaation tärkeä prosessi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28.)

Esteettinen orientaatio sisältää siis laajasti luovan toiminnan osa-alueet kaikkien aistien kautta koettuna.

Taidelähtöiseen toimintaan voi liittyä kulttuurihistoriallisia elementtejä, liikunnallisia harjoituksia, elämyksellisyyttä sekä tarinaa ja draamaa. Erilaiset harjoitukset ja musiikin keinot tuovat toimintaan eri ulottuvuuksia, ja tanssi, teatteri ja elokuva antavat lapsille mahdollisuuden tehdä omia esityksiä. Myös valokuvaus ja haastattelut antavat mahdollisuuden tuoda esille lapsen omia mielipiteitä ja näkemyksiä. Kuvataide antaa rohkeutta kokeilla ja opettaa suunnittelemaan toimintaa ja käsityö mahdollisuuden kokeilla erilaisia materiaaleja ja kädentaitoja. Teoksia voi myös tuoda muidenkin nähtäville esimerkiksi näyttelyn avulla. Taidelähtöiset menetelmät ovat erittäin moniulotteisia, ja niiden avulla ja ohella voidaan harjoittaa monia taitoja matematiikasta tunnetaitoihin. Elämyksellisyy-

den ja luontoelämysten myötä voidaan tutustua luonnonilmiöihin ja kokea samaa teemaa monella eri tavalla ja monesta näkökulmasta. (Ruukonen & Rusanen 2009, 13–14.)

3.2 Kuvataiteellinen ilmaisu

Kuvataidekasvatus jakautuu neljään eri osa-alueeseen, jotka ovat kuvataiteellinen ilmaisu, kuvataiteellinen kokeminen, ympäristön esteettinen ja kulttuurinen kokeminen ja median tarkastelu. Ympäristön esteettinen ja kulttuurinen kokeminen tarkoittavat lapsen elinympäristön havainnoimista ja jäsentämistä. Esteettinen kokemus perustuu kaikkiin aisteihin, ja kulttuurinen kokeminen auttaa kulttuuristen merkitysten tunnistamista. Median tarkastelun tavoitteena on luoda lapselle valmiudet mediakulttuuriin, joka pitää sisällään mediaviestinnän, havainnoinnin, median tuottamisen ja tarkastelun. (Rusanen 2009, 49–51.) Opin näytetyössämme Taidepolussa keskitytään kuvataidekasvatuksen osa-alueista kuvataiteelliseen ilmaisuun ja kuvataiteelliseen kokemiseen.

Kuvataiteellinen ilmaisu tarkoittaa erilaisten kuvallisten työskentelytapojen harjoittelua. Lapsen kuvataiteellinen ilmaisu voi olla esimerkiksi muovailua, maa-laamista, piirtämistä ja valokuvausta tai askartelua. Tutkivan ja kokeilevan toiminnan avulla lapsi voi tunnistaa ja jäsentää ajatuksiaan, antaa niille muodon sekä harjoitella vuorovaikutusta. Kun lähtökohtana on lapselle merkityksellinen kokemus, tehtävä tai teema, kuvataiteellinen työskentely vahvistaa hänen itsetuntemustaan sekä minäkuva. Näin tapahtuessa vahvistuu myös lasten oma kulttuuri. (Rusanen 2009, 49–50.) Erilaiset materiaalit ja välineet voivat toimia myös työskentelyn lähtökohtana. Lapsi saa niiden kautta uudenlaisia kokemuksia. Esimerkiksi paperi voi olla suuri mahdollistaen lapselle ominaiset suuret liikeradat tai pieni, jolloin lapsi saa lisää haastetta työskentelyyn. Tärkeää on, ettei sotkemista tarvitse liikaa varoa ja olosuhteet taiteelliselle toiminnalle ovat muutenkin suotuisat. (Rusanen & Torkki 2001, 50–51.)

Joitakin lapsia voi muovailu tai rakentaminen innostaa, vaikkei piirtäminen kiinnostaa yhtään (Hakkola, Laitinen, Ovaska-Airasmaa 1991, 108). Taidepolussa

on käytetty monenlaisia kuvataiteellisen ilmaisun muotoja, että jokainen voisi löytää ominaisen tavan ilmaista itseään. Harjoitukset sisältävät piirtämistä, muovailua, rakentamista, valokuvaamista ja leikkaamista ja liimaamista. Usein harjoituksiin liittyy myös toiminnallisia osuuksia. Toiminnalliset harjoitukset ovat hyviä kuvataiteelliseen toimintaan virittäjiä, ja varsinkin pojat tarvitsevat toimintaa, johon yhdistyy myös karkeamotoriikka (Rusanen ym. 2014, 40).

Piirtäminen on ilmaisumuoto, jossa lapsen hienomotoriset taidot tulevat hyvin esille ja jossa lapsi voi käyttää koko kehonsa ulottuvuuksia. Piirtämisessä tehdään sekä pintaa että viivaa ja samalla sommitellaan kuvioita. Yhtä lailla lyijykynän sijasta voidaan käyttää grafiittikynää tai hiiltä, jolloin voidaan tehdä erilaista jälkeä. Mallista piirtäminen harjaannuttaa tehokkaasti silmän ja käden koordinaatiota. (Rusanen ym. 2014, 100–102.) Taidepolku sisältää mallista piirtämistä. Joillekin lapsille mallista piirtäminen voi olla haastavaa, joten päiväkotiosuudessa lapset piirtävät itse tekemänsä asetelman tai osan tai esineen siitä. Taidemuseossa tehtävässä Taidepolkuosiossa lapset saavat piirtää itse valitsemansa esineen kiinalaisen taiteen kokoelmasta.

Kolmiulotteisen toiminnan, rakentelun ja muovailun, avulla on mahdollista tavoittaa erilaisia asioita kuin piirtämällä (Hakkola ym. 1991, 108). Muovaillessaan lapsi voi käyttää kaikkia käden lihaksiaan. Se antaa lapsille aistikokemuksia ja elämyksiä kehittäen hieno- ja karkeamotoriikkaa. (Rusanen ym. 2014, 40, 116.) Luonnonmateriaalit ovat hyvin käyttökelpoisia kolmiulotteisessa työskentelyssä antaen aistielämyksiä esimerkiksi stimuloimalla tuntoaistia (Rusanen ym. 2014, 125). Rakentelu on monipuolisuudessaan hyvä tapa harjoittaa sekä motorisia taitoja, tilan ja materiaalien tuntemusta, pitkäjänteisyyttä, tarkkaavaisuutta ja luovuutta. Kun rakennetaan yhdessä, sosiaaliset taidot kehittyvät maiseman suunnittelussa ja rakentamisessa. Samalla opitaan ratkaisemaan ristiriitoja neuvottelemalla ja omia mielipiteitä perustelemalla, mikä samalla kehittää kielellisiä taitoja. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 67.) Muovailu ja rakentelu yhdistyvät yhdessä Taidepolun harjoituksessa, jossa rakennetaan yhteinen maisema. Yhteisen maiseman rakentaminen tukee yhteisöllisyyttä. Pääjoki (2011, 115) muistuttaa, että yksi taidekasvatuksen ulottu-

vuus on yhteisöllisyys ja yhteisten teosten tekeminen. Yhteinen tekeminen on usein hauskaa, koska lapset voivat jakaa tekemisen kokemuksen toistensa kanssa.

Yksi Taidepolussa käytettävä menetelmä on valokuvaus. Setälän (2012, 22–24) mukaan lasten ottamat valokuvat eivät ole kovin yleisiä, koska ajattelemme helposti, että valokuvan tulisi olla tietynlainen. Lasten ottamat valokuvat voivat kuitenkin haastaa näkemyksiä ”tietynlaisesta” valokuvasta. Myös lapsi tekee valintoja ja ilmaisee tunteitaan valokuvailmaisun avulla. Setälä (2012, 245) toteaa myös, että jokainen lapsi kuvaa itselleen ominaisella tavalla. Ei ole käsitettävä ”lasten ottamat valokuvat”. Osa myötäilee muita halutessaan olla osa ryhmää tai ottaa inspirointiä toisilta. Osa lapsista haluaa lisätä kuviin oman näkemyksensä. Kuvia ei voida myöskään yksiselitteisesti tulkita.

Taidepolun museossa tehtävä osuus sisältää piirtämisen ja toiminnallisen harjoituksen lisäksi sadutusta. Karlssonin (2003, 41–42) mukaan sadutus lisää itseilmaisua ja kielellistä tietoisuutta sekä tuo esille lasten kulttuuria. Sadutuksen avulla aikuiset pääsevät sisään lapsen maailmaan. Ryhmäsadutus luo yhteisöllisyyttä, sillä yhdistyvät kuuntelu, toisten arvostaminen ja yhdessä tekeminen.

3.3 Kuvataiteellinen kokeminen

Kuvataiteellinen kokeminen tarkoittaa taiteen vastaanottamisen mahdollisuutta. Se on taideteoksiin tutustumista museoissa ja näyttelyissä. Alkuperäisteosten lisäksi tarkastelun kohteeksi käyvät taidejäljennökset, kortit tai lastenkirjallisuuden kuvitukset. Kokemuksista keskusteleminen on tärkeää, siten lapsi oppii ilmaisemaan omia arvostuksiaan ja mieltymyksiään. Päiväkodissa kasvattajan tehtävä on huolehtia kuvallisesta ympäristöstä, jossa on sekä kuvataiteen merkkiteoksia että lasten tekemiä töitä. (Rusanen 2009, 50.) Taidepolulla tarkastelun kohteena ovat sekä taidejäljennökset että alkuperäiset teokset tarjoten monipuolisesti mahdollisuuksia taiteen tarkasteluun. Rusasen ym. (2014, 153) näkemys on, että alkuperäisen teoksen tarkastelu antaa yleensä

jäljennöstä voimakkaamman kokemuksen ja museoiden työpajojen avulla voidaan syventää suhdetta taiteeseen.

Taidepolulla taideteosten tarkastelu on keskeisessä roolissa. Tarkastelu voidaan aloittaa Joensuun Taidemuseo Onnin teoksista tehdyistä teoskoppioista, joista käytämme jatkossa myös nimitystä teos. Kopiot ovat aitojen teoksien näköisiä, kehystettyjä ”tauluja”, ja yhtä lukuun ottamatta myös aitojen teoksien kokoisia. Itkosen (2011, 10–11) mukaan teos tarkoittaa kuvataiteen teosta, joka voi olla esimerkiksi veistos, maalaus tai performanssi. Taidekuva taas voi olla sekä aito taideteos tai sellaisesta otettu kuva. Taidekuva toimii usein välineenä johonkin, vaikka taide itsessäänkin on arvokasta. Taiteen tai taidekuvan avulla voidaan aktivoida aisteja, tarjota elämyksiä tai käyttää niitä keskustelun ja oppimisen välineenä.

Kun tarkastellaan taidetta, voidaan kiinnittää huomiota väreihin, muotoihin tai sommitteluun. Samalla voidaan pohtia teoksen nimeä, värejä, kokoa tai rakennetta. Teokset voivat olla myös vaikeita hahmottaa avulla esimerkiksi silloin, kun ne ovat epäselviä tai eivät varsinaisesti esitä mitään. Katsoja kuitenkin pyrkii usein löytämään teoksesta jotakin tuttua. Usein juuri lapset voivat reagoida nopeastikin ei-esittävään taiteeseen ja nähdä siinä monenlaisia asioita ilman ennakkoluuloja. (Itkonen 2011, 28–31.)

Taidepolulla taidetta tarkastellaan eri aistien avulla. Taidekuvien äärellä esitetään kysymyksiä väreistä, muodoista, tunnelmista, äänistä, tuoksuista ja tapahtumista. Myös tuntoaistia käytetään toimintaan virittäjänä. Samalla keskustellaan lapsille heränneistä ajatuksista, koska on tärkeätä, että lapset saavat tarkastella teoksia omasta maailmastaan käsin. Rusasen jne. (2014, 153) mukaan taideteos on silta katsojan ja tekijän välillä. Kun teosta vastaanotetaan, sitä tarkastellaan kuulo-, tunto- näkö- tai makuaistien kautta. Eri aistit herättävät mielleyhtymiä ja muistoja, jotka sitten jaetaan esimerkiksi keskustelemalla, leikkien tai kuvataiteellisen toiminnan avulla.

3.4 Kasvattajan tehtävät kuvataidekasvatuksessa

Taito- ja taideaineet kulkevat varhaiskasvatuksessa rinnakkain. Kasvattajan on tunnettava niiden keskeiset sisällöt integroidakseen lapsen toimintaa. Päiväkodissa tapahtuvaa taidekasvatusta voi eheyttää monella eri tasolla. Ensimmäisellä tasolla kasvattaja tiedostaa taiteen roolin arjessa. Hän käyttää taiteen keinoja jokapäiväisissä toimintatilanteissa. Näitä ovat muun muassa unilaulut, pukemisorut ja vuorovaikutteiset lorutteleikit. Tietoista näkemistä voi kehittää esimerkiksi ulkoillessa kiinnittämällä lapsen huomio valoihin ja varjoihin. Toisella tasolla keskiössä on lapsen huomioiminen aktiivisena toimijana. Taiteellisen toiminnan idea voi tulla lapsen tai lapsiryhmän mielenkiinnon kohteesta, mutta kasvattaja pyrkii monipuolistamaan sitä eri taidelähtöisiä menetelmiä käyttäen. Kolmannella tasolla kasvattajan tehtävänä on innostaa lasta taiteelliseen ilmaisuun, suunnitella ja ohjata toimintaa. Kasvattajan tulee tiedostaa taidekasvatuksen eri tasot. Taidetta voi käyttää apuna opiskellessa kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksen eri sisältöalueita. Neljännellä tasolla kasvattaja tavoitteellisesti suunnittelee, toteuttaa ja arvioi taidekasvatusta sekä ryhmä- että päiväkotikohtaisesti. Eri taidemuotoja voidaan ottaa käyttöön kokonaisvaltaisesti teematyökentelyssä tai projekteissa. (Ruokonen & Rusanen 2009, 12–14.)

Kasvattajan tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsella on mahdollisuus sekä ohjattuun että omaehtoiseen taiteelliseen ilmaisemiseen ja kokemiseen. Lapsella tulee olla monipuoliset mahdollisuudet toimia taiteen eri alueilla. Lapsen luovuudelle ja mielikuvitukselle tulee antaa aikaa, tilaa ja rauhaa. Kasvattajan tulee kunnioittaa lapsen persoonallisia valintoja ja havaintoja. Lapsi itse asettaa omat, arvokkaat tavoitteensa ja kasvattajan tehtävä on auttaa häntä näihin tavoitteisiin pääsemisessä. Lasten taiteellisen toiminnan dokumentointi ja taiteellisten tuotosten esittämiseen tarkoitettujen tilaisuuksien järjestäminen kuuluu myös kasvattajien tehtäviin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24.) Kasvattajan yhteiskunnallinen tehtävä on tukea lapsen oikeutta omaan lastenkulttuuriin (Ruokonen & Rusanen 2009, 11).

Kuvataiteellisen toiminnan perustana on kasvattajan innostus ja asenne toiminnan suunnittelulle. Kasvattajan tehtävänä on ensinnäkin ohjata välineiden ja

materiaalien käytössä sekä konkreettista fyysisistä työskentelyä. Toiseksi hänen on rakennettava luovalle työskentelylle hyvät edellytykset. (Rusanen 2009, 53.) Ympäristön tulee tukea lapsen taiteellista kokemista ja ilmaisemista. Lapselle tulee antaa mahdollisuus taiteellisiin elämyksiin sekä mahdollisuus tutustua erilaisiin materiaaleihin, ideoihin, käsitteisiin ja monipuolisesti harjoittaa taitojaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24.) Lapsia kannustava, hyväksyvä ja innostava ilmapiiri tukee taiteellista toimintaa. Kasvattajan tulee olla joustava niin toiminnan kuin ajankäytön suhteen. Suunnittelemalla toimintaa etukäteen voi turvata lasten keskittymisen kuvalliseen työskentelyyn, mutta täytyy olla avoin myös lasten ennakoimattomalle ilmaisulle ja myönteiselle toiminnalle. (Hakkola ym. 1991, 69.)

Kasvattajan tulee olla tietoinen omasta suhtautumisestaan taiteeseen. Näin hän voi helpommin suunnitella sellaista kuvataiteellista toimintaa, joka tukee lapsen ja taiteen välisen suhteen muodostumista. (Rusanen ym. 2014, 12.) Taideteokset kertovat ajasta, jolloin ne on tehty. Taiteen historiassa on ollut ajanjaksoja, jolloin arvossa oli esittävä taide ja jäljentäminen, kun nykyään korostetaan tekijän sanomaa. Kasvattajana voi pohtia, arvostaako lasten töissä esittävyttä vai lasten kuvaamaa omaa todellisuutta ja heidän esittämiään näkökulmia. (Rusanen ym. 2014, 17.)

Kasvattajan on järjestettävä arviointiin ja töiden tarkasteluun aikaa, tapahtuu se sitten yksilöllisesti tai yhdessä koko lapsiryhmän kanssa. Oman työnsä avulla lapsi voi kertoa itsestään ja tehdä omaa maailmaansa näkyväksi. (Rusanen 2009, 54.) Lasten tekemät kuvat antavat kasvattajille mahdollisuuden päästä sisään lapsen ajatteluun, tunteisiin, kiinnostuksen kohteisiin ja muistoihin. Kuvat mahdollistavat myös lapsen kehityksen ja oppimisen seuraamisen. (Hakkola ym. 1991, 16–17.) Kuvia tarkastellessa luonnehtivat kysymykset ovat tärkeämpiä kuin kuvien paremmuusjärjestykseen laittaminen. (Hakkola ym. 1991, 73.) Kun lasten töitä tarkastellaan yhdessä lapsiryhmän kanssa, voidaan samalla harjoitella tärkeitä kuuntelemisen ja keskustelemisen taitoja (Rusanen 2009, 54). Myös lapsia voisi totuttaa siihen, ettei ole tarpeen arvostella töitä vaan tärkeintä on keskustella kuvien sisällöstä (Hakkola ym. 1991, 48). Jos lapsiryhmä on suuri, lapset eivät välttämättä jaksa kuunnella kaikkien muiden töistä. Tällöin

kasvattaja voi keskustella erikseen kunkin lapsen kanssa hänen työstään. Näin kasvattaja saa tietoa lapsesta ja lapsi huomiota ja arvontoa työtään kohtaan. (Hakkola ym. 1991, 73.)

Taidepolulla kasvattajan tehtävänä on toimia oppaana ja ohjaajana taiteen maailmaan. Taiteen tarkastelussa ohjaajan on hyvä olla avoin lasten ajatuksille ja ideoille ja tarttua lapsen esille tuomiin asioihin. On tärkeätä, että kasvattaja omalla toiminnallaan näyttää, että kukin voi tarkastella taidetta omasta näkökulmastaan käsin, eikä ole oikeita tai vääriä vastauksia tai ajatuksia. Sama pätee kuvallisen ilmaisun harjoituksiin. Lasten tekemiä töitä ei arvostella, vaan niitäkin tarkastellaan tekijän ja katsojien näkökulmasta mielenkiintoisia yksityiskohtia tai ideoita hakien. Itse toiminnassa kasvattajan on hyvä olla tarvittaessa lapsen tukena ja apuna ohjaten eri välineiden ja tekniikoiden käyttämisessä. Kasvattaja tuntee oman ryhmänsä lapset, ja harjoitusten materiaalit ja menetelmät voidaan valita sen mukaan, mikä on tärkeätä tai ajankohtaista Taidepolulla juuri sen lapsiryhmän kanssa. Omalla esimerkillään kasvattaja rohkaisee lapsia käyttämään mielikuvitustaan, ilmaisemaan itseään ja omia mielipiteitään ja heittäytymään harjoituksiin avoimin mielin.

4 Lasten kuvataiteellinen toiminta ja kehitys

4.1 4–6-vuotiaiden kuvataiteellinen toiminta

Pieni lapsi työskentelee kokeillen ja tutkien eri aistiensa kautta. Lapselle kuvallisessa työskentelyssä toiminnallisuus ja koko kehon käyttö ovat ominaisia tapoja tuottaa kuvaa. Lapsi liikuttaa usein koko kehoaan, mikä auttaa oman kehon hahmottamisessa. Tärkeätä on myös havainnoida jälkiä, joita työskentely tuottaa ja kehitellä niitä edelleen. Erilaiset materiaalit ja välineet ovat lapselle myös tutkimuksen kohteita. Kuvallisen työskentelyn kautta tulevat esille lapsen persoonallisuuden piirteet. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2007, 45.)

Varhaislapsuudessa lapsi oppii, kasvaa ja kehittyy paljon, kuitenkin omaan tahtiinsa. Perheen lisäksi päiväkotito on usein lapselle merkityksellinen konteksti, ja aikuisten vaikutus lapsen oppimiselle ja sosiaaliselle sekä emotionaaliselle kehitykselle on suuri. Lapsi on niin sanotulla intuitiivisen kehityksen kaudella 4–6-vuotiaana, jolloin hän pystyy esimerkiksi luokittelemaan esineitä värien tai kokojen mukaan. Lapsi on kuitenkin vielä välittömien havaintojensa varassa. Tietoperusta tämän ikäisillä lapsilla on jo laaja, ja omia kiinnostuksen kohteita riittää. Vuorovaikutuksella on tärkeä merkitys lapsen kehittymisen kannalta, ja kehitystä vievät eteenpäin lapsen saama palaute sekä leikki- ja ongelmanratkaisutilanteet. Myös esineiden ja erilaisten asioiden tutkiminen, kokeilu ja kuvittelu sekä taitojen harjoittaminen ja mahdollisuus oppia uutta kehittävät lasta. (Nurmi ym. 2014, 23–25.)

Kuvallisen ilmaisun avulla lapsi voi jo varhain tehdä konkreettisiksi ideoita ja tunteitaan. Jokainen ikäkausi sisältää ominaiset piirteensä. Alkuvaiheessa lapsen piirustuksiin vaikuttavat eniten motoriset ja biologiset tekijät. Myöhemmin korostuu piirtämistoiminta sekä mielikuvituksen ja havaintotaitojen osuus. Kun lapsi kasvaa, ympäristön kuvalliset vaikutteet muokkaavat tapaa, jolla lapsi kuvaa kokemuksiaan. Tästä johtuen lasten kasvaessa myös piirrosten yksilölliset ja kulttuurilliset erot kasvavat. (Salminen 2005, 54.) Hakkolan ym. (1991, 64) mukaan 4–6-vuotiaiden kuvallinen toiminta on iloista ja välitöntä. He pitävät toiminnasta eivätkä ole vielä liian kriittisiä oman ilmaisunsa suhteen. Lapsille muodostuu pikkuhiljaa käsitys itsestään kuvan tekijänä, ja kasvattajan tehtävänä on lujittaa lapsen luottamusta kykyihinsä. Lasten kyvyt tulevat paremmin esille, jos heillä on käytettävänä erilaisia ilmaisun tapoja: muovailua, rakentelua, maalausta, kuvien katselua, leikkelyä, liimaamista. Tämän ikäisillä lapsilla mielikuvituksen kehitys on voimakasta, ja kuvallisessa toiminnassa voi käyttää heille luontaisia tapoja kuten leikki ja sadut.

Neljä- ja viisivuotiaat lapset ovat usein vielä hyvin fyysisiä, ja liikkumisen tarve on suuri. Kuvallisessa ilmaisussa kuitenkin alkaa jo olla tarkoituksenmukaisuutta. Näin lapsi pyrkii työstämään omia ajatuksiaan ja hahmottamaan ympäröivää todellisuutta. Hienomotoriset taidot voivat olla vielä kehittymättömät, mutta silti lapsi pyrkii kertomaan tarinaa kuviensa avulla. Tässä vaiheessa lapsen on hyvä

saada ilmaista itseään monipuolisesti ja omaan elämyspiiriinsä liittyen. (Rusanen ym. 2014, 50.) Koska lasten kiinnostus kuvalliseen toimintaan vaihtelee, voivat lasten kehitysvaiheet ja hienomotorinen osaaminen olla hyvin erilaisia kuusi- tai seitsemänvuotiaana (Rusanen ym. 2014, 52). Kouluiän lähestyessä myös lasten kriittisyys itseään kohtaan kasvaa ja muiden hyväksynnän saaminen korostuu. Kuvataiteellinen toiminta voi olla sosiaalista toimintaa, ja se antaa mahdollisuuden harjoittaa näitä taitoja esimerkiksi erilaisuuden hyväksymistä. (Hakkola ym. 1991, 64.)

4.2 Kuvataidekasvatus lapsen kasvun ja kehityksen tukena

Kuvataidekasvatuksen avulla voidaan tukea kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, kehittäen samalla luovuutta ja esteettistä asennetta (Rusanen 2009, 48–52). Lapsen kuvataiteelliseen toimintaan liittyy kiinteästi kehollisuus, ja kuvataiteellinen toiminta tukeekin lapsen fyysistä kehitystä. Lapsen kehitys alkaa karkeamotorisesta kehityksestä. Aluksi liikkeessä voi olla koko vartalo. Vähitellen lapsi oppii käyttämään käsivarttaan ja rannettaan, ja sormien toiminnan eriytyessä lapsi alkaa hallita kynä- tai sivellinotteen. Kun lapsi harjoittelee hienomotorisia taitoja, samalla kehittyvät silmän ja käden koordinaatio, aistitoiminnot ja havainnointikyky. Piirtäessään tai maalatessaan lapsi hahmottaa myös tilaa suuntia: ylös, alas, sivulle. Samalla voidaan harjoitella voimankäyttöä ja ajan hahmottamista: piirtää välillä hiljaa tai kovaa, nopeasti tai hitaasti. (Rusanen ym. 2014, 40.)

Kuvataiteellinen toiminta tukee myös lapsen psyykkistä kehitystä auttamalla lapsen identiteetin rakentumisessa. Lapsi saa ilmaista itseään ja rakentaa kuvaa itsestään ja siitä, mistä hän pitää tai ei pidä ja mitkä asiat ovat hänelle merkityksellisiä. Samalla hän voi ilmaista tunteitaan, ilojaan ja pelkojaan sekä saada onnistumisen kokemuksia kuvataiteellisen toiminnan kautta. Kuvataiteellisessa toiminnassa lapsi tarvitsee myös kognitiivisia taitoja, tarkkaavaisuutta ja ongelmanratkaisukykyä. (Rusanen ym. 2014, 42.)

Kuvataiteellinen työskentely vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja. Sen avulla lapsi voi ilmaista näkemyksiään ja työstää omia kokemuksiaan. Se antaa lapselle mahdollisuuden käsitellä ja jäsentää tunne-elämää. (Rusanen 2009, 52.) Kuva-taide toimii hyvin vuorovaikutteisena oppimisen välineenä, jossa kuvat toimivat keskustelujen käynnistäjinä esimerkiksi eettisiä keskusteluja herättäen (Rusanen ym. 2014, 68). Taiteellisen työskentelyn avulla lapsi kehittyy myös ryhmän jäsenenä osallistuessaan toimintaan yhdessä muiden kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 24). Hakkola ym. (1991, 40) pitävät taidetta merkittävänä kasvatukseen, koska taiteen tekemisessä jokainen on subjekti, tekijä. Jokaisen ratkaisu on yksilöllinen, oikeita tai vääriä ratkaisuja ei ole. ”Taidekasvatus on yhteistä kasvattamista”, lapset ja aikuiset kasvattavat toinen toisiaan.

5 Opinnäytetyön lähtökohdat

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyömme on toiminnallinen. Vilkan ja Airaksisen (2003, 10) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön tulee olla työelämälähtöinen ja käytännönläheinen. Sen tulee osoittaa alan tietojen ja taitojen hallintaa. Toteutuksessa tulee huomioida tutkimuksellinen näkökulma. Salosen (2013, 5–6) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön erityispiirteitä ovat lopputuloksena syntyvä konkreettinen tuotos ja toimijoiden läsnäolo työn eri vaiheissa. Toiminnan vaiheet etenevät alusta loppuun ”toimijoiden kanssa dialogisessa tai trialogisessa vuorovaikutussuhteessa tietyssä toimintaympäristössä.” Työskentelytapa on vuorovaikutteista keskustelua, arviointia, toiminnan kehittämistä sekä palautteen antoa ja vastaanottoa.

Laadullisia tutkimusmenetelmiä voidaan tarvita toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamiseen silloin, jos halutaan tavoittaa nimenomaan kohderyhmän omia ideoita ja näkemyksiä esimerkiksi tapahtuman järjestämiseen. Laadullista aineistoa voidaan tällöin kerätä esimerkiksi ryhmähaastatteluilla. Aineisto ei kui-

tenkaan välttämättä varsinaisesti analysoida, vaan se toimii lähteenä toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisessa. (Vilkka & Airaksinen 2003, 63–64.)

Toiminnallinen opinnäytetyö sisältää raportin ja käytännön toteutuksen eli tuotoksen. Raportti tehdään tutkimusviestinnän keinoin ja siinä kerrotaan opinnäytetyöprosessista ja tuloksista, joihin on päädytty. Lisäksi raportissa arvioidaan omaa prosessia, tuotosta ja oppimista. Opinnäytteen avulla kerrotaan lukijoille ammatillisesta osaamisesta, ja se on tekijöilleen väline ammatilliseen kasvuun. Tuotoksen teksti on ominaisuuksiltaan erilainen, ja se suunnataan käyttäjäryhmälle. (Vilkka & Airaksinen 2003, 65.)

5.2 Opinnäytetyön tavoite ja kohderyhmä

Opinnäytetyömme tavoitteena on ollut kehittää uusi väline kuvataidekasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Lapsille tarkoitetun Taidepolku Onnin tarkoituksena on tuottaa lapsille taide-elämyksiä ja kokemuksia taiteen tarkastelemisesta ja omasta luovuudesta sekä itseilmaisusta taiteen keinoin. Samalla tutustutaan erilaisiin taidesuuntauksiin ja teemoihin sekä menetelmiin. Kasvattajia rohkaistaan taiteen hyödyntämiseen varhaiskasvatuksessa ja mahdolletaan kynnystä käyttää taidetta tai taidekuvia osana kuvataidekasvatusta valmiin Taidepolun myötä. Taidepolku jatkuu taidemuseoon, jonne lähteminen valmiin materiaalin kanssa on helpompaa. Joensuun kaupungin taidemuseolle Taidepolku on yksi tapa ohjata museossa varhaiskasvatusikäisiä lapsia. Meille Taidepolun tekeminen on antanut mahdollisuuden syventyä kuvataidekasvatukseen ja edesauttaa taiteen käyttämistä varhaiskasvatuksessa. Olemme myös voineet yhdistää Taidepolussa sosionomiopintoihimme sisältyneet varhaiskasvatuksen ja luovat menetelmät.

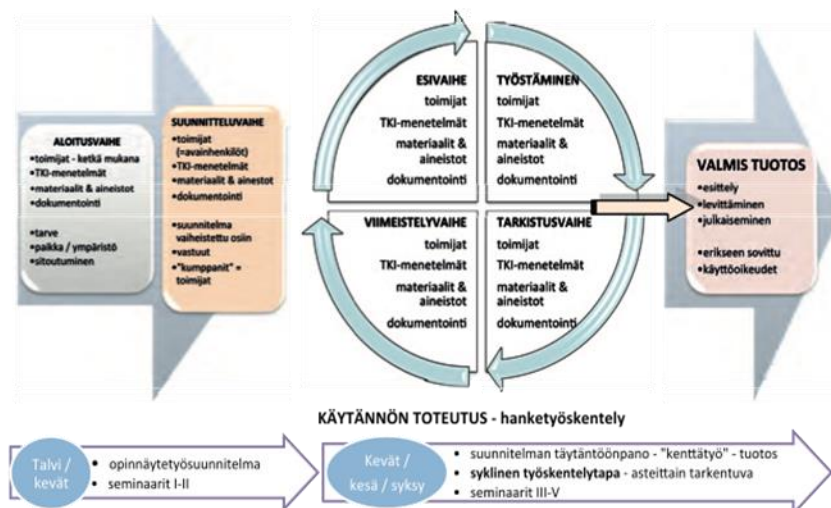
Taidepolun kehittämisessä ovat toimijoina olleet mukana taidemuseo Onni ja Rantakylän päiväkodin työntekijöitä sekä lapsia. Jokaiselle harjoituskerralle osallistui 3-4 lasta, jotka olivat 4–6-vuotiaita tyttöjä ja poikia. Harjoitusten ohjaaja oli päiväkodin henkilöstöstä, ja jokaisella kerralla oli eri ohjaaja. Ohjaajat olivat päivähoitajia ja lastentarhanopettajia. Yhdellä lastentarhanopettajista on ku-

vaamataidon opettajan pätevyys. Yksi näkökohta Taidepolun kehittämisessä oli se, että on tärkeitä tehdä yhteistyötä kaupungin eri toimijoiden kesken ja hyödyntää esimerkiksi taidemuseon osaamista. Rantakylän päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa (2015, 6) kerrotaan, että lapselle on tärkeää taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Päiväkotitekee mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä Joensuun kaupungin lasten kulttuuria tarjoavien tahojen, esimerkiksi museon kanssa.

6 Kohti Taidepolkua

6.1 Opinnäytetyö kokonaisprosessi ja menetelmiä

Rantasen ja Toikon (2009, 71) mukaan kehittämisen menetelmät voidaan jakaa kolmenlaisiin menetelmiin: osallistamisen, tiedon tuotannon ja prosessin hallinnan menetelmiin. Prosessinhallinnan menetelmänä opinnäytetyössämme käytimme mukaillen Salosen (2013, 16–20) konstruktivistista mallia (kuviokuva 1). Malli pitää sisällään seuraavat vaiheet: aloitusvaihe, suunnitteluvaihe, esivaihe, työstövaihe, tarkistusvaihe, viimeistelyvaihe ja valmis tuotos. Se sisältää esimerkiksi huolellisen suunnittelun, toiminnasta oppimisen, osallisuuden, tutkimuksellisen kehittämisotteen ja kattavan menetelmäosaamisen. Tässä mallissa korostuvat ”yhteisöllinen ja osallistava näkökulma sekä (sosio)pedagoginen työote.” Tämän mallin mukaan arviointia tehdään eri vaiheissa, suunnataan toimintaa uudelleen ja käydään tasavertaista, vuorovaikutteista keskustelua toimijoiden kanssa.

Kuvio 1. Salosen (2012) kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli (Salonen 2013, 20).

Rantanen ja Toikko (2009, 72–73) kertovat osallistamisen menetelmiä olevan esimerkiksi erilaiset keskustelut ja ryhmätyötavat. Tiedon tuotannon menetelmiä ovat tiedon tarpeesta riippuen suunnitteluvaiheen tarveanalyysit, toimintavaiheen palaute- ja arviointitieto ja toiminnan loputtua kerättävä arviointitieto. Salosen (2013, 22–23) mukaan toiminnallisen opinnäytetyön kehittämismenetelmiin kuuluvat kehittämisen ja osallistamisen menetelmät, joita ovat esimerkiksi keskustelut, kokeileva toiminta, työpajat, kuvalliset tekniikat, kirjalliset menetelmät ja menetelmäkirjallisuuden käyttäminen. Tiedonhankinnan menetelmiä ovat toiminnallisessa opinnäytetyössä haastattelujen ja kyselyjen lisäksi esimerkiksi havainnointi eri muodoissaan, henkilökohtainen oppimispäiväkirja sekä systemaattinen dokumentointi.

Tässä opinnäytetyössä käytimme kehittämismenetelminä keskustelua, jonka avulla ideoimme ja uudelleen suuntasimme toimintaa yhdessä toimijoiden kanssa. Pienryhmätyöskentelyä käytimme kuvien valinnassa. Harjoitusten suunnittelussa käytimme apuna kuvia esimerkiksi tekemällä ideakartan ja toteutuksessa keskeistä oli kokeileva toiminta. Tiedonhankinnan menetelminä käytimme ha-

vainnointia, opinnäytetyöpäiväkirjaa, reflektointia, valokuvia, aikaisempaa tutkimus- ja teorialietoa aiheesta sekä menetelmäkirjallisuutta. Keskeiseksi nousi toimijoiden osallistaminen toimintaan sekä suunnittelussa, toteutuksessa että arvioinnissa.

6.2 Taidepolun ideointivaihe

Salosen (2013, 17) mukaan aloitusvaihe sisältää ideoimista. Siinä pohditaan tarvetta, tehtävää, toimintaympäristöä, mukana olevat toimijoita ja heidän osallistumistaan työskentelyyn. Ajatuksen opinnäytetyönä Taidepolun tekemiseen saimme Joensuun taidemuseo Onniin tehdystä Taiteista tunteisiin -polusta. Se on Joensuun taidemuseo Onnin, Pohjois-Karjalan Muisti ry:n ja Omaiset mielen-terveystyön tukena Pohjois-Karjalan yhdistys ry:n kehittämä menetelmä, joka tarjoaa erilaisen tavan taiteen lähestymiseen. Menetelmä suunniteltiin tuke-maan muistisairaiden ja mielenterveyskuntoutujien omaisten jaksamista arjessa taiteen keinoin, mutta se soveltuu kaikille. Se sisältää myös siirrettävän, eri toi-mintaympäristöissä käytettävän Taiteista tunteisiin- reissupolkuversion, joka pi-tää sisällään esimerkiksi taulujäljennöksiä, taidekortteja ja toimintaosuuksia. (Uudella tavalla aitoa kumppanuutta -hanke, 2012–2015.) Kiinnostuimme tästä menetelmästä ja aloimme ideoida vastaavaa Taidepolkua varhaiskasvatukseen, kuvataidekasvatuksen tavoitteet huomioiden. Halusimme mukaan niin taidemu-seossa kuin päiväkodeissakin tehtävät osuudet täydentämään toisiaan.

Suunnitteluvaiheessa laaditaan suunnitelma, jossa tulee ilmetä esimerkiksi ta-voitteet, toimijat ja menetelmät (Salonen 2013, 16). Aihevalinnan jälkeen opin-näytetyöprosessimme suunnitteluvaihe sisälsi aihepiiriin liittyvään teoriaan ja kirjallisuuteen tutustumista sekä opinnäytetyöidean työstämistä kirjoitelmaksi syksyllä 2014. Kirjoitelman ohessa suunnittelimme käytännön toteutusta yhdes-sä yhteistyötahojen, Joensuun taidemuseo Onnin ja Rantakylän päiväkodin kanssa ja kartoitimme Taidepolun tekemisestä aiheutuvia kustannuksia. Helmi-kuussa 2015 valmistui opinnäytetyösuunnitelma, jossa kuvattiin tarkemmin pro-sessin eteneminen, teoriatausta, menetelmät, sekä opinnäytetyön tavoite ja si-

sältö. Opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen teimme toimeksiantosopimukset yhteistyötahojen kanssa.

Kevään aikana vierailimme Pohjois-Karjalan Muisti ry:ssä ja tutustuimme lisää Taiteista tunteisiin -menetelmään. Myöhemmin osallistuimme menetelmän perehdytykseen Joensuun taidemuseo Onnissa. Perehdytys piti sisällään menetelmään tutustumista sekä keskustelun että omakohtaisen kokemisen kautta. Osallistuimme myös Joensuun taidemuseo Onnin lapsille järjestettyihin Muodonmuutokset-työpajoihin, joista haimme vinkkejä museossa tapahtuvaan taide-työskentelyyn sekä tutustuimme taidemuseon tapaan toimia lasten kanssa.

6.3 Teosten valinta ja harjoitusten suunnittelu

Konstruktivistisen mallin mukaan esivaiheessa tapahtuu kentälle siirtyminen, ja sitä seuraa työstövaihe (Salosen 2013, 18). Aloitimme käytännön toteutuksen Taidepolun teosten valinnalla, joka tehtiin lapsia osallistaen yhteistyössä taidemuseo Onnin kanssa. Tätä ennen olimme tiedottaneet Rantakylän päiväkodin, Sammakoiden ryhmän lasten vanhempia opinnäytetyön tekemisestä ja kysyneet heiltä asianmukaiset luvat lasten osallistumisesta työskentelyyn ja valokuvaukseen (liite 1). Ennen jokaista tuokiota kysyttiin myös lapsilta suostumus osallistumiseen.

Teosten esivalintaprosessiin osallistimme Joensuun taidemuseon henkilöstöä ja hyödynsimme heidän asiantuntemustaan taidemuseon kokoelmista. Esivalintaprosessiin valittiin 21 teosta seuraavien teemojen mukaan: täplämaalaus-tekniikalla toteutettu teos, abstrakti teos, maisema, muotokuva ja asetelma. Nämä teemat valitsimme, koska niiden kautta on mahdollista tutustua monipuolisesti erilaisiin tyyliin. Jokaista teemaa kohden oli 4–5 teosvaihtoehtoa, joista Taidemuseo teetti meille A4-kokoiset kopiot. Näistä teoskuvista valitsimme lasten kanssa Taidepolkuun mukaan otettavat viisi teosta.

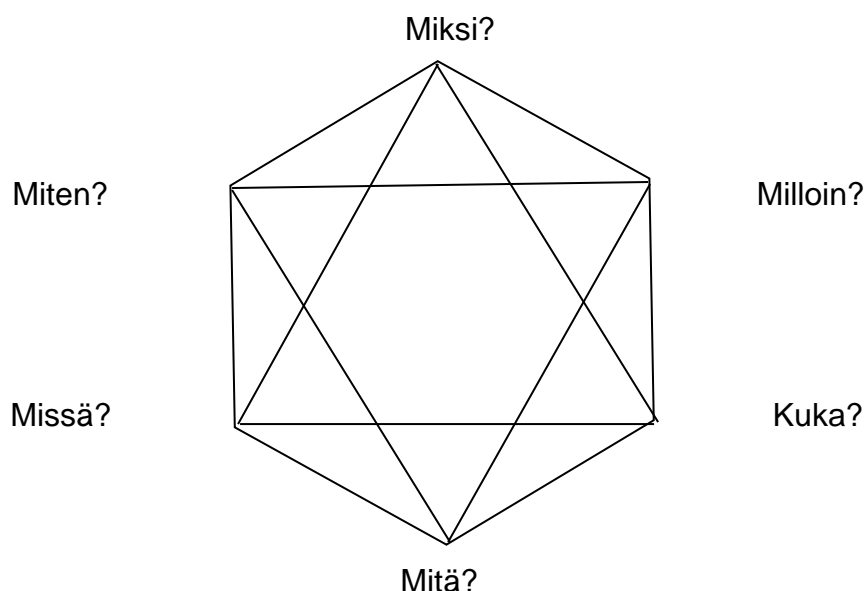
Teosten valinta tapahtui pienryhmäkeskustelujen avulla (kuva 1). Ryhmissä oli neljä lasta. Olimme määritelleet etukäteen muutaman kysymyksen teoksista,

muuten tarkoituksena oli keskustella mahdollisimman vapaasti lapsia kiinnostavista asioista. Lapset saivat nähdä teosvaihtoehdot teemoittain. Toinen meistä esitti kysymyksiä lapsille teoksiin liittyen, toinen kirjasi lasten näkemyksiä. Vaikka kiinnostuksen kohteet voivat muuttua, varsinkin lapsilla, ovat lasten mielipiteet yhtä arvokkaita kuin aikuisen, eikä tarkoitus ole etsiäkään yhtä ainoata totuutta (Turja 2004, 11). Teoksista valitsimme ne, jotka herättivät selkeästi eniten lasten mielenkiintoa ja keskustelua. Teokset digitoitiin taidemuseossa ja teetettiin Punamusta Oy:ssä.

Kuva 1. Teosten valinta lasten kanssa (Kuva: Maarit Huovinen).

Osallistavan valitsemisprosessin jälkeen aloitimme teoksiin liittyvien harjoitusten suunnittelemisen yhdessä Rantakylän päiväkodin ja taidemuseon amanuenssin kanssa. Lähtökohtana harjoitusten laatimiselle toimivat teokset tyyli-suuntineen ja teemoineen sekä teosten valintaprosessissa saadut lasten näkemykset ja teoksista heränneet ajatukset. Harjoitusten suunnittelussa käytimme apuna Ruusasen ym. (2014, 58) kuvataiteellisen toiminnan suunnittelutimanttia (kuvio 2).

Kuvio 2. Kuvallisen toiminnan suunnittelutimantti (Rusanen ym. 2014, 58).

Timantin miksi, miten ja mitä -kysymysten avulla määritellään toiminnan tavoite, käytettävät menetelmät ja toiminnan sisältö. Kuka-kysymyksen avulla määritellään toimijat. Ympäristöä pohditaan missä ja miten -kysymysten avulla ja ajankohtaa mietitään milloin-kysymyksen avulla. (Rusanen ym. 2014, 58.)

Hakkolan ym. (1991, 67–69) mukaan tavoitteiden asettaminen on tärkeää lasten kuvallisen ilmaisun kehittymisen kannalta. Toiminta ilman kuvataiteellisia tavoitteita ei ole kuvataidekasvatusta. Taidekasvatuksen tavoitteiden asettaminen voi kuitenkin olla ongelmallista. Kuvataiteelliseen toimintaan liittyy samaan aikaan useita eri kehittymisen alueita ja on etukäteen vaikeaa määritellä, mikä niistä muodostuu tärkeimmäksi toimintaa toteutettaessa. Esimerkiksi lasten taiteellisten kykyjen kasvattaminen ja esteettisten kykyjen kehittäminen ovat keskeisimpiä tavoitteita taidekasvatuksessa, joiden toteutumista on vaikea arvioida. Toiminnan aikana voi toteutua myös sellaisia tavoitteita, joita ei etukäteen osaa ennakoita.

Taidepolun harjoitusten tavoitteiden laadinnan perustana ovat kuvataidekasvatuksen tavoitteet. Tavoitteena on tukea kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista kuten sosiaalisia, fyysis-motorisia ja kognitiivisiä taitoja (Rusanen 2009, 52). Harjoitusten avulla kehitetään lapsen itseilmaisua ja luovuutta

sekä lisätään osallisuutta ja toimijuutta. Tavoitteena on myös tutustua taiteen tarkasteluun, teosten tyyliin ja teemoihin sekä kuvataiteen eri välineisiin, materiaaleihin ja työskentelytapoihin. Taidepolun tavoitteet voidaan määritellä myös ryhmän tarpeiden mukaisesti.

7 Lasten Taidepolun kokeileminen ja viimeistely

7.1 Lasten Taidepolulla päiväkodissa

Teoskopioiden valmistuttua aloitimme kesällä 2015 harjoitusten kokeilemisen Rantakylän päiväkodissa. Toimitimme alustavat viiden harjoituksen suunnitelmat etukäteen päiväkotiin, jotta päiväkodin työntekijöillä olisi mahdollisuus perehtyä niihin. Ennen harjoituskertoja keskustelimme tuokion sisällöstä työntekijöiden kanssa, kävimme jokaisen kerran eri vaiheet läpi ja työntekijöiden ideoita, mielipiteitä ja kokemusta hyödyntäen muokkasimme harjoituksia sopivimmiksi. Jokaisen tuokion ohjasi eri ohjaaja, osallistuvat lapset olivat osittain samoja. Itse toimimme havainnoijan roolissa tehden muistiinpanoja ja valokuvaten. Merkitsimme myös muistiin jokaiseen harjoituksen osioon käytetyn ajan. Havainnoimme harjoitusten ja ohjeiden toimivuutta, lasten reaktioita, keskittymistä ja osallistumista keskusteluun ja harjoitusten tekemiseen. Jokaisen kerran jälkeen kävimme harjoituksista palautekeskustelua niin ohjaajien kuin lasten kanssa. Havainnoinnin, palautekeskustelujen ja reflektoinnin jälkeen muokkasimme harjoituksia toimivimmiksi.

1. kerta

Finch, Alfred William: Pinjoja rannalla, 1910

Ensimmäisellä harjoituskerralla teoksena oli Albert William Finchin teos Pinjoja rannalla. Teos on toteutettu täplämaalaustekniikalla ja harjoituksen tavoitteena oli tutustua täplämaalaustekniikkaan ja värien sekoittamiseen.

Ohjaajalta saimme lisäideoita alkuharjoituksiin, ja samalla kun Finchin teosta tarkasteltiin, tutustuttiin oikeisiin puun oksiin: siihen miltä ne tuntuvat, näyttävät ja tuoksuvat. Eri aistien käyttäminen ja esimerkiksi havupuiden oksien tunnistaminen olivat lasten kommenttien ja reaktioiden perusteella mieluisia tapoja johdatella Finchin puita kuvaavaan teokseen. Lapset tekivät paljon hyviä havaintoja teoksesta. Yhdessä pohdittiin muun muassa teoksen kokoa, värejä, muotoja ja vuodenaikaa. Myös sitä mietittiin, mitä ääniä maisemassa voisi kuulla.

Seuraavaksi tutustuttiin värien sekoittamiseen. Yhdessä pohdittiin, miten värien sekoittamisesta syntynyttä keltaista väriä saadaan tummemmaksi tai erisävyiseksi. Lapset vaikuttivat kiinnostuneilta ja seurasivat keskittyneinä värien sekoittamista. Haasteena värien sekoittamisessa oli sen käytännön toteutus, jonka havaitsimme tarvitsevan selkeämpää ohjeistusta ja ajankäyttöä, jos ohjattavia lapsia on paljon.

Sitten siirryttiin pääharjoitukseen, joka oli oman puun tekeminen täplämaalaustekniikalla. Ennen toimintaan ryhtymistä lapset harjoittelivat ”töpsyttimen” käyttämistä. Ohjaaja sekoitti kullekin lapselle erisävyisen ruskean värin rungon tekemistä varten. Värejä vaihdettiin harjoituksen aikana niin, että jokainen sai käyttää työhönsä kaikkia eri sävyjä. Lapset olivat innoissaan eri sävyistä ja vertailivat niitä keskenään. Lapset osallistuivat harjoitukseen hyvin ja olivat mukana pitkäjännitteisesti. Oli mielenkiintoista huomata, miten Finchin teos inspiroi lapsia. Oman puun tekeminen ei lähtenytäkään perinteisen suoran rungon tekemisestä, vaan Finchin teos selkeästi vaikutti ja rungot olivat kaarevia ja jopa vaakasuoria. Värisävyt toivat töihin hyvän lisän, kierrättämällä kaikilla kaikkien värit aikataulu pysyy kasassa, eikä kukaan voinut valmistua heti.

Lopuksi kävimme palautekeskustelun. Ohjaajan kokemus oli, että harjoituksia oli helppo ohjata ohjeiden perusteella ja että lapset olivat hyvin mukana työskentelyssä. Olimme keskustelleet jo harjoituksen aikana käytännön toteutuksen haasteista ohjaajan kanssa ja totesimme itse, että ohjeet olisivat saaneet olla vielä tarkemmat ja esimerkiksi ajankäyttö eri osioiden suhteen määritelty. Heti aluksi huomasimme myös, että niin sanottu ”perusohjeistus” puuttuu. Perus-

ohjeistuksessa tulee mainita, mikä teos tämä on ja mistä ja miten taideteosten kanssa ylipäättään toimitaan, eli että niihin ei saa koskea ja niin edelleen.

Lapset antoivat harjoituksesta positiivista palautetta sanallisesti, ja omat ja ohjaajan havainnot tilanteesta tukivat lasten palautetta. Lapsista puun tekeminen oli ollut hauskaa, ja suurimman osan mielestä harjoituksessa ei ollut mitään vaikeaa. Kaksi lapsista koki, että töpsytteleminen oli hieman vaikeaa. Huomasimme itsekkin, että ohjaajan piti välillä muistuttaa siitä, että koko teos oli tarkoitus tehdä töpsyttelemällä. Hyvin lapset kuitenkin jaksoivat tehdä teosta täplämaalustekniikalla, vaikka se olikin ehkä vieraampi ja vaikeampi sekä enemmän aikaa vievä tekniikka.

2. kerta

Kandelin, Ole: Sommitelma, 1946

Toisella harjoituskerralla teoksena oli Ole Kandelinin Sommitelma, joka on abstrakti taideteos. Harjoituksen tavoitteena oli tutustua abstraktiin taiteeseen ja kuvalliseen ilmaisuun värien ja muotojen avulla.

Abstrakti taideteos herätti lapsissa paljon mielenkiintoa. Lapset alkoivat löytää heti teoksesta tuttuja värejä, muotoja ja hahmoja. Teoksesta tarkasteltiin myös sitä, minkälaisia viivoja teoksessa on. Tarkastelun jälkeen pohdittiin käsitteitä: piste, viiva, pinta konkreettisten mallien ja leikin avulla. Pinta oli selkeästi käsitteenä lapsille vaikea, mutta leikin avulla se hahmottui paremmin. Lapset pitivät havaintojemme mukaan kovasti leikistä ja olisivat halunneet jatkaa sitä pitempäänkin. Ohjaajan vinkistä mukaan leikkiin otettiin tamburiini, joka selkeytti harjoitusta.

Pääharjoituksen ensimmäisessä vaiheessa harjoiteltiin yhtenäisen viivan piirtämistä yhteiselle paperille niin, ettei väriliitua irrotettu välillä paperista, vaan liike oli jatkuvaa ja siinä käytettiin koko vartaloa. Seuraavaksi taustalle laitettiin musiikkia, ja lapset saivat valita liidun, jolla tekivät yhtenäistä viivaa omalle paperilleen. Osa lapsista käytti rohkeasti koko kehoaan ja laajaa liikettä viivojen piirtä-

misessä, osa taas hieman arkaili isoja liikkeitä. Seuraavassa vaiheessa väritettiin viivoista paperille muodostuneita aukkoja tai kuvioita. Lapset löysivät teoksistaan mielenkiintoisia kuvioita ja jaksoivat värittää useampiakin (kuva 2). Sitten väritetyt kuviot leikattiin irti osittain ohjaajan avustuksella ja sommiteltiin paperille, jonka värin lapset itse valitsivat. Näin syntyivät lasten omat abstraktit teokset. Kun lasten teoksia tarkasteltiin, lapset löysivät niistä monenlaisia hahmoja ja esineitä. Käytännön pulmana harjoituksessa huomasimme, että koska viivan tekemiseen valittiin isot paperit, että liike olisi kokonaisvaltaista, ne eivät sopineet yhteen värillisen paperin kanssa. Kun kuvioita sommiteltiin, eivät niistä kaikki tahtoneet mahtua papereille.

Kuva 2. Lapset värittävät viivoista muodostuneita aukkoja (Kuva: Maarit Huovinen).

Ohjaaja oli perehtynyt hyvin ohjeisiin mutta koki, että oli vaikea hahmottaa koko harjoituksen tarkoitusta tai ideaa. Hän olisi halunnut parempaa perehdytystä aiheeseen. Toteutus onnistui kuitenkin hyvin, ja toiminta oli ollut ohjaajan mielestä kivaa. Hänellä oli myös hyviä, uusia ideoita ohjeiden parantamiseksi. Lisäsimme hänen ehdotuksestaan harjoitukseen mukaan musiikkia ja yhtenäisen viivan piirtämisen harjoittelun ensin pelkällä sormella. Huomasimme jälleen itse, miten tärkeää harjoitusten testaaminen käytännössä Taidepolun toimivuuden kannalta on.

Lasten mielestä koko harjoituskerta kokonaisuudessaan oli erittäin miellyttävä. Erityisen mukavana lapset kokivat vaiheen, jossa viivaa piirrettiin yhdessä yhteiselle paperille. Huomasimme, että vaikka harjoitus kokonaisuutena oli pitkä ja monivaiheinen, lasten kiinnostus pysyi varsin hyvin yllä, eikä kukaan ilmaissut väsymystään tai kyllästymistä tekemiseen. Vielä kuvioiden sommitteluvaiheesakin lapset olivat keskittyneitä tekemiseen ja esittelivät innostuneina toisilleen ja ohjaajalle omia kuvioitaan ja sommitelmiaan.

3. kerta

Åberg, Victoria: Maisema, 1870-luku

Kolmantena teoksena oli Victoria Åbergin maisemamaalaus nimeltään Maisema. Harjoituksen tavoitteena oli tutustua maisema-aiheiseen maalaukseen ja rakentaa yhdessä maisema erilaisia materiaaleja käyttäen sekä muovailemalla. Tärkeätä harjoituksessa oli yhteistoiminnallinen työskentely ja taiteellinen ilmaisu kolmiulotteisessa muodossa.

Teoksen tarkasteluvaiheen osalta havaitsimme, että lapsista huomasimme, että he olivat olleet jo aikaisemminkin harjoituksissa mukana. Lapset lähtivät heti tekemään havaintoja teoksesta ja keskustelemaan siitä. Lasten mielestä maalaus näytti vanhalta ja siltä, että siinä on sadesää tulossa. Lapset tekivät havaintoja myös teoksen väreistä ja tunnelmasta sekä teoksessa olevasta hahmosta. Lapset yhdistivät teoksessa olevia asioita, kuten talon, omaan kokemusmaailmaansa ja elämäänsä. Joku arveli, että se on hotelli, koska näytti samalta kuin hotelli, jossa hän oli juuri käynyt. Seuraavaksi tehtiin mielikuvamatka luonnon äärelle. Apuna kuvittelussa olivat luontoaiheinen runo ja taustalla kuuluvat luonnonäänet.

Harjoitus aloitettiin tarkastelemalla maiseman pohjaa, joka oli tehty valmiiksi erilaisista kankaista. Lapset miettivät, mitä eriväriset kankaat voisivat maisemassa kuvastaa. Lapset lähtivät rakentamiseen rohkeasti ja käyttivät monipuolisesti käytössä olevia luonnonmateriaaleja. Riitoja tilan käyttämisestä tai rakentamisesta ei tullut. Jokainen lapsi otti oma-aloitteisesti ”oman paikan” maisemasta ja

ryhtyi rakentamaan sitä. Lapset toimivat kuitenkin vuorovaikutteisesti ja kommentoivat ja kyselivät toistensa tekemisistä. Havaitsimme, että on tärkeätä, että lapsia ei ohjata tilanteessa liikaa, vaan annetaan vapaat kädet tekemiseen. Maisemaan muovailtiin vielä hahmo. Lapset innostuivat muovailemisesta ja hahmoja syntyi kaikille useita. Huomasimme, että jokaisella oli maisemassa oma ideansa. Yksi lapsi rakensi taloa, pihaa ja sen asukkaita, toinen uimaran-taa ja sille auringonottajaa ja onkijaa, kolmas isoa puuta, jonka latvassa asusti kokonainen lintuperhe. Maisema alkoi elää omaa elämäänsä, ja siitä tuli leikki, jota lapset olisivat jatkaneet vaikka kuinka pitkään. Oli mukava huomata, että rakentelun jälkeen yksi lapsista meni oma-aloitteisesti katsomaan uudestaan Åbergin teosta ja kehotti tähän myös muita sanomalla ”mennään kahtomaan taulua”.

Harjoituksen edetessä huomasimme taas niitä kohtia, joissa ohjeistusta piti tarkentaa. Saimme myös hyviä vinkkejä ohjaajalta ja huomasimme, että on hyvä tarkentaa harjoituksen eri osiin käytettävää aikaa. Pohdimme myös sitä, tulisiko vielä lopuksi tarkastella yhdessä maisemamaalausta ja lasten rakentamaa maisemaa ja pohtia eroja ja yhtäläisyyksiä. Lasten rakentama maisema oli kuitenkin saanut selvästi vaikutteita Åbergin teoksesta.

Palautekeskustelussa saimme positiivista palautetta, jota omat ja ohjaajan havainnot tukivat. Negatiivista lasten mielestä oli se, että maisemalla ei voinut jäädä leikkimään.

4. kerta

Dahlman, Helge: Sinipukuinen nainen, 1947

Neljännellä harjoituskerralla teoksena oli Helge Dahlmanin muotokuvamaalaus Sinipukuinen nainen. Tavoitteena harjoituksella oli tutustua muotokuvamaalaukseen ja usein päiväkodissa aiheena olevan omakuvan tekemiseen muista kuin esittävistä lähtökohdista.

Teoksen tarkastelussa lasten huomion kiinnitti se, ettei muotokuva ollutkaan näköinen vaan ”epäselvästi maalattu”. Lapsia myös hieman huvitti se, että naisen vartalo oli osittain yläosastaan paljas. Yhdessä mietittiin, minkälaisessa asennossa nainen on, ja lapset alkoivat ottaa samantyyppisiä asentoja ilman varsinaista ohjaamista. Naisen kasvoista ei saanut oikein selvää, mutta lasten mielestä nainen oli rauhallinen. Muitakin huomioita naisesta ja hänen tunnetiloistaan tehtiin, vaikka teos ei ollutkaan niin sanottu näköisteos. Lapset ottivat innokkaasti erilaisia tunnetiloja kuvastavia ilmeitä ja asentoja. Seuraavassa vaiheessa ohjaaja piirsi lasten ääriviivat isolle paperille, mitä ennen jokainen oli löytänyt omanlaisensa, itseään kuvaavan asennon. Huomasimme, että lapset nauttivat siitä, että saivat henkilökohtaista huomiota ja kosketusta ohjaajalta tämän piirtäessä lapsen ääriviivoja paperiin.

Lapset leikkasivat osittain itse, osittain ohjaajan avustuksella oman muotokuva-hahmonsa irti paperista ja aloittivat liimaamaan hahmoon revittyjä sanomalehtipaperipaloja. Valitsimme sanomalehtipaperin hahmon materiaaliksi sen helpon saatavuuden ja työstämisen vuoksi. Huomasimme, että yläruumiin kokoisen hahmon täyttäminen liimatulla sanomalehtipaperilla voi olla lapselle iso urakka. Ajattelimme, että ohjeistuksessa olisikin hyvä mainita, että hahmoon liimataan suuria palasia tai suikaleita. Osa lapsista jaksoi tehdä hahmon hyvin, mutta tarkkaa työtä tekevät lapset, jotka halusivat liimata pieniä paloja, alkoivat loppuvaiheissa kyllästyä tekemiseen. Kaikki jaksoivat kuitenkin vielä valita paperin hahmolleen ja liimata sen paikalleen.

Lopuksi lapset ja ohjaaja tarkastelivat valmiita muotokuvia. Lapset pohtivat omia ja toistensa asentoja ja sitä, miten ne kuvastavat heitä tai heidän tunnetilojaan. Yksi lapsista keksi, että hänen muotokuvansa oli menossa huvipuistoon, ja osa lapsista yhtyi tarinaan. Muotokuvien ympärille alkoivat rakentua tarina ja leikki. Lapsilta ja ohjaajalta saatu palaute oli positiivista. Mietimme kuitenkin vaihtoehtoja muotokuvan täyttämiseksi tai ohjeistuksen tarkentamista siltä osin.

5. kerta

Dahlman, Helge: Kiinalainen asetelma, 1961

Viimeisenä vuorossa oli Helge Dahlmanin teos Kiinalainen asetelma. Harjoituksen tavoitteena oli tutustua asetelman tekemiseen ja valokuvaukseen sekä siihen, mitä asetelma tarkoittaa vahvistaen samalla käden ja silmän koordinaatiota mallista piirtämisen avulla.

Asetelmaa tarkastellessaan lapset kiinnittivät huomiota esineisiin. Ohjaaja hieman auttoi valmiin kysymysrungon avulla suuntaamaan lasten huomiota teoksen väreihin ja aiheeseen. Lapset huomasivat, että asetelma on kiinalainen, ja osa innostui kertomaan, minkälaisia asetelmia kotona on. "On kiviä ja kukkia" ja "kauniita esineitä yhdessä". Vaikutti siltä, että lapset ymmärsivät asetelman idean varsin hyvin. Pöydälle oli tehty valmiiksi asetelma, jota seuraavaksi siirryttiin tarkastelemaan. Ohjaaja kysyi lapsilta esimerkiksi, mistä suunnasta asetelma näyttää kauneimmalta ja mitä värejä ja esineitä siinä on.

Kaikilla lapsilla oli oma pöytä, jolle he saivat rakentaa oman asetelmansa. Jokainen valitsi ensin kankaan laitettavaksi pöydälle. Tässä vaiheessa muutimme harjoitusta siten, että kankaalle laitettiin vielä paperi merkiksi, mihin kohtaan asetelma tehdään. Lasten oli muuten vaikeata hahmottaa asetelman paikkaa pöydällä. Osa lapsista koki asetelman tekemisen hankalaksi, mistä syystä päätimme muuttaa ohjeita siten, että ohjaaja rakentaa ensin yhdessä lasten kanssa malliasetelman. Näin voidaan miettiä, miten esineitä voi asetella ja miltä ne näyttävät mistäkin suunnasta katsottuna. Osalle esineiden valinta oli vaikeaa, lapset ottivat niitä liikaa tai eivät osanneet päättää, mitä esineitä ottaa asetelmaan. Totesimme, että tältä osin ohjeistusta täytyy tarkentaa ja esineiden määrää voisi rajata tai vähentää vähitellen. Lapset jaksoivat kuitenkin keskittyä hyvin asetelman tekemiseen ja vaihtelivat esineiden paikkaa ja esineitä monta kertaa ennen kuin ne olivat heidän mielestään valmiita.

Asetelmista tuli todella hienoja, ja ohjaajakin oli aivan yllätynyt siitä, miten upeita kokonaisuuksia ja väriyhdistelmiä asetelmissa oli. Seuraavaksi lapset saivat valita yhden esineen tai koko asetelman piirrettäväksi. Pöytien edessä jokaisella

oli oma teline piirtämistä varten. Samalla kun muut piirsivät, ohjaaja valokuvasi vuorotellen yhdessä lapsen kanssa hänen asetelmansa. Jos kamera ei ollut lapselle tuttu väline, ohjaaja auttoi kuvaamisessa tai otti kuvan, jos lapsi ei halunnut. Lapsi kuitenkin itse valitsi, mistä päin ja miten kuva otettiin. Lopuksi lapset antoivat asetelmille nimet: ”Kukkapuiston välipala”, ”Lintu” ja ”Huvipuiston ruoka-aika”.

Vaikka asetelman rakentaminen vaikutti osittain haastavalta, lapsista se oli ollut hauskinta. Kukaan ei keksinyt, mikä tekemisessä olisi ollut tylsää. Ohjaajan kanssa keskustelimme ohjeistuksen muokkaamisesta, mutta kokemus oli ollut hänestäkin positiivinen ja lasten tekemät asetelmat upeita.

7.2 Lasten Taidepolulla museossa

Taidepolun museo-osuudella oli neljä lasta Rantakylän päiväkodista ja lastentarhanopettaja ohjaamassa harjoituksia. Mukana oli myös taidemuseon amanuenssi. Tarkoituksena oli kokeilla käytännössä lapsiryhmän kanssa tekemämme harjoitusten ja ohjeiden toimivuutta sekä saada palautetta museo-osuudesta.

Kiinalaisen taiteen kokoelma

Ensimmäinen harjoitus liittyi museon Kiinalaisen taiteen kokoelmaan. Esineet ovat kolmannen kerroksen käytävällä, ja aluksi lapset tutustuivat erilaisiin esineisiin museoamanuenssin kertoessa niiden alkuperästä. Sitten lapset saivat valita mieleisensä esineen ja piirtää sen lyijykynällä. Huomasimme heti, että aluetta täytyy jotenkin rajata, joten valitsimme yhden ison vitriinin, josta lapset valitsivat esineen. Vitriinin edessä oli iso penkki, jonka avulla piirtäminen oli helpompaa. Lopuksi jokainen sai kertoa miksi valitsi kyseisen esineen, ja samalla tarkasteltiin piirustusta.

Havaitsimme, että lapset olivat todella kiinnostuneita esineistä ja vilkkaiden lasten pitäminen muun ryhmän mukana oli haastavaa. Ohjeistuksessa tuleekin korostaa sitä, että esineisiin tai vitriineihin ei saa koskea. Kun esineistä kerrotaan, lapset olisi hyvä istuttaa alas niin, että he jaksavat keskittyä kuuntelemaan paremmin. Piirtämiseen lapset keskittyivät hyvin ja osasivat perustella miksi valitsivat kyseisen esineen. Perusteina oli muun muassa, että esine oli kaunein tai vaikutti arvokkaalta. Jos itsenäinen työskentely onnistuu, ryhmästä ja lapsista riippuen esineen voisi valita vapaammin käytävältä, eikä jatkuvaa ohjausta tarvita.

Aaltonen Wäinö: Runotar, 1926

Seuraavaksi ryhmä siirtyi kerrosta alemmaksi tarkastelemaan Wäinö Aaltosen veistosta, Runotarta. Matkalla lapset havaitsivat monia kiinnostavia teoksia, ja heitä täytyi muistuttaa edelleen siitä, ettei esineisiin saa koskea. Mukavaa kuitenkin oli, että teokset herättivät lapsissa mielenkiintoa ja ajatuksia. Runotarta tarkastellessaan lapset olivat varsin levottomia ja alkoivat juoksennella tilassa. Päädyimmekin siihen, että ohjeistukseen täytyy lisätä se, että lapset istuvat matolle kuuntelemaan ja tarkastelemaan teosta. Ryhmästä riippuen ohjaus voi olla napakampaa tai vapaampaa. Jos ryhmä on kovin vilkas tai levoton, ohjaukseen täytyy kiinnittää enemmän huomiota, myös harjoituksia ja niiden ohjeita on selkiytettävä. Harjoitus toimi kuitenkin hyvin, ja lapset tekivät mielellään asentoja ja olivat ”patsaita”.

Edelfelt, Albert: Virginie, 1883.

Virginietä lapset istuivat tarkastelemaan matolle. Ajattelimme, että jatkossa teosta voisi katsoa ensin lähempää ja sitten siirtyä matolle istumaan. Ensin keskusteltiin teoksesta ja sen herättämistä ajatuksista. Harjoituksena oli saduttaminen, ja lapset keskittyivät pohtimaan Virginiestä esitettyjä kysymyksiä. Havaitsimme, että ohjaajan täytyy kiinnittää huomiota siihen, että kaikki saavat osallistua, tai saduttamista voi tehdä siten, että jokainen sanoo vuorotellen yh-

den asian. Tarinasta tuli hieno, ja siinä näkyi hyvin se, miten lapset tarkastelivat teosta omista lähtökohdistaan, omasta maailmastaan käsin.

Tämän nuoren naisen nimi on Eerika. Hän on aikuinen. Siellä on kesä. Hän asuu mökillä. Hän pitää karkista. Hänet tekee iloiseksi kukat ja kello. Hän tykkää peuroista. Hän istuu tuolille ja haluaa nukkua. Hän ajattelee kukkia. Hän odottaa isää. Hän katsoo koiraa. Hän katsoo puita ja ruusuja. Hän haluaa villisian. Kuulee kissan äänen. Haistaa lehtien ja ruohon tuoksun. Haistaa kukkien ja omenamehun tuoksun ja syksyn. (Ryhmäsadutus Taidemuseossa 2015.)

Kaikesta huomasi, että lapset olivat innoissaan taidemuseosta ja siellä olemisesta. Uusi ja mielenkiintoinen paikka voi myös häiritä keskittymistä ja aiheuttaa levottomuutta. Ohjaajan rooli korostuu tällaisessa tilanteessa. Lapsia olisi hyvä valmistaa vierailuun etukäteen ja korostaa sitä, miten taidemuseossa käyttäytymään ja miksi. Lapsille voi kertoa, että teokset ovat vanhoja ja arvokkaita. Ohjaajalle olisi suuri hyöty siitä, että hän kävisi tutustumassa paikkaan ja teoksiin etukäteen. Tällöin ohjaajan tieto ja innostus helpottaisi harjoitusten ohjaamista ja lasten ajatuksien huomioimista. Tavallisestihan mukana ei todennäköisesti ole ketään museon henkilökunnasta vaan pelkästään päiväkodin työntekijä. Myös harjoituksia täytyy ohjeistaa selkeämmin, vaikka kaikkeen ei voikaan varautua, ja tilanteet muuttuvat ja muodostuvat ryhmän mukaan. Saimme museokäynnistä hyviä vinkkejä, samoin kuin palautekeskustelusta museoamanuenssin ja lastentarhanopettajan kanssa. Lapsista käynti oli ”tosi mukava”, ja heistä varsinkin piirtäminen oli ollut hauskaa.

7.3 Viimeistely ja tiedotus

Taidepolun molempien osuuksien kokeilemisen jälkeen seurasi tuotoksemme tarkistusvaihe. Salosen konstruktivistisen mallin (2013,18) mukaan tarkistusvaiheessa toimijat arvioivat tuotosta yhdessä ja palauttavat sen takaisin työstövaiheeseen tai siirtävät viimeistelyvaiheeseen. Tämän vaiheen voi kuitenkin ajatella myös kuuluvaksi kaikkiin vaiheisiin. Myös Taidepolun tekemisen jokaiseen vaiheeseen kuului oma tarkistusvaiheensa. Koko tuotoksen tarkistuksen jälkeen pääsimme viimeistelyvaiheeseen. Viimeistelyvaihe pitää sisällään sekä tuotok-

sen että raportin viimeistelyn (Salonen 2013,18). Tuotoksen viimeistelyvaiheeseen kuului ohjeistuskansion lopullinen koostaminen. Samanaikaisesti tuotoksen kanssa viimeistelimme myös opinnäytetyöraporttia.

Tärkeä osa Taidepolkuprosessia oli siitä tiedottaminen. Halusimme omalta osaltamme varmistaa ja edesauttaa sitä, että Taidepolku tulisi mahdollisimman laajalti käyttöön. Tämän vuoksi järjestimme näyttelyn (kuva 3) Taidepolun teoskopiaista ja lasten tekemistä teoksista Rantakylän päiväkodissa marraskuussa 2015. Näyttely oli avoinna päiväkodin lapsille ja vanhemmille sekä koko Joensuun kaupungin varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstölle. Tiedotimme näyttelystä laittamalla sähköpostia (liite 2) päivähoidon aluevastaaville, kaikkiin Joensuun kaupungin ylläpitämiin päiväkoteihin ja perhepäivähoidon ohjaajille. Näyttelyn tavoitteena oli ”ennakkomarkkinoida” Taidepolkua niin, että tieto siitä leviäisi mahdollisimman laajalle. Näyttelyn avulla Taidepolun käyttämiseen oli mahdollista tutustua jo etukäteen. Itse olimme paikalla näyttelyssä yhtenä päivänä, jolloin sitä tuli katsomaan myös yhteistyökumppanimme ollut museon amanuenssi sekä kaupunkilehti Karjalan Heilin toimittaja. Halusimme näyttelystä artikkelin lehteen, että voisimme myös sillä tavoin tiedottaa Taidepolusta. Emme tiedä näyttelyn kävijämäärää, mutta meillä oli näyttelyssä palautekirja, johon olimme saaneet useita kommentteja näyttelystä. Vuoden 2015 helmikuussa tiedotamme Taidepolusta kaupungin sisäisessä tiedotuksessa. Näyttelyn avulla yhteistyökumppaneillemme konkretisoitui hyvin Taidepolku kokonaisuutena, kun heidän oli mahdollista nähdä samalla kertaa sekä lasten Taidepolulla tekemät työt että teoskopiot.

Kuva 3. Näyttely päiväkodissa (Kuva: Sanna Ahponen-Käyhkö).

8 Lasten Taidepolku Onni

8.1 Päiväkodissa tehtävä osuus

Taidepolku sisältää päiväkodissa ja Joensuun taidemuseo Onnissa tehtävät osuudet. Ohjeistuskansiossa on ohjeet näiden molempien tekemiseen. Kansiossa on myös kuvat harjoituksiin liittyvistä teoksista, tässä opinnäytetyössä, Lasten Taidepolku Onni -liitteessä (liite 3) kuvia ei julkaista tekijän-oikeussyistä. Liitteen tekstin sisältö on sama kuin ohjeistuskansiossa, asettelultaan liitteenä oleva versio on kuitenkin pelkistetympi.

Vilkan ja Airaksisen (2003, 129) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä kirjallisen tuotoksen teksti eroaa raportista siten, että siinä huomioidaan kohderyhmä. Tekstin tulee olla sisällöltään kohderyhmälle suunnattua ja käyttötarkoitustaan vastaavaa. Teimme Taidepolun ohjeistuskansion nämä asiat huomioiden. Kansio suunniteltiin helppokäyttöiseksi ja selkeäksi niin, että kuka tahansa voi sen avulla ohjata taidetuokioita. Jokaisen harjoituskerran rakenne on samanlainen. Kansiossa olevat kuvat helpottavat harjoituksiin perehtymistä. Luetavuuden vuoksi tekstissä ei ole viitteitä, vaan lähteet on kirjattu kansion lop-

puun. Saadaksemme ohjeista hyvät toimitimme jokaisella kerralla alustavan ohjeistuksen päiväkotiin etukäteen ja kävimme niistä henkilökunnan kanssa palauttekeskustelua. Toimeksiantajan ja ohjaajan kanssa on hyvä keskustella tuotoksen tekstistä ja pyytää siitä palautetta (Vilkkä & Airaksinen 2003,129).

Päiväkodissa tehtävä osuus sisältää viisi teoskopiota ja ohjeistuksen. Ohjeistuskansion alkuun on saatesanojen lisäksi kirjoitettu ohjeita Taidepolun ohjaajalle ja luettelo teoksista. Harjoituskerrat on nimetty teosten mukaan ja jokaisen kerran rakenne on samansuuntainen. Ensin on ohjeita ohjaajalle ja sitten tietoa taiteilijasta, teoksesta ja tyylisuunnasta. Ohjaaja voi kertoa lapsille näistä oman harkinnan, lasten iän ja vireystason huomioiden. Ennen harjoitusta kutakin teosta katsotaan, tarkastellaan ja siitä keskustellaan. Tätä varten on koottu lista keskusteluvinkkejä jokaisen teoksen kohdalle.

Harjoituksiin kuuluu aina alkuharjoitus, jonka tarkoituksena on johdatella harjoitukseen ja virittää tekemiseen. Sitä seuraavan varsinaisen harjoituksen kohdalla on kerrottu tavoitteet, harjoitus, ohjeistus toteutukseen ja tarvittavat materiaalit. Työskentelyvaiheen kohdalla on mainittu myös viitteellinen työskentelyn kesto. Harjoituskerta päättyy oman teoksen tarkasteluun, jonka avuksi on myös laadittu vinkkilista.

Taidepolusta voidaan valita työskentelyyn vain yksi teos tai polku voidaan käydä kokonaan läpi sopivan ajanjakson aikana. Samoihin teoksiin voidaan palata uudestaan ja työstää eri tavoilla lapsilähtöisesti. Taidepolussa olevien harjoitusten lisäksi teoskopiota voi käyttää lähtökohtana monin erilaisille harjoituksille ja niitä voidaan työstää esimerkiksi saduttamalla, draamallisilla tai toiminnallisilla menetelmillä ja leikin avulla.

8.2 Taidemuseossa tehtävä osuus

Taidepolun museo-osuus on rakenteeltaan samanlainen kuin päiväkodissa toteutettava Taidepolku. Kestoltaan tämä osuus on noin 30–40 minuuttia. Tämän

osuuden voi ohjata taidemuseon henkilökunta tai päiväkodin henkilökunta tilanteen ja resurssien mukaan.

Museo-osuus koostuu kolmen harjoituksen kokonaisuudesta. Ensin ohjeistuksessa on ohjeita museovierailuun ja ohjaajalle sekä teosluettelo. Lisäksi on tietoa taiteilijoista, teoksista sekä ohjeita teoksen tarkastelua vasten että vinkkejä keskustelua tueksi. Jokaiseen teokseen kuuluu myös harjoitus. Tiedot tästä osuudesta ovat Taidepolun ohjeistuskansiossa ja erillisenä käytössä myös Taidemuseossa, jotta taidemuseo Onni voi käyttää niitä itsenäisesti kaikkien taidemuseossa vierailevien alle kouluikäisten lasten kanssa.

8.3 Tuotoksen arviointi

Arvioinnin menetelminä Taidepolun toimivuutta kokeiltaessa käytimme havainnointia, keskustelua ja osallistavia menetelmiä. Vilkan ja Airaksisen (2003,40) mukaan opinnäytetyön kokonaisarvioinnissa voidaan hyödyntää kohderyhmää. Palautetta voidaan pyytää tuotteen käytettävyydestä, ohjeistuksen selkeydestä ja tapahtuman onnistumisesta. Turjan (2004, 11–12) mukaan tietoa lapsen kokemuksista ja mielenkiinnon kohteista voidaan selvittää monin eri tavoin. Suoria tiedonhankintatapoja ovat haastattelut ja lasten keskustelujen seuraaminen. Muiden ihmisten arvio lapsen kokemuksesta kuuluu puolestaan epäsuoriin menetelmiin. Näiden väliin jää lapsen havainnointi ja menetelmät, joissa lapsi muistelee kokemustaan. Lapsilähtöiseen tietoon pyrkivissä menetelmissä tieto hankitaan suoraan lapsilta. Jos aikuinen haastattellessa lasta jäsentää kysymykset tarkasti tai antaa omien ennakkokäsitystensä vaikuttaa, voi ulkopuolelle jäädä lapselle hyvinkin tärkeitä asioita.

Varhaiskasvatuksessa yleisin arviointiin käytettävä menetelmä on lasten havainnointi (Heikka ym. 2009, 75). Havainnointiin kuuluva keskustelu antaa mahdollisuuden ymmärtää lasten käsityksiä, ideoita ja pyrkimyksiä (Heikka, Hujala, Turja & Fonsen 2011, 57). Lapsen näkökulman tavoittamiseksi voidaan käyttää ennalta luokiteltuja arviointivälineitä, jolloin lähtökohtana toimivat aikuisten määritelmät. Yksi näistä on lapsen mukanaolon havainnointi, jossa havainnoidaan

esimerkiksi lapsen energisyyttä, keskittymistä, kasvojen ilmeitä ja asentoja, toimintaa koskevaa puhetta ja tyytyväisyyttä toiminnasta. (Pascal 1995, Turjan 2004, 14 mukaan.) Havainnoimme lapsia harjoitusten aikana. Kiinnitimme huomiota nimenomaan lasten keskittymiseen ja innostukseen sekä osallistumiseen. Taiteen tarkastelussa lapset osallistuivat hyvin keskusteluun ja kommentoivat teoksia pohtimalla esimerkiksi niiden kokoa tai muotoa, ”teos on iso”, ”puu on kuin risti”, ja arvioivat abstrakteja muotoja ennakkoluulottomasti: ”Näen tässä suun vai onko se käärme vai kaulakoru”. Osa harjoituksista oli lasten mielestä jännittäviä ja osa hauskoja. Omille teoksilleen lapset antoivat mielenkiintoisia nimiä kuten ”Kukkapuiston välipala”.

Harjoituksista mikään ei ollut sellainen, jota joku lapsi ei olisi halunnut tehdä tai johon olisi pitänyt houkutella tai kehottaa erikseen. Myös keskittyminen oli hyvää eikä herpaantunut monivaiheisiakaan harjoituksia tehdessä. Vaikka kuvallinen työskentely oli lapsista mukavaa, he nauttivat silmin nähden toiminnallisista osuuksista. Havaitsimme, että kuvalliseen työskentelyyn on hyvä lähteä toiminnallisuuden tai muun virittäytymisen kautta. Värien sekoittaminen, muovailu, rakentelu ja asetelman tekeminen olivat erityisesti lasten mieleen. Oli mukavaa nähdä, kuinka lapset innostuivat tekemisestä ja kokeilivat uusia asioita kuten valokuvaamista tai asetelman tekemistä antaumuksella. Monet harjoituksista olivat sellaisia, että lapset eivät olisi malttaneet lopettaa ollenkaan.

Osallistava arviointi voi olla sekä ulkoista että sisäistä arviointia, ja siinä ollaan kiinnostuneita nimenomaan osallistujien kokemuksista, lopputuloksesta ja koko prosessista (Kivipelto 2008, 16). Arvioinnissa mukana ovat toimijat itse, ja heitä osallistetaan arviointiin erilaisia menetelmiä käyttäen. Käytettävissä menetelmissä huomioidaan osallistamisen periaatteet: tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja demokratia. Osallistavan arvioinnin menetelmiä voivat näin ollen olla esimerkiksi haastattelut ja kyselyt, joiden kautta toimijat voivat vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Osallistavaan arviointiin liittyvät myös keskustelut ja yhteisen näkemys etsiminen. Suullisen osallistumisen lisäksi voidaan käyttää myös muunlaisia menetelmiä. On tärkeää korostaa, että jokaisen arviointiin osallistuvan näkemys ja mielipide on tärkeä. (Kivipelto 2008, 24–26.)

Havaitsimme harjoituksissa itse sekä ohjaajan kanssa palautekeskustelua käydessämme sellaisia seikkoja, joita piti ohjeistuksessa tai toteutuksessa selkiyttää tai muokata. Palautekeskustelut ja lasten mielipiteiden kysyminen ovat olleet osa osallistavien arviointimenetelmien käyttämistä. Myös museon amanuenssi sai harjoitukset kommentoitavakseen sähköpostitse, ja hyödynsimme suunnittelussa ja ohjeissa hänen tietämystään. Lisäksi olemme pyytäneet kirjallista palautetta näyttelyn yhteydessä olleella palautekirjalla. Lapset olivat kommentoineet näyttelyä muun muassa seuraavilla tavoilla: ”Olisi kiva tehdä tuollaisia” ja ”tosi yksinkertaisia”. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä olimme saaneet muun muassa seuraavanlaista palautetta: ”Monipuolisesti huomioitu taiteen eri muotoja”, ”Upea kokonaisuus, taulut niin erityylisiä, herättävät varmaan paljon keskustelua”, ”Taidepolku mielenkiintoinen, ihana kun taulut ovat arvokkaasti esillä ja on eri tyyliä. Kiinnostusta olisi riittänyt pidemmällekin polulle”.

9 Pohdinta

9.1 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda uusi väline, Lasten Taidepolku Onni, kuvataidekasvatuksen toteuttamiseen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme rakentui Taidepolun ympärille. Opinnäytetyöprosessi on ollut pitkä ja monivaiheinen. Se alkoi syksyllä 2014 kirjoitelman laatimisella ja jatkui tapaamisilla yhteistyökumppaneiden kanssa. Prosessi eteni suunnitelman ja aikataulun mukaisesti. Teosten esivalinta taidemuseosta oli hieman haasteellista, koska valinnat oli tehtävä näytteillä olevista teoksista ja huomioon piti ottaa tekijänoikeudelliset näkökulmat. Emme voineet siis hyödyntää koko taidemuseon kokoelmaa. Pienryhmissä tapahtunut teosten valinta lasten kanssa oli antoisaa ja antoi meille selkeän käsityksen lapsia kiinnostavista teoksista. Taidepolun tekeminen yhdessä lasten kanssa lisäsi heidän osallisuuttaan, kun lapset saivat olla vaikuttamassa teosten valintaan ja heidän mielipiteensä huomioitiin niin harjoitusten suunnittelussa kuin lopullisessa Taidepolku-versiossa. Lasten valitsemista teok-

sista teetätettiin kopiot kehyksineen kevään ja kesän 2015 aikana meille uusien yhteistyötahojen kanssa, ja pääsimme kokeilemaan harjoituksia käytännössä.

Keskeistä opinnäytetyöprosessissa oli osallistaminen. Se antoi pohjan ja suunnan prosessin etenemiselle ja arvioinnille alusta loppuun saakka. Joskus osallistaminen oli kuitenkin haasteellista. Käytännön toteutus Rantakylän päiväkodissa tapahtui kesäkuussa, jolloin henkilöstöä ja lapsia jäi lomalle ja ryhmiä yhdistettiin. Alun perin teimme yhteistyötä tietyn ryhmän kanssa, mutta kesällä tämä ei ollut mahdollista. Kuitenkin paikalla oli lapsia, joilta asianmukaiset luvat osallistumiseen oli kysytty. Ryhmän henkilöstöä ei myöskään ollut paikalla, ja oli haastavaa löytää uusia ohjaajia. Jokaisella harjoituskerralla olikin eri ohjaaja. Tämä toisaalta palveli Taidepolun kokeilemista, ohjaajien vaihtuessa saatiin aina uuden ihmisen kokemus ja palaute Taidepolun käyttämisestä. Koska Taidepolku oli uusi ja vasta kehitteillä, oli henkilöstön suhtautuminen harjoitusten ohjaamiseen ensin varauksellista. Taidepolun yhtenä tarkoituksena oli madaltaa kynnystä käyttää taidetta osana kuvataidekasvatusta. Alun ennakkoluuloista huolimatta Taidepolkua ohjanneille päällimmäiseksi jäi positiivinen ja innostunut mieli. Palaute oli hyvää, ja ohjaajat kokivat Taidepolun harjoitukset helposti toteutettavina ja mukavina sekä ohjaajien että lasten kannalta. Koemme henkilöstön osallistamisen erittäin antoisana etenkin Taidepolun toimivuutta kokeiltaessa. Heidän ideansa, ehdotuksensa ja palautteensa olivat lopullista tuotosta ajatellen arvokkaita. Taidemuseon amanuenssin asiantuntijuus teoksista ja taitteijoista sekä vinkit harjoitusten toteuttamiseen täydensivät kokonaisuutta.

Kokeileva toiminta, havainnointi ja reflektointi menetelminä veivät hyvin opinnäytetyöprosessia eteenpäin ja olivat erittäin hyödyllisiä Taidepolun kehittämisen kannalta. Yhtenä Taidepolun harjoitusten tavoitteena oli tutustuttaa lapsia taiteen tarkasteluun. Havaintojemme mukaan Taidepolun avulla tämä tavoite toteutui. Osa lapsista oli mukana useammalla harjoituskerralla, ja lapset oppivat nopeasti tarkastelemaan teoksia, tuomaan esiin omia ajatuksiaan sekä mielipiteitään. Samalla toteutuivat tavoitteet eri taiteen suuntauksiin ja teemoihin tutustumisesta sekä eri menetelmien ja välineiden kokeilemisestä. Kokonaisuus täydentyi vierailulla taidemuseossa, jossa tarkastelun ja toiminnan lähtökohtana olivat aidot taideteokset. Vierailu taidemuseossa auttoi meitä huomioimaan oh-

jeistuksessa taidemuseovierailun erityispiirteet, kuten ennakoon valmistautumisen merkityksen.

Prosessin tuloksena valmistui tuotos, Lasten Taidepolku Onni, jonka viimeistely kuului prosessin loppuvaiheeseen. Koemme, että Taidepolusta tiedottaminen oli tärkeä osa prosessia. Tämän vuoksi halusimme järjestää koko kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstölle avoimen näyttelyn, jossa esittelimme Taidepolkua ja sen käytännön toteutusta. Arviointi on ollut osa prosessia koko ajan, mutta näyttely antoi kaikille toimijoille, kävijöille sekä meille itsellemme mahdollisuuden arvioida vielä Taidepolkua kokonaisuutena.

9.2 Oppimiskokemukset ja ammatillinen kasvu

Kokonaisuutena opinnäytetyön tekeminen oli erittäin antoisaa. Opinnäytetyön tekemisessä hyödynsimme molempien aiempaa koulutusta ja kokemusta varhaiskasvatuksesta. Sosionomiopinnot ja niihin sisältyneet varhaiskasvatuksen, luovien menetelmien ja kehittämistyön opinnot harjoitteluineen palvelivat hyvin opinnäytetyön tekemisessä. Opinnäytetyön prosessimme tuotoksineen oli suuri-
töinen ja laaja, vaikka sitä jo alkuvaiheessa rajasimme reilusti. Eri vaiheissa tuli uusia ideoita lisää, ja rajausta tehtiinkin koko matkan ajan. Emme kuitenkaan kokeneet laajuutta hankalana, koska Taidepolun tekeminen oli mielekästä. Esimerkiksi teosten määrä, viisi kappaletta, on jälkeensäkin pohdittuna sopiva. Teosten teettäminen itsessään oli sellainen prosessi, että vähemmällä määrällä se ei olisi tuntunut järkevältä. Prosessi opetti myös joustavuutta ja ongelmanratkaisukykyä, kun matkan varrella tuli eteen haasteita, joille ei itse voinut mitään. Esimerkiksi suunnittelimme Taidepolun museo-osuuden Virginie-teoksen ympärille. Myöhemmin ilmeni, että siinä vaiheessa, kun opinnäytetyömme valmistuu ja Taidepolku voidaan ottaa käyttöön, Virginie onkin pitkän ajan lainassa. Sen vuoksi tälle teokselle on myös vaihtoehto.

Opinnäytetyön tekeminen opetti prosessin hallintaa: suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Saimme lisää kokemusta moniammatillisesta työskentelystä. Yhteistyön merkitys korostui, kun osapuolia oli useampia, ja joustavuutta vaadittiin se-

kä aikataulujen että suunnitelmien suhteen. Opinnäytetyöraportin kirjoittaminen oli osittain haastavaa. Oli vaikeaa löytää monipuolista, uutta teoriaa ja tutkimuksia lasten kuvataidekasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Tästä syystä esimerkiksi samat tekijät toistuvat lähteissä. Toisaalta tämä vahvisti ajatusta, että opinnäytetyömme olisi tarpeellinen. Raportin kirjoittaminen lisäsi omaa tietopustakaamme varhaiskasvatuksesta ja kuvataidekasvatuksesta.

Taidepolun harjoitusten suunnitteleminen ja kokeileminen antoivat meille kokemusta tavoitteellisen kuvataidekasvatuksen toteuttamisesta, ja toiminnan pohdiminen lasten näkökulmasta oli antoisaa. Olemme mielestämme onnistuneet monipuolisten ja lapsia inspiroivien, lasten näkökulman huomioivien harjoitusten suunnittelussa. Oma oppimiskokemuksensa oli myös harjoitusten kirjoittaminen sellaiseen muotoon, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten olisi helppo noudattaa ja soveltaa niitä. Myös oma ammatti-identiteettimme sosionomilastentarhanopettajana on vahvistunut opinnäytetyön myötä. Mäkisen, Raatikaisen, Rahikan ja Saarnion (2009, 34) mukaan ammatti-identiteetti tarkoittaa ”yksilöllistä käsitystä ja ymmärrystä omasta ammattilaisuudesta ja itsestä ammattilaisena.”

Reflektio on sekä oman ammatillisen kasvun väline että sosionomin kompetensseihin kuuluva työote (Mäkinen 2009, 19,52). Varhaiskasvatuksen kehittämisessä reflektiivisyys tuottaa tietoa prosessin etenemisestä sekä tukee niin yksilön kuin yhteisön oppimista. Reflektioprosessissa voi tulla esille asioita, jotka muuten jäävät huomaamatta. (Kupila 2004, 119–120.) Opinnäytetyössä olemme käyttäneet reflektiota kehittämisen menetelmänä sekä oman ammatillisen kasvumme tukena. Reflektion ohella myös osallistaminen menetelmänä on ollut tärkeää. Mäkisen jne. (2009, 18) mukaan sosionomin osaamiseen kuuluu osallistavan vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luominen. Taidepolun tekemisessä olemme osallistaneet toimijat kaikkiin työskentelyn vaiheisiin.

9.3 Eettisyys ja luotettavuus

Sosionomin työtä ohjaavat ammattieettiset ohjeet ja periaatteet, jotka ovat: ihmisarvo ja oikeudenmukaisuus, itsenäisyys ja elämänhallinta, syrjäytymisen ehkäiseminen, syrjinnän ja väkivallan vastustaminen sekä asiakkaan yksityisyyden suojaaminen, osallisuus ja itsemääräämisoikeus (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 186). Kasvattajan on työssään tiedostettava oma kasvattajuutensa. Tämän taustalla ovat arvot ja eettiset periaatteet. Pohtiessaan ja arvioidessaan omaa työtään kasvattaja toimii tietoisesti eettisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16.) Joensuun kaupungin vasun (2012, 6) mukaan varhaiskasvatusta ohjaavat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, tasa-arvo, totuudellisuus ja luotettavuus. Arvojen toteuttamisen periaatteet näkyvät suhteessa lapseen, vanhempiin/huoltajiin, työyhteisöön ja yhteiskuntaan. Lapsi otetaan huomioon yksilöllisesti ja tasa-arvoisesti.

Huomioimme eettisyyden koko opinnäytetyöprosessin ajan ja teimme alusta asti avointa ja tiivistä yhteistyötä niin lasten, vanhempien, Rantakylän päiväkodin kuin Joensuun kaupungin taidemuseo Onnin henkilöstön kanssa. Käytännön toteutuksesta keskustelimme yhteistyötahojen kanssa koko prosessin ajan. Suunnitelman ja aikataulun valmistuttua tiedotimme niistä yhteistyötahoille, keskustelimme lisää Taidepolun tekemiseen liittyvistä asioista ja teimme toimeksiantosopimukset. Teimme tiedotteen Taidepolun tekemiseen osallistuvien lasten vanhemmille sekä kysyimme heiltä luvat lasten osallistumiseen ja heidän valokuvaamiseensa. Lisäksi kysyimme luvan lasten teosten käyttämiseen valmiissa opinnäytetyössä. Kysyimme lapsilta luvan ja varmistimme heidän halukkuutensa olla mukana toiminnassa, johon kukin sai osallistua omalla tavallaan. Esimerkiksi jos lapsi ei halunnut esitellä omaa työtään, siihen ei painostettu. Taidemuseon kanssa kävimme keskustelua heidän toiveistaan, ja he saivat olla vaikuttamassa vahvasti oman osuutensa suunnitteluun. Eettisestä näkökulmasta oleellista oli myös, että varmistimme luvat teosten käyttöön ja kopiointiin.

Dokumentoimme ja arvioimme omaa osaamistamme, oppimistamme ja työskentelyämme koko opinnäytetyöprosessin ajan muun muassa opinnäytetyöpäiväkirjan ja yhteisen reflektoinnin sekä kuvien avulla. Vaihe vaiheelta kirjasimme

työprosessin opinnäytetyöraportiksi. Harjoitusten kokeilemisesta on tässä raportissa tarkoituksella kirjoitettu yksityiskohtaisesti, tieto on olennaista ja lisää luotettavuutta. Harjoituskerroista kertominen tuo esille Taidepolun tekemisen prosessia, tavoitteita, menetelmiä, arviointia ja osallistamista sekä avaa Taidepolun merkitystä ja sisältöä. Tutkimusraportin teksti on osoitus tutkimuksen luotettavuudesta (Eskola & Suoranta 1998, 220). Kattava tietoperusta, viitekehys ja aikaisempiin tutkimuksiin perehtyminen tukivat opinnäytetyö tehtäväämme, Taidepolun valmistamista. Luotettavuutta lisäsi, että käytännössä Taidepolun harjoituksia kokeiltaessa havainnoimme molemmat tilanteita ja kävimme lopuksi keskustelua lasten ja ohjaajien kanssa, jolloin oli mahdollista vielä keskustella tulkinnoistamme ja havainnoistamme sekä arvioida Taidepolun harjoitusten toimivuutta. Jotta Taidepolusta tuli käytännössä toimiva, myös Rantakylän päiväkodin henkilökunnasta useampi kokeili sen toteutusta. Se, että Taidepolku on hyödynnettävissä koko varhaiskasvatuksen kentälle, mihin tahansa yksikköön, tuo myös luotettavuutta. Taidemuseossa tapahtuvaa osuutta arvioivat lasten lisäksi taidemuseon ja päiväkodin henkilökunta.

9.4 Kehittämisideat

Opinnäytetyön tuotoksen eli Taidepolun lähtökohtana on sen hyödynnettävyys. Taidepolkuun liittyvät harjoitukset suunniteltiin siten, että niitä voidaan ohjata missä tahansa varhaiskasvatuksen yksikössä kenen tahansa varhaiskasvatuksen ammattilaisen toimesta. Tämän pyrimme varmistamaan selkeillä ohjeilla ja arvioimalla Taidepolun toimivuutta ohjaamistilanteissa. Taidepolun harjoituksiin liittyvät materiaalit ovat sellaisia, että niitä on saatavilla helposti tai ne voidaan tarvittaessa vaihtaa toisiin.

Taidepolkua voisi kehittää monella eri tavalla. Siihen voisi liittää lisää teoksia tai harjoituksia voisi muunnella miltei loputtomiin. Harjoitukset ovat muokattavissa lapsilähtöisesti niin eri-ikäisille lapsille soveltuvaksi kuin eri teemoja tai lasten mielenkiinnonkohteita koskeviksi. Teoskopioiden avulla voisi käsitellä vuorovai-
kutusta ja tunneilmaisua tai painottaa harjoituksia lapsen luovuuden ja tarkka-
vuuden kehittämiseen. Teoskopioiden hyödyntämisessä ei tarvitse pitäytyä pel-

kästään kuvataidekasvatuksessa, vaan harjoitukset voivat sisältää esimerkiksi musiikkia, draamaa tai sadutusta.

Myös taidemuseossa tehtävää osuutta voisi kehittää ja laajentaa teosten tai harjoitusten osalta sekä taidemuseoissa tapahtuviin taidepajoihin. Yhteistyötä taidemuseon ja varhaiskasvatuksen välillä voisi kehittää edelleen käyttämällä hyödyksi niin taidemuseon kuin varhaiskasvatuksen osaamista esimerkiksi erilaisten tapahtumien suunnittelussa.

Myös sitä voisi selvittää, vaikuttaako Taidepolku ja sen ”kulkeminen” jotenkin lasten tai aikuisten suhtautumiseen kuvataiteeseen. Myös sitä voisi selvittää, miten varhaiskasvatuksen henkilöstö on kokenut taidepolun ohjaamisen ja onko se muuttanut heidän käsitystään taidekasvatuksesta tai tuonut siihen jotakin uutta. Käytännön tarpeena olisi kehittää lainausjärjestelmä Taidepolun kierrätystä varten tai järjestää esimerkiksi Taidepolun esittelykierros varhaiskasvatuspalvelujen piirissä.

Lähteet

- Bardy, M. 2007. Taiteen paluu arkeen. Teoksessa Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.). Taide keskellä elämää. Nykytai-
teen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Helsinki: Like Kustannus
Oy. 21–33.
- Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Te-
oksessa Marjanen, O., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.). Pienten piiris-
sä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-
kustannus. 75–92.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere:
Osuuskunta Vastapaino.
- Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. 1991. Lasten taidekasvatus.
Helsinki: Kirjayhtymä.
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi
ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Printel Oy.
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. & Fonsen, E. 2011. Lapsikohtainen havainnointi
ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa Turja, L. (toim.). Var-
haiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 54–66.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala V. 2007. Päivähoidosta varhais-
kasvatukseen. Hyvinkää: Edufin.
- Ihmisoikeudet.net. 2013. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus.
[http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien
%20julistus.pdf](http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf) 23.11.2015.
- Itkonen, S. 2011. Taidekuvan äärellä. Katso, koe, jaa. Helsinki: Kansanvalistus-
seura.
- Joensuun kaupunki. 2014. Museokäynnit ja opetus.
<http://www.joensuu.fi/museopeda> 4.2.2015.
- Joensuun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2012. Joensuun kaupunki.
[http://www.joensuu.fi/documents/111127/58109/Joensuun+kaupungin
+varhaiskasvatussuunnitelma.pdf/960d25ef-d73c-4dd5-90d7-
6ce41aa18987](http://www.joensuu.fi/documents/111127/58109/Joensuun+kaupungin+varhaiskasvatussuunnitelma.pdf/960d25ef-d73c-4dd5-90d7-6ce41aa18987) 2.2.2015.
- Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset
päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy
YliopistoKustannus, Hyy Yhtymä.
- Karlsson, L. 2001. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murrok-
sessa. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä:
PS-kustannus.
- Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia
alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.
- Kivipelto, M. 2008. Osallistava ja valtaistava arviointi. Johdatus periaatteisiin ja
käytäntöihin. STAKES. Helsinki.
[http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75668/T17-2008-
VERKKO.pdf?sequence=1](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75668/T17-2008-VERKKO.pdf?sequence=1) 10.11.2015.
- Kupila, P. 2004. Arviointi yhteisöllisenä toimintana. Teoksessa Kupila, P. (toim.).
Arvioidaan yhdessä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 113–
124.

- Lehtinen, A-R. 2009. Lasten toiminta, toimintaresurssit ja toimijuus päiväko-
tiympäristössä. Teoksessa Alanen, L. & Karila, K. (toim.). Lapsuus,
lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Kustannusosake-
yhtiö Vastapaino. 89–114.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosio-
nomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I.
2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Juva: PS-kustannus.
- Pääjoki, T. 2007. Lasten ja aikuisten kulttuurinen leikki. Teoksessa Bardy, M.,
Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.). Taide keskellä
elämää. Nykyaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 / 2007. Helsinki:
Like Kustannus Oy. 287–305.
- Pääjoki, T. 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Turja, L. (toim.). Var-
haiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 109–121.
- Rantakylän päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma. 2015. Joensuun kaupunki.
<http://www.joensuu.fi/documents/11127/98185/Rantakyl%C3%A4n+p%C3%A4iv%C3%A4kodin+varhaiskasvatussuunnitelma/eae2e01d-970e-477b-af1c-0b0ba1b8a454> 3.2.2015.
- Rantanen, T. & Toikko, T. 2009. Sosiaalialan kehittämistoiminnan metodologis-
ta paikannusta. Teoksessa Viinamäki, L. Sosionomilta eivät hommat
lopu. Ammattikäytäntöjen kehittäminen haasteena sosionomi AMK-
tutkinnoissa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja 2009:1.
http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/viinamaki_A_1_2009.pdf
18.11.2015.
- Rusanen, S. 2007. Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen. Helsinki: Taidete-
ollinen korkeakoulu.
- Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, I.,
Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuk-
sessa. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). 48–55.
- Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punai-
selta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten Keskus
ja Kirjapaja Oy.
- Rusanen, S. & Torkki, K. 2001. Mistä on lapsen kuvat tehty. Teoksessa S.
Karppinen, A. Puurula & I. Rusanen (toim.). Taiteen ja leikin lumous.
4-8 vuotiaiden lasten taito ja taidekasvatus. Helsinki: Finn Lectura.
88–105.
- Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvat-
tajana. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.)
Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Taidekasvatus varhaiskasva-
tuksessa. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). 10–15.
- Salminen, A. 2005. Pääjalkainen. Kuva ja havainto. Taideteollisen korkeakoulun
julkaisusarja B 77. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäyte-
työhön. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turun am-
mattikorkeakoulu. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>
2.2.2015.
- Sederholm, H. 2007. Taidekasvatus - samassa rytmissä elämän kanssa. Teok-
sessa Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.).
Taide keskellä elämää. Nykyaiteen museo Kiasman julkaisuja 106 /
2007. Helsinki: Like Kustannus Oy. 143–149.

- Siponen, K. & Tukia, H. 2014. "Minä olen taiteilija!". Taidehistoriallinen kuvataidepaja Päiväkotikalliossa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/72997/Siponen_Katariina_Tukia_Hanna_HELSINKI.pdf?sequence=1 3.12.2015.
- Setälä, P. 2012. Lapsi kuvan takana. Erityisiä piirteitä lasten valokuvailmaisussa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Musta taide.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsen, A. & Pyykkönen, A. (toim.) Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. 34–50.
- Turja, L. 2004. Lapset laadun määrittäjinä ja arvioijina. Teoksessa Kupila, P. (toim.). Arvioidaan yhdessä. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 9–30.
- Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus. 41–66.
- Unicef. 2015. Yleissopimus lapsen oikeuksista. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/> 23.11.2015.
- Uudella tavalla aitoa kumppanuutta -hanke, 2012–2015. Taiteista tunteisiin menetelmäopas. Pitkänen, A-M & Karppinen, J. (toim.)
- Varhaiskasvatusturvelaki 36/1973, 580/2015.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Toinen tarkistettu painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066> 24.1.2014.
- Verna, K. 2015. Nykytaidetta museosta päiväkoteihin. Tutkimus Nykytaiteen museo Kiasman varhaiskasvatusikäisille suunnatusta Tunnetila-taidepajasta. Hämeen ammattikorkeakoulu. Ohjaustoiminnan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/93336/Verna_Kirsi2.pdf?sequence=1 3.12.2015.
- Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tiedote vanhemmille

Hei Vanhemmat!

18.3.2015

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Karelia-ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnoissamme lastentarhanopettajan kelpoisuutta.

Opinnäytetyönä teemme yhteistyössä Rantakylän päiväkodin ja Joensuun taidemuseo Onnin kanssa taidepolkua varhaiskasvatusikäisille, 4-6-vuotiaille lapsille. Taidepolku sisältää noin viisi Joensuun taidemuseo Onnin teosta, joihin liitetään päiväkodissa tehtäviä harjoituksia sekä taidemuseossa tehtävä osuus. Harjoitukset sisältävät luovia menetelmiä, esimerkiksi muotoilua, sadutusta ja kuvallista ilmaisua. Taidepolun yhtenä tarkoituksena on taiteen tuominen lasten ja lasten kanssa työskentelevien ulottuville Taidepolun muodossa, sekä mahdollisuuden jatkaa taiteeseen tutustumista taidemuseo Onnissa. Tavoitteena on myös tuottaa lapsille taidekokemuksia taiteen tarkastelusta taiteen tekemiseen ja itseilmaisuun. Valmis taidepolku jää varhaiskasvatuksen käyttöön.

Taidepolun teosten valinta tehdään lapsia osallistaen maaliskuussa 2015. Teoksiin liittyvät harjoitukset suunnitellaan yhteistyössä päiväkodin kanssa. Taidepolun harjoituksia kokeilemme lasten ja päiväkodin henkilöstön kanssa kesällä 2015. Syksyllä on mahdollisesti osalle lapsista luvassa vierailu taidemuseo Onniin. Tarkoituksena on järjestää myös taidepolun tekemisestä, teoskoppioista ja lasten tekemistä töistä näyttely, johon tekin voitte tutustua. Tarkemman ajankohdan ilmoitamme myöhemmin.

Kuvat taidepolun tekemiseen liittyen: teosten valinta, harjoitukset, lasten tekemät teokset tulevat kirjalliseen opinnäytetyöhömmme, joka julkaistaan ammattikorkeakoulujen yhteisessä Theseus-tietokannassa, internetissä.

Jos teillä on kysyttävää opinnäytetyöstämme, kerromme mielellämme lisää sähköpostitse.

maarit.huovinen@edu.karelia.fi tai sanna.ahponen-kayhko@edu.karelia.fi

Ystävällisin terveisin, Sanna Ahponen-Käyhkö ja Maarit Huovinen

Lupakaavake toisella puolella!

Tiedote vanhemmille

Lapsen nimi:

Voitte valita, kuinka lapsenne voi osallistua taidepolun tekemiseen ympyröimällä kyllä tai ei -vaihtoehdon:

Lapsemme saa osallistua taidepolun toimintaan:	kyllä	ei
--	-------	----

Lastamme saa valokuvata taidepolun tekemisprosessissa:	kyllä	ei
--	-------	----

Lapsemme teoksia saa esitellä näyttelyssä:	kyllä	ei
--	-------	----

Valokuvia, joissa lapsemme esiintyy, saa esitellä näyttelyssä:	kyllä	ei
--	-------	----

Kuvia lapsemme teoksista saa käyttää osana opinnäytetyötä:	kyllä	ei
--	-------	----

Vanhemman allekirjoitus:

Tiedote Lasten Taidepolku Onnista

Lasten Taidepolku Onni -info

Lasten Taidepolku Onni on Karelia-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan varhaiskasvatuskelpoisuuden opinnäytetyönä tehty **uusi väline kuvataidekasvatukseen varhaiskasvatuksessa**. Taidepolku on tehty yhteistyönä opinnäytetyön toimeksiantajien, Joensuun kaupungin taidemuseo Onnin ja Rantakylän päiväkodin kanssa. Lasten Taidepolku Onni sisältää viisi taidemuseon teoksista tehtyä kopiota, joihin on suunniteltu päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa tehtäviä harjoituksia, sekä taidemuseossa tehtävän kolmen teoksen osuuden.

Ajatus Taidepolun tekemisestä on saatu aikaisemmin Joensuun taidemuseo Onniin tehdystä Taiteista tunteisiin-polusta, joka on suunnattu muistisairaiden ja mielenterveyskuntoutujien omaisille. Halusimme tehdä Joensuun kaupungin taidemuseon teoksia tutuiksi myös lapsille ja varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville ja madaltaa näin kynnystä käyttää taidetta varhaiskasvatuksessa. Taidepolku painottuu käytännön syistä enemmän päiväkodissa tapahtuvaan työskentelyyn. Aina ei ole mahdollista tehdä vierailuja taidemuseoon, joten varhaiskasvatuksen toimipaikoissa kierrätettävä Taidepolku tuo kuitenkin taidetta lasten ulottuville samalla kun se innostaa taidemuseossa vierailuun.

Taidepolku on suunnattu varhaiskasvatusikäisille, 4-6-vuotiaille lapsille, mutta sitä voi käyttää soveltaen myös nuoremmille lapsille. Lasten Taidepolun teokset on valittu yhdessä lasten kanssa ja kuvajäljennökset teetätetty Punamusta Oy:ssä muistuttamaan mahdollisimman paljon alkuperäisiä teoksia. Kehykset laitto Kotikartanoyhdistyksen kehystämö. Teosten aihepiirit liittyvät maisemamaalaukseen, asetelmaan, täplämaalaukseen, abstraktiin teokseen ja muotokuvaan.

Taidepolku antaa lasten kanssa työskenteleville uuden välineen kuvataidekasvatukseen ja lapsille se antaa taidekokemuksia taiteen tarkastelusta taiteen tekemiseen ja itseilmaisuun. Taidepolkuun sisältyvien harjoitusten tavoitteena on lasten kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Niiden avulla kehitetään lapsen luovuutta sekä lisää osallisuutta ja toimijuutta. Har-

Tiedote Lasten Taidepolku Onnista
joitusten avulla lapset voivat tutustua kuvataiteen eri välineisiin, materiaaleihin ja työskentelytapoihin. Teoksia on mahdollista käyttää myös monella muulla tavalla, valmiit harjoitukset ovat vain yksi tapa, josta voi lähteä kehittämään omanlaistaan Taidepolkua juuri sen ryhmän ja lasten tarpeiden tai mielenkiinnon pohjalta. Vain mielikuvitus on rajana!

Taidepolku on koko Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksen käytössä ja sitä saa lainata Rantakylän päiväkodista.

Kun Lasten Taidepolku on kuljettu päiväkodissa, voidaan sitä jatkaa Joensuun kaupungin taidemuseo Onnissa, jossa päästään tutustumaan Kiinakokoelmaan, veistoksiin ja iki-ihanaan Virginie-maalaukseen piirtämisen, toiminnallisten harjoitusten ja saduttamisen kautta. Taidepolun ohjevihkosessa on ohjeet myös taidemuseo-osuudelle.

Lisätietoa saat Taidepolun tekijöiltä:

Sanna Ahponen-Käyhkö (sanna.ahponen-kayhko@edu.karelia.fi)
tai Maarit Huovinen (maarit.huovinen@edu.karelia.fi)

Lasten Taidepolku Onni

Lasten Taidepolku Onni

Lasten Taidepolku Onni

Saatesanat Taidepolulle

Lasten Taidepolku Onni on uusi väline varhaiskasvatusikäisten lasten kuvataidekasvatukseen. Se on toteutettu Karelia-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutuksessa varhaiskasvatuskelpoisuuden opinnäytetyönä. Taidepolku on suunnattu 4-6-vuotiaille lapsille, mutta sitä voi käyttää soveltaen myös nuoremmille lapsille. Yhteistyötahoina ja toimeksiantajina Taidepolun tekemisessä ovat olleet Rantakylän päiväkoti ja Joensuun kaupungin taidemuseo Onni, jonka kokoelmista valitsimme teokset yhdessä lasten kanssa. Taidepolku sisältää viisi teoskopiota, joihin on liitetty päiväkodissa tehtäviä harjoituksia. Lisäksi Taidepolkuun kuuluu taidemuseossa tehtävä kolmen harjoituksen osuus.

Taidepolun yhtenä tarkoituksena on taiteen tuominen lasten ja lasten kanssa työskentelevien ulottuville Taidepolun muodossa, sekä toteuttaa samalla varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteita lasten taidekasvatuksesta. Tavoitteena on tuottaa lapsille taidekokemuksia taiteen tarkastelusta taiteen tekemiseen ja itseilmaisuun. Pyrimme myös herättämään mielenkiintoa taiteeseen ja madaltamaan kynnystä käyttää taidetta osana varhaiskasvatusta.

Ajatuksen taidepolun tekemiseen saimme aikaisemmin Joensuun taidemuseo Onniin tehdystä Taiteista tunteisiin- polusta, joka on suunnattu muistisairaiden ja mielenterveyskuntoutujien omaisille. Tietääksemme vastaavaa Taidepolkua ei ole lapsille tehty.

Kiitokset yhteistyöstä: Rantakylän päiväkoti, Joensuun kaupungin taidemuseo Onni, Johanna Karppinen Omaiset mielenterveystyön tukena ry Pohjois-Karjala, PunaMusta Oy, Kotikartanoyhdistys ry Kehystämö ja Jokikadun tekstiilipaja.

Tervetuloa kulkemaan Taidepolkua!

Sanna Ahponen-Käyhkö ja Maarit Huovinen

Lasten Taidepolku Onni

Lasten Taidepolku Onni: sisältö ja teokset

Taidepolulla päiväkodissa

Ohjaajalle

Teokset:

Finch, Alfred William: **Pinjoja rannalla**, 1910. Täplämaalaustekniikalla toteutettu teos.

Kandelin, Ole: **Sommitelma**, 1946. Abstrakti teos.

Åberg, Victoria: **Maisema**, 1870-luku. Maisemamaalaus.

Dahlman, Helge: **Sinipukuinen nainen**, 1947. Muotokuva.

Dahlman, Helge: **Kiinalainen asetelma**, 1961. Asetelma.

Taidepolulla museossa

Ohjeita museovierailuun

Ohjaajalle

Teokset:

Kiinalaisen taiteen kokoelma

Aaltonen, Wäinö: **Runotar**, 1926. Veistos

Edelfelt, Albert: **Virginie**, 1883. Maalaus.

Robert Wilhelm Ekman: **Matkustajia pajan edustalla**, 1871. Maalaus

Taidepolulla päiväkodissa

Ohjaajalle

Taidepolkuun kuuluu viisi teosta, joihin kuhunkin liittyy harjoitus. Harjoitusten yhteisenä tavoitteena on tukea kokonaisvaltaisesti lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista kuten sosiaalisia, fyysis-motorisia ja kognitiivisiä taitoja. Lisäksi niiden avulla kehitetään lapsen itseilmaisua ja luovuutta, sekä lisätään osallisuutta, ja toimijuutta. Harjoitukset on suunniteltu siten, että niiden avulla lapsi voi tutustua kuvataiteen eri välineisiin, materiaaleihin ja työskentelytapoihin.

Keskeisessä roolissa Taidepolulla on taiteen tarkastelu. Ennen harjoitusta kutakin teosta katsotaan ja tarkastellaan. Ohjaaja kertoo lapsille taiteilijasta, teoksesta ja teoksen tyyliuunnasta oman harkinnan, lasten iän ja vireystason huomioiden. Jokaisen teoksen kohdalla on vinkkejä tarkasteluun ja keskusteluun. Teoksen äärellä keskustellaan myös muista lapsille heränneistä ajatuksista. On tärkeätä tarkastella taidetta lapsen maailmasta käsin.

Jokaisen työskentelyvaiheen kohdalla on mainittu työskentelyn kesto. Työskentelyn kestoajat ovat viitteellisiä. Aikaa eri vaiheisiin voi käyttää oman harkinnan, lasten jaksamisen, tarpeen ja käytettävissä olevan ajan mukaan. Jokainen lapsi tarvitsee yksilöllisesti ohjausta, joten lapset tunteva tietää parhaiten sopivan lapsimäärän harjoituksen toteuttamiseen. Hyvä lapsimäärä/harjoitus voisi olla neljä lasta/ohjaaja.

Harjoituksiin kuuluu aina alkuharjoitus, jonka tarkoituksena on johdatella harjoitukseen ja virittää tekemiseen. Jokaisen harjoituksen kohdalla on kerrottu tavoitteet, harjoitus, ohjeistus toteutukseen ja tarvittavat materiaalit. Harjoituskerta päättyy oman teoksen tarkasteluun, jonka tarkoituksena on jakaminen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen. Osaan harjoituksista liittyy musiikkia, mutta musiikkia voi käyttää työskentelyn taustalla aina kun se tuntuu sopivalta.

Taidepolusta voidaan valita työskentelyyn vain yksi teos tai polku voidaan käydä kokonaan läpi sopivan ajanjakson aikana. Samoihin teoksiin voidaan palata uudestaan ja työstää eri teemoilla tai erilaisilla materiaaleilla. Taidepolussa olevien harjoitusten lisäksi teoskoppioita voi käyttää lähtökohtana saduttamiselle, leikille, musiikille ja draamallisille tai toiminnallisille harjoituksille. Toiminnan voi suunnitella oman ryhmän tarpeiden mukaan teoksia hyödyntäen. Vain mielikuvitus on rajana!

Finch, Alfred William: Pinjoja rannalla 1910

Täplämaalaustekniikalla toteutettu teos

Tietoa taiteilijasta ja teoksesta

Tämän teoksen nimi on Pinjoja Rannalla ja sen on maalannut Alfred William Finch vuonna 1910, yli sata vuotta sitten. Finch syntyi Brysselissä, Belgiassa vuonna 1854. Suomeen hän muutti 1897 Iris-tehtaan keramiikka-osaston johtajaksi. Hän palasi kuvataiteen pariin 1904 ja maalasi maisemia ja asetelmia voimakasvärisellä persoonallisella tyyllillään. Hän kehitti omaa täplämaalaustyyliään ensimmäiseen maailmansotaan saakka. Hän toi ulkomaisia aatteita Suomen taide-elämään ja vei Suomen maalaustaiteen kehitystä eteenpäin. Hänellä oli suuri vaikutus Suomen taide-elämän kehittämiseen ja kansainvälistymiseen.

Pointillismi/täplämaalaustekniikka tarkoittaa:

“Pointillismi - maalaustekniikka, jossa taiteilija sivelee vieretysten puhtaita sekoittamattomia värejä pieninä täplinä. Kun niitä tarkastellaan tietyn matkan päästä, haluttu värivaikutelma syntyy katsojan silmässä.” (Dickins & Griffith 2005, 136.)

Teoksen tarkastelua

Istutaan tarkastelemaan teosta. Ohjaaja kertoo lyhyesti taiteilijasta ja teoksesta ja että se on kopio alkuperäisestä teoksesta, joka on Joensuun taidemuseossa. Samalla kerrotaan, että taideteoksia saa vain katsoa, niihin kuten tähänkään teokseen ei saa koskea!

Opetellaan katsomaan taidetta: etsitään värejä, muotoja ja tunnelmia. Tuodaan esille, että teosta katsottaessa jokainen voi löytää ja nähdä teoksessa erilaisia asioita, jotka ovat kaikki yhtä oikeita. Keskustellaan teoksen herättämistä ajatuksista keskusteluvinkkien avulla, ja niistä aiheista, joita lapset nostavat esille. On tärkeää tarkastella teosta lapsen maailmasta käsin.

Tarkastelun ja keskustelun kesto 5-10 minuuttia

Vinkkejä keskusteluun

- Onko maalaus iso vai pieni?
- Mitä värejä tunnistat kuvasta?
- Mitä teos esittää? Mitä näet?
- Mikä vuodenaika teoksessa on? Mistä sen voi huomata?
- Oletko nähnyt tuollaisia puita tai maiseman jossakin?
- Minkälaisia puunrungot ovat?
- Mitä liikettä kuvassa on? Liikkuvatko puiden oksat? Tuuleeko kuvan maisemassa?
- Mitä puiden takana pilkottaa? Mitä siellä voisi olla?
- Mitä ääniä maisemassa voisi kuulla? Mitä tuoksua voisit haistaa?
- Mitä sinulle tulee mieleen kun katsot tätä teosta?
- Katso tarkasti: Huomaatko miten ja minkälaisin siveltimen vedoin maalaus on tehty? Miltä ne näyttävät läheltä, entäs kaukaa katsottuna?

Lasten Taidepolku Onni

Alkuharjoitus

Työskentelyn kesto n. 5 min

Tarvittavat materiaalit:

- Harjoituspaperi
- Vaahtomuovin palanen "töpsytin" tmv
- Vihreä ja keltainen pulloväri
- Tarvittaessa suojaessut

Ohjeistus:

Johdatellaan aiheeseen eri aistien avulla. Käydään luonnosta erilaisia puunoksia, esimerkiksi männynoksa. Pyydetään lapsia laittamaan silmät kiinni ja haistelemaan oksia. Miltä ne tuoksuvat? Tunnustellaan oksia. Miltä ne tuntuvat? Katsotaan oksia ja keskustellaan miltä ne näyttävät? Minkä värisiä ne ovat? Onko niissä eri sävyjä?

Ohjaaja laittaa jokaiselle lapselle esim. kuppiin keltaista väriä ja pienen tipan sinistä väriä. Lapsi sekoittaa värit pensselillä niin, että väristä tulee vihreää. Myöhemmin sinistä väriä voidaan lisätä erilaisten sävyjen aikaansaamiseksi. Sekoitetaan vihreää väriä sinisestä ja keltaisesta väristä. Mitä eri sävyjä saadaan aikaan? Miten väristä tulee vaaleamman vihreää, miten tummemman vihreää?

Kokeillaan maalata harjoituspaperille parin minuutin ajan töpsyttimellä erilaisia jälkiä: pitkiä viivoja, ympyröitä, pieniä täpliä. Miltä näyttää jos täplät ovat harvassa tai tiiviisti? Voiko täplillä tehdä yhtenäistä viivaa tai jonkun muodon, yhtenäisen pinnan? Miten kuvaan saa liikettä? Harjoitellaan täplien tekemistä vaahtomuovin palasella.

Harjoitus

Tehdään oma puu täplämaalauksena paperille. Puu on koko paperin kokoinen ja kokonaan täplistä tehty.

Tavoitteena on tutustua täplämaalaustekniikkaan ja värien sekoittamiseen.

Työskentelyn kesto n. 10–15 minuuttia

Tarvittavat materiaalit:

- Erivärisiä papereita A3
- Sinistä, keltaista, valkoista, vihreää ja ruskeaa pulloväriä
- Vaahtomuovin palanen "töpsytin" tmv. jolla voi tehdä pisteitä.
- Tarvittaessa suojaessut

Ohjeistus:

Minkälaisen puun sinä haluat maalata? Minkälainen runko puulla on? Onko se suora vai vino, muhkurainen vai sileä? Liikkuvatko oksat vai ovatko ne paikoillaan? Onko puullasi lehdet vai onko se havupuu, jolla on neulaset? Jos oksat ja lehdet liikkuvat tuulella, miten sen voisi maalata täpliä käyttäen?

Ohjaaja voi näyttää teoksesta puunrunkoja ja niitä voidaan vielä tarkastella yhdessä.

Lasten Taidepolku Onni

Ensin lapsi valitsee mieleisen värisen A3 kokoisen kartongin. Väreinä voivat olla esimerkiksi vaaleanruskea, sininen, oranssi tai keltainen.

Ohjaaja laittaa lapsille purkkiin ruskeaa pulloväriä ja seuravaksi töpsytellään puulle runko tai rungot, sekä oksia. Ohjaaja voi välillä muistuttaa, että rungot tehdään kokonaan erilaisilla täplillä. Myös ruskeasta voi haluttaessa sekoittaa eri sävyjä lisäämällä pulloväriä tipan keltaista, sinistä tai punaista.

Kun rungot ovat valmiit ohjaaja sekoittaa yhdessä lasten kanssa eri sävyisiä vihreitä värejä lisäämällä valmiiseen pulloväriä tipan valkoista, keltaista tai sinistä. Yksi vihreä voi olla alkuperäinen pulloväri. Tarkastellaan yhdessä miten vihreät muuttuvat eri sävyisiksi.

Jatketaan puun tekemistä erilaisilla vihreillä väreillä töpsyttelemällä lehtiä tai neulasia puuhun. Kun lapsi on maalannut omalla vihreällä värillään, vaihdetaan värejä niin, että lopuksi jokainen lapsi on maalannut kaikilla eri vihreän sävyillä. Ohjaaja voi välillä muistuttaa, että lehdet tai neulaset tehdään kokonaan erilaisilla täplillä.

Oman teoksen tarkastelu

- Onko sinun puussasi liikettä? Liikkuvatko oksat? Tuuleeko sinun maisemassasi?
- Onko puusi vaaleanvihreä vai tummanvihreä? Montako eri vihreän sävyä löydät teoksestasi?
- Miltä tuntui tehdä tätä teosta?

Ole Kandelin: Sommitelma 1946

Abstrakti teos

Tietoa teoksesta ja taiteilijasta

Tämän teoksen nimi on Sommitelma ja sen on maalannut Ole Kandelin. Tämä teos on maalattu 1946, melkein seitsemänkymmentä vuotta sitten. Kandelin oli suomalainen taidemaalari, joka eli lyhyen, mutta tuotteliaan taiteilijauran. Hän syntyi vuonna 1920 ja kuoli vain 27 vuotiaana. Kandelin pyrki töillään kohti abstraktia taidetta. Tämä teos on maalattu aikana, jolloin hän siirtyi töissään kohti rohkeampaa abstraktiota, maalausten muodot selkenivät ja värit kirkastuivat. Nämä 1946 maalatut teokset, raikkaat värin ja muodon palapelit, olivat suunnannäyttäjiä suomalaiselle ei-esittävälle taiteelle.

Abstrakti taide tarkoittaa:

“Abstrakti taide - taide, joka ei kuvaa mitään tunnistettavaa aihetta tai kohdetta, vaan rakentuu muotojen ja värien varaan.” (Dickins & Griffith 2005, 134).

Teoksen tarkastelua

Istutaan tarkastelemaan teosta. Ohjaaja kertoo lyhyesti taiteilijasta ja teoksesta ja että se on kopio alkuperäisestä teoksesta, joka on Joensuun taidemuseossa. Samalla kerrotaan, että taideteoksia saa vain katsoa, niihin kuten tähänkään teokseen ei saa koskea!

Opetellaan katsomaan taidetta: etsitään värejä, muotoja ja tunnelmia. Tuodaan esille, että teosta katsottaessa jokainen voi löytää ja nähdä teoksessa erilaisia asioita, jotka ovat kaikki yhtä oikeita. Keskustellaan teoksen herättämistä ajatuksista keskusteluvinkkien avulla, ja niistä aiheista, joita lapset nostavat esille. On tärkeää tarkastella teosta lapsen maailmasta käsin.

Tarkastelun ja keskustelun kesto 5-10 minuuttia

Vinkkejä keskusteluun

- Onko maalaus iso vai pieni?
- Mitä värejä tunnistat kuvasta?
- Mitä muotoja näet?
- Millaisia viivoja näet?
- Näetkö tunnistettavia hahmoja?
- Mitä sinulle tulee mieleen kun katsot tätä teosta?
- Katso tarkasti: Huomaatko miten ja minkälaisin siveltimen vedoin maalaus on tehty? Miltä ne näyttävät läheltä, entä kaukaa katsottuna?

Lasten Taidepolku Onni

Alkuharjoitus

Tavoitteena tutustua käsitteisiin piste, viiva ja pinta.

Työskentelyn kesto n. 10 min.

Tarvittavat materiaalit:

- Kartongista valmistetut pisteet, viiva, pinta -mallit

Ohjeistus:

Ensin käydään yhdessä käsitteet läpi. Taidepolun materiaaleissa on kartongista leikattuja pisteitä, viiva ja pinta, joiden avulla ohjaaja voi havainnollistaa kuviot. Ohjaaja näyttää kuinka laittamalla pisteitä peräkkäin saadaan viiva tai yhdistämällä pisteitä saadaan pinta. Kuvioita voi näyttää vielä uudestaan, kun tehdään leikin avulla pisteitä, viivaa ja pintaa.

Piste, viiva, pinta -harjoitus:

Siirrytään seisomaan lattialle, jossa on tilaa liikkua. Ohjaaja näyttää kartongista tehtyä pistettä ja näyttää itse mallia, miten voi muuttua pisteeksi seisomalla paikallaan. Pisteinä voi olla myös kyykyssä lattialla. Aluksi kaikki lapset ovat pisteitä, tilassa erillään toisistaan. Pisteet voivat olla välillä suuria, välillä pienen pieniä, pysyä paikallaan tai vaikka pomppia tilassa.

Seuraavaksi ohjaaja näyttää lapsille viivakuviota ja pyytää heitä tekemään pisteistä viivan. Pisteistä muodostuu viiva, kun ne ottavat kädestä toisiaan. Ohjaaja voi olla viivan ensimmäisenä ja johdattaa viivan liikkeelle. Viiva voi liikkua tilassa, kaartua, mutkitella tai mennä solmuun.

Lopuksi tehdään pinta. Ohjaaja näyttää lapsille pinta-kuviota ja ohjaa lapsia tekemään viivasta pinnan. Yhtenäisen pinnan pisteet voivat muodostaa menemällä seisomaan oikein lähekkäin tai vierekkäin lattialle pötkötämään. Onnistuuko aaltoilevan pinnan tekeminen?

Piste, viiva, pinta -leikki:

Lopuksi voidaan vielä leikkiä piste, viiva, pinta -leikkiä. Ohjaaja voi antaa tahtia rummulla. Kun rumpu alkaa soida lapset lähtevät liikkumaan tilassa ohjaajan ohjeiden mukaan esimerkiksi pomppimalla, kävelemällä tai hiipimällä. Kun soitto loppuu, ohjaaja sanoo piste, viiva tai pinta, ja lapset tekevät aikaisemmin harjoitellulla tavalla pisteen olemalla yksin tilassa, viivan tarttumalla toisiaan käsistä kiinni tai pinnan menemällä vierekkäin seisomaan tai makaamaan lattialle. Leikkiä voidaan jatkaa kunnes kaikki kuviot on tehty ainakin kahteen kertaan.

Lasten Taidepolku Onni

Harjoitus

Tehdään oma abstrakti teos.

Tavoitteena on tutustua abstraktiin taiteeseen ja kuvalliseen ilmaisuun muotojen ja värien avulla.

Tarvittavat materiaalit:

- Iso yhteinen paperi (esim rullaperi kooltaan 1mX1m), valkeita papereita A3 ja värillisiä A3 papereita
- Väriliituja
- Sakset
- Liimaa
- Teippi
- Cd-soitin ja musiikkia

Ohjeistus:

Ensimmäinen vaihe: työskentelyn kesto n. 5 minuuttia

Harjoituksessa ollaan yhteisen paperin äärellä, pöydän ympärillä ja harjoitellaan viivan piirtämistä siten, ettei väriliitua välillä irroteta paperista. Paperi on teipattu pöytään kiinni. Ensin lapsia voi ohjeistaa kokeilemaan yhtenäisen viivan piirtämistä sormella. Sitten lapsi valitsee yhden liidun, jonka väri miellyttää eniten. On tärkeää, että viiva on jatkuvaa, eikä se katkea välillä. Käytetään piirtämisessä koko vartalon liikettä. Piirtää voi myös siten, että liikutaan pöydän ympäri samalla kun piirretään niin, että viivat sekoittuvat toisiinsa. Työskennellään musiikkia kuunnellen.

Toinen vaihe: työskentelyn kesto n. 5 minuuttia

Seuraavaksi lapsi siirtyy oman paperin äärelle. Paperi on teipattu pöytään kiinni. Harjoituksessa piirretään A3-paperille yhtenäistä viivaa esimerkiksi mustalla tai muulla hyvin erottuvalla liidulla irrottamatta sitä välillä paperista. Piirtämisessä käytetään koko vartalon liikettä. Taustalla soi musiikki, jossa on erilaisia rytmejä, nopeaa ja hidasta tempoa. Ohjaaja voi ohjeistaa lapsia piirtämään hiljaa, kovasti, suoria, kaarevia, mutkittavia viivoja. Tarkoituksena on täyttää koko paperi viivoilla niin, että siitä tulee viivojen sekamelska.

Kolmas vaihe: työskentelyn kesto n. 20 minuuttia

Piirtämisen jälkeen työtä tarkastellaan ja jokainen lapsi etsii teoksesta mielenkiintoisia aukkoja, jotka väritetään mieluisia värejä käyttäen. Aukkoja voi valita esimerkiksi kolme tai neljä. Kun aukot on väritetty, ne leikataan irti paperista ohjaajan avustuksella ja niistä muodostetaan mieluisan väriselle paperille oma sommitelma. Kun sommitelma on valmis, se liimataan paikoilleen.

Oman teoksen tarkastelu

- Mitä muotoja löydät omasta teoksestasi?
- Löydätkö muotoja, jotka muistuttavat jotakin esinettä tai asiaa?
- Miltä tuntui tehdä tätä teosta?

Åberg, Victoria: Maisema 1870-luku

Maisema

Tietoa teoksesta ja taiteilijasta

Tämän teoksen nimi on Maisema ja sen on maalannut Victoria Åberg 1870-luvulla. Victoria Åberg syntyi vuonna 1824 Loviisassa. Hän oli perheen vanhin lapsi ja joutui ottamaan vastuun jo kaksikymmentävuotiaana neljästä sisaruksestaan, kun hänen isänsä kuoli. Hänen äitinsä oli kuollut jo aikaisemmin. Tässä tehtävässä onnistuakseen Åberg hankki opettajan pätevyyden. Opettajan työt hän lopetti, kun oli saanut perheensä jaloilleen vuonna 1868. Tästä työstä johtuen hänen taiteilijan uransa eteni hitaasti. Piirustuskoulun Åberg aloitti vuonna 1849 ja vuonna 1858 Åberg jatkoi opintojaan ulkomailla. Vuonna 1864 Åberg asettui asumaan Weimariin, josta tuli hänelle toinen koti. Åberg on ensimmäinen pitkän taidemaalarin uran tehnyt nainen Suomessa ja hänen tuotantonsa koostuu pääasiassa maisema-aiheista.

Romanttinen realismi tarkoittaa:

Teos edustaa romantiikan ajan ihanteellista maisemamaalausta. Se on todellisuutta jäljittelevää, "romanttista realismia", mutta ateljeessa maalattua, kuvitteellista ihannemaisemaa. Tuona aikana taiteilijat piirsivät luonnoksia ulkona, mutta maalaukset tehtiin sisätiloissa ja niissä voi olla mukana yksityiskohtia (puita, taivasta, rakennuksia ynnä muuta) monista eri paikoissa tehdyistä luonnoksista. Taiteilija teki maisemasta mieleisensä, se ei kenties ole mikään tietty tunnistettava paikka.

Teoksen tarkastelua

Istutaan tarkastelemaan teosta. Ohjaaja kertoo lyhyesti taiteilijasta ja teoksesta ja että se on kopio alkuperäisestä teoksesta, joka on Joensuun taidemuseossa. Samalla kerrotaan, että taideteoksia saa vain katsoa, niihin kuten tähänkään teokseen ei saa koskea!

Opetellaan katsomaan taidetta: etsitään värejä, muotoja ja tunnelmia. Tuodaan esille, että teosta katsottaessa jokainen voi löytää ja nähdä teoksessa erilaisia asioita, jotka ovat kaikki yhtä oikeita. Keskustellaan teoksen herättämistä ajatuksista keskusteluvinkkien avulla, ja niistä aiheista, joita lapset nostavat esille. On tärkeää tarkastella teosta lapsen maailmasta käsin.

Tarkastelun ja keskustelun kesto 5-10 minuuttia

Vinkkejä keskusteluun

- Mitä näet teoksessa/kuvassa?
- Mikä vuodenaika teoksessa on? Onko siellä lämmin vai kylmä?
- Mitä ääniä voisit tuollaisessa maisemassa kuulla? Mitä tuoksuja voisit haistaa?
- Kuka tiellä kävelee? Minne hän on menossa tai mistä hän on tulossa?
- Näetkö maisemassa talon? Kukahan siellä voisi asua?
- Jos sinä olisit tuossa maisemassa, missä kohdassa haluaisit olla? Mitä voisit tehdä siellä? Minkälainen maisema on sinusta kaunis?

Lasten Taidepolku Onni

Alkuharjoitus

Mielikuvamatka. Kesto n. 2–3 minuuttia

Tarvittavat materiaalit:

- Cd-soitin
- Luonnon ääniä cd-levy tmv.
- Luontoaiheinen runo

Ohjeistus:

Tehdään mielikuvamatka maisemaan, luonnon äärelle. Ohjaaja laittaa kuulumaan taustalle luonnon ääniä, lintujen laulua, puiden huminaa tmv.

Lapset laittavat silmät kiinni ja kuuntelevat ääniä. Ohjaaja lukee luontoaiheisen runon.

Vaihtoehtoisesti voidaan tehdä pieni retki lähimetsään/puistoon, josta käydään keräämässä luonnonmateriaaleja: oksia, käpyjä, kiviä, hiekkaa jne.

Harjoitus

Rakennetaan yhteinen maisema ja muovailaan oma hahmo maisemaan.

Tavoitteena on tutustua maisema-aiheiseen maalaukseen ja rakentaa yhteinen maisema erilaisia materiaaleja käyttäen ja muovailleen. Tärkeätä on yhteistoiminnallinen työskentely ja taiteellinen ilmaisu kolmiulotteisessa muodossa.

Tarvittavat materiaalit:

- Luonnonmateriaaleja ja muita rakennusmateriaaleja esim. kiviä, oksia, kaarnaa, puupalikoita, simpukoita jne.
- Silkkipaperia yms. vihreitä, ruskeita ja sinisiä kartonkeja tai kankaita maiseman pohjaksi
- Muovailuvahaa

Ohjeistus:

Ensimmäinen vaihe: työskentelyn kesto n. 10–15 minuuttia

Ohjaaja on esivalmistellut maiseman pohjan. Pöydälle, isoon pahvilaatikkoon tai muulle alustalle on laitettu esimerkiksi erivärisiä kankaita kuvastamaan vettä, peltoa, metsää jne.

Lapset jatkavat maiseman rakentamista ja voivat muokata sitä mieleisekseen. Maisemaa rakennetaan kuunnellen taustalla luonnonääniä. Pöydälle on koottu erilaisia materiaaleja, joista lapset valitsevat elementtejä maisemaan. Lasten yhteistyötaitoista riippuen maisemaa voidaan rakentaa vapaasti tai ohjatusti vuorotellen, siten että jokainen valitsee yhden elementin kerrallaan ja laittaa sen paikoilleen. On tärkeää, että kaikki saavat osallistua maiseman rakentamiseen.

Lasten Taidepolku Onni

Toinen vaihe: työskentelyn kesto n. 20 minuuttia

Tarkastellaan rakennettua maisemaa ja mietitään kuka tai mikä hahmo maisemassa voisi olla?

Lapset tekevät muovailuvahasta hahmon, jonka sijoittavat rakennettuun maisemaan. Hahmoja voi tehdä myös useita.

Yhteisen maisema- teoksen tarkastelu:

- Mitä näet maisemassa?
- Mikä vuodenaika siellä on? Onko siellä kylmä vai lämmin?
- Mitä tuoksuja voisit haistaa? Mitä ääniä voisit kuulla?
- Kerro hahmostasi: kuka tai mikä se on? Miksi se on tuossa kohdassa maisemaa? Minne se on menossa tai mistä tulossa?
- Miltä maiseman rakentaminen tuntui? Oliko siinä jotakin helppoa tai vaikeata?

Dahlman, Helge: Sinipukuinen nainen 1947

Muotokuva

Tietoa teoksesta ja taiteilijasta

Tämän teoksen nimi on Sinipukuinen nainen ja sen on maalannut suomalainen taidemaalari Helge William Dahlman vuonna 1947. Dahlman syntyi vuonna 1924, lapsuutensa hän eli mm. Raumalla ja Helsingissä. Dahlman osallistui 15-vuotiaana vapaaehtoisena talvisotaan ja 17-vuotiaana jatkosotaan. Jatkosodassa hän haavoittui ja menetti vasemman kätensä. Hänet lähetettiin Sveitsiin toipumaan ja tästä matkasta muodostui ratkaiseva tekijä hänen taitelijauraansa ajatellen. Suomen Taideakatemian koulua Dahlman kävi vuodesta 1942 vuoteen 1945. Hän asui esimerkiksi Kittilässä, Uimaharjussa ja Vihdissä. Dahlmanin tuotanto oli monipuolista ja hänen taiteensa jäsentyy useampaan kauteen kuten varhaiseen ekspressionismiin ja pointillismiin.

Muotokuva tarkoittaa:

“Muotokuva - tunnistettavaa henkilöä, jossa pyritään näköisyyteen” (Dickins & Griffith 2005, 136).

Teoksen tarkastelua

Istutaan tarkastelemaan teosta. Ohjaaja kertoo lyhyesti taiteilijasta ja teoksesta ja että se on kopio alkuperäisestä teoksesta, joka on Joensuun taidemuseossa. Samalla kerrotaan, että taideteoksia saa vain katsoa, niihin kuten tähänkään teokseen ei saa koskea!

Opetellaan katsomaan taidetta: etsitään värejä, muotoja ja tunnelmia. Tuodaan esille, että teosta katsottaessa jokainen voi löytää ja nähdä teoksessa erilaisia asioita, jotka ovat kaikki yhtä oikeita. Keskustellaan teoksen herättämistä ajatuksista keskusteluvinkkien avulla, ja niistä aiheista, joita lapset nostavat esille. On tärkeää tarkastella teosta lapsen maailmasta käsin.

Tarkastelun ja keskustelun kesto 5-10 minuuttia

Vinkkejä keskusteluun

- Mitä näet teoksessa/kuvassa?
- Mitä värejä tunnistat kuvasta?
- Miten ja minkälaisin siveltimen vedoin maalaus on tehty?
- Millainen asento kuvassa olevalla henkilöllä on?
- Millainen ilme hänellä voisi olla?
- Onko kuvassa nainen, mies, tyttö tai poika?
- Onko hän nuori vai vanha?
- Mitä sinulle tulee mieleen kun katsot tätä teosta?
- Pidätkö teoksesta? Miksi?

Lasten Taidepolku Onni

Alkuharjoitus

Työskentelyn kesto n. 5 min

Ohjeistus:

Keskustellaan millaisia asentoja ja ilmeitä muotokuvissa voisi olla. Ohjaaja ohjaa lapsia ottamaan erilaisia asentoja ja ilmeitä. Lapset voivat aluksi tehdä niitä samaan aikaan ja sitten vuoronperään, niin että yksi ottaa asennon/ilmeen ja muut matkivat sitä. Keskustellaan mitä asennot viestittävät. Miltä voi tuntua, jos on kyseinen asento/ilme?

Harjoitus

Tehdään oma muotokuva.

Tavoitteena on tutustua muotokuvamaalaukseen ja oman muotokuvan tekemisen avulla tehdä omakuvaa muista kuin esittävistä lähtökohdista.

Tarvittavat materiaalit

- Kartonkia, esim. harmaata
- Lyijykyniä
- Sanomalehtiä
- Sakset
- Liimaa
- Mustia ja valkoisia kartonkeja
- Suoja-alusta

Ohjeistus:

Ensimmäinen vaihe: työskentelyn kesto n.5-10 min. lasten määrästä riippuen.

Lapset asettuvat makaamaan esimerkiksi pitkän rullapaperin päälle kädet haluamassaan asennossa niin, että ylävartalo on paperin päällä. Ohjaaja piirtää paperille lapsen ylävartalon ääriiviä rintakehästä ylöspäin. Kun lapsen ääriiviä on piirretty paperille, lapsi leikkaa muotokuvahahmon irti paperista.

Toinen vaihe: työskentelyn kesto n.15–20 minuuttia

Tarkoituksena on päällystää irti leikattu muotokuvahahmo sanomalehtipaperin paloilla.

Annetaan kullekin lapselle sanomalehti, josta aletaan repimään isoja palasia. Kun palasia on tarpeeksi ohjaaja antaa kullekin lapselle liimaa esim. puikkoliimaa tai Erikeeperiä ja ison pensselin suikaleiden liimaamista varten. Lapset liimaavat sanomalehteä hahmon päälle niin, että ne lopulta peittävät sen kokonaan. Palasia voi liimata lomittain ja päällekkäin. Lopulta muotokuvahahmon reunat voidaan siistiä leikkaamalla ääriiviä näkyviin.

Lasten Taidepolku Onni

Kolmas vaihe: työskentelyn kesto n. 5-10 min

Kun lapsen muotokuvahahmo on kokonaan sanomalehtipaperin peitossa ja ääriviivat siistitty se liimataan lapsen valinnan mukaan joko harmaalle, mustalle tai valkoiselle kartongille. Kartongin tulee olla niin suuri, että lapsen hahmokuva mahtuu siihen kokonaan. Tarvittaessa voidaan teipata kaksi kartonkia yhteen.

Oman teoksen tarkastelu

Jokainen lapsi esittelee halutessaan oman työnsä.

- Miltä oma teos näyttää?
- Kertooko asento ja ilme jotain omasta tai muiden mielestä?
- Tunnistaako hahmosta kenen se on?
- Miltä tuntui tehdä tätä harjoitusta

Helge Dahlman: Kiinalainen asetelma 1961

Asetelma

Tietoa teoksesta ja taiteilijasta

Tämän teoksen nimi on Kiinalainen asetelma ja sen on maalannut suomalainen taidemaalari Helge William Dahlman vuonna 1961. Dahlman syntyi vuonna 1924, lapsuutensa hän eli mm. Raumalla ja Helsingissä. 15-vuotiaana Dahlman osallistui vapaaehtoisena talvisotaan ja 17-vuotiaana jatkosotaan. Jatkosodassa hän haavoittui ja menetti vasemman kätensä. Hänet lähetettiin Sveitsiin toipumaan ja tästä matkasta muodostui ratkaiseva tekijä hänen taitelijauraansa ajatellen. Suomen Taideakatemian koulua Dahlman kävi vuodesta 1942 vuoteen 1945. Hän asui esimerkiksi Kittilässä, Uimaharjussa ja Vihdissä. Dahlmanin tuotanto oli monipuolista ja hänen taiteensa jäsentyy useampaan kauteen kuten varhaiseen ekspressionismiin ja pointillismiin.

Asetelma tarkoittaa:

“Asetelma - maalaus, joka esittää pääasiassa liikkumattomia esineitä, kuten kukkia, ruokaa tai astioita.” (Dickins & Griffith 2005, 134).

Teoksen tarkastelua

Istutaan tarkastelemaan teosta. Ohjaaja kertoo lyhyesti taiteilijasta ja teoksesta ja että se on kopio alkuperäisestä teoksesta, joka on Joensuun taidemuseossa. Samalla kerrotaan, että taideteoksia saa vain katsoa, niihin kuten tähänkään teokseen ei saa koskea!

Opetellaan katsomaan taidetta: etsitään värejä, muotoja ja tunnelmia. Tuodaan esille, että teosta katsottaessa jokainen voi löytää ja nähdä teoksessa erilaisia asioita, jotka ovat kaikki yhtä oikeita. Keskustellaan teoksen herättämistä ajatuksista keskusteluvinkkien avulla, ja niistä aiheista, joita lapset nostavat esille. On tärkeää tarkastella teosta lapsen maailmasta käsin.

Tarkastelun ja keskustelun kesto 5-10 minuuttia

Vinkkejä keskusteluun

- Mitä näet teoksessa/kuvassa? Mitä esineitä asetelmassa on?
- Mitä värejä tunnistat kuvasta?
- Mitähän noissa astioissa voisi olla?
- Oletko nähnyt tuollaisia astioita jossakin?
- Mitähän tuo pieni veistos esittää?
- Näetkö teoksessa eläimen? Missä ja mikä eläin se voisi olla?
- Miten ja minkälaisin siveltimen vedoin maalaus on tehty?
- Mitä sinulle tulee mieleen kun katsot tätä teosta?
- Pidätkö teoksesta? Miksi?

Lasten Taidepolku Onni

Alkuharjoitus

Työskentelyn kesto n. 5 min

Tarvittavat materiaalit:

- Kankaita asetelman alustaksi ja taustalle
- värillinen A3 paperi
- Esineitä asetelman rakentamiseen esim. astioita, leluja, luonnonmateriaalia, hedelmiä, leipää

Ohjeistus:

Ohjaaja rakentaa lasten seuratessa pöydälle valmiin asetelman, jotta lapsille havainnollistuu mitä asetelmalla tarkoitetaan. Ensin pöydälle asetellaan kangas ja sitten värillinen paperi asetelman alustaksi. Seuraavaksi ohjaaja asettelee muutaman esineen alustalle. Tarkastellaan yhdessä miten eri tavoin esineet voidaan asetella ja miltä asetelma näyttää eri suunnista katsottuna.

Harjoitus

Jokainen lapsi rakentaa oman asetelman itselleen mieleisistä esineistä ja sekä valokuvaa että piirtää sen tai jonkun osan/esineen asetelmasta.

Tavoitteena on tutustua asetelmamaalaukseen ja valokuvaukseen sekä vahvistaa silmän ja käden koordinaatiota mallista piirtämisen avulla.

Tarvittavat materiaalit

- Esineitä asetelman rakentamiseen esim. astioita, leluja, luonnonmateriaalia, hedelmiä
- Kankaita asetelman alustaksi ja taustalle
- Värillisiä A3 papereita
- Kamera
- Paperia
- Grafiittikyniä tmv.
- Piirustuslustoja

Ohjeistus:

Ensimmäinen vaihe: työskentelyn kesto n.5 min

Ohjaaja on laittanut valmiiksi paikan, johon lapsi rakentaa oman asetelmansa. Asetelma voidaan tehdä esimerkiksi pienen tuolin päälle tai pöydälle. Viereen voi laittaa valmiiksi myös maalaustelineen. Asetelmassa käytettävät tarvikkeet on koottu toiselle pöydälle, josta lapsi valitsee mieleisensä esineet ja kankaat. (sekä aluspaperin.) Asetelmaa voi halutessaan rajata käyttämällä esimerkiksi A3 kokoista paperia kankaan päällä. Aluspaperi, värillinen A3 paperi laitetaan kankaan päälle. Tarkoituksena on paperin avulla rajata alue, jolle asetelma rakennetaan. Asetelma voidaan tehdä myös ilman aluspaperia.

Toinen vaihe: työskentelyn kesto n.30min

Lasten Taidepolku Onni

Jokainen lapsi valokuvaa vuorollaan oman asetelmansa. Kuvaaminen toteutetaan joko ohjaajan avustuksella tai ohjaaja valokuvaa asetelman lapsen antaessa ohjeita. Lapsen kanssa pohditaan, miten hän haluaa kuvata asetelman: suunta, etäisyys...Valokuvia kannattaa ottaa useita.

Yhden lapsen valokuvatessa muut piirtävät omaa asetelmaansa tai jotakin esinettä siitä esimerkiksi grafiittipuikolla. Apuna piirtämisessä voidaan käyttää piirustuslustoja tai maalaustelineitä.

Oman teoksen tarkastelu

Lapsi voi antaa halutessaan nimen omalle asetelmalleen.

Tarkastellaan jokaisen lapsen tekemää asetelmaa ja siitä tehtyä kuvaa.

- Miltä asetelma näyttää?
- Miltä kuva asetelmasta näyttää?
- Mitä asetelmasta/kuvasta tulee tekijälle mieleen? Entä muille lapsille?
- Minkä nimen asetelmalle voisi antaa?
- Muistavatko lapset minkä niminen Helge Dahlmanin asetelma on?
- Miltä tuntui tehdä tätä? Oliko joku vaihe erityisen helppo tai vaikea?

Asetelmista otettuihin valokuviiin palataan myöhemmin. Valokuvista voidaan tulostaa esimerkiksi yksi väritulos-timella. Silloin katsotaan ensin Dahlmanin Asetelmaa, muistellaan siihen liittyviä harjoituksia ja sitten katsotaan lasten tekemistä asetelmista otettuja valokuvia.

Lasten Taidepolku Onni

Lähteet:

Dickins, R. & Griffith, M. 2005. Taideseikkailu. Faraoiden haudoista virtuaalimaailmaan. Helsinki: WSOY.

Happonen, E., Imporanta, K., Kuusisto, K. & Latvala, J. 2006. Kymmenen kaikua taiteesta. Teoksessa Happonen, E. & Kähkönen, K. (toim.) Miksi aurinko on vihreä. Rovaniemi: Rovaniemen taidemuseo. 9-29.

Joensuun taidemuseo Onni. 2015. Iris- huone. Joensuun taidemuseo Onnin paperimuotoinen esite, Joensuu.

Konttinen, R. 2008. Naistaiteilijat Suomessa keskiajalta modernismin murrokseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Niinivaara, S. & Laitinen, K. 1994. Helge Dahlman. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Rossi, L.-M. 1987. Ole Kandelin - 1940- luvun yksinäinen modernisti. Teoksessa Jääskinen, A., Kruskopf, E., Vihanta, U., Flander, O. & Rossi, L.-M. Tunne ja ajatus suomalaista modernismia 1930–55. Helsinki: Suomen taideakatemia. 43–45.

Voimaa taiteesta hanke. 2013. Voimaa taiteesta. Malleja taiteen soveltamiseen hyvinvointialalla. Tampereen yliopisto. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu.

http://www.voimaataiteesta.fi/uploads/pdf/Voimaa_taideesta.pdf 26.5.2013.

Taidepolulla museossa

Ohjeita museovierailuun

Joensuun kaupungin taidemuseoon voi tutustua jo etukäteen verkkosivujen avulla, www.joensuuntaidemuseo.fi tai museossa vierailemalla. Vierailu on etukäteisvalmisteluja varten ohjaajalle maksuton. Tutustuminen helpottaa museovierailun toteuttamista. Museovierailusta on hyvä ilmoittaa etukäteen ja samalla saat lisätietoja vierailuun liittyvistä asioista.

Varaa ryhmän museovierailuun riittävästi aikaa. Keskustelkaa lasten kanssa vierailuun liittyvistä asioista ennen museoon tuloa. Yhteiset säännöt on hyvä vielä kerrata museossa vierailun aluksi. Liikkuminen museossa tapahtuu oppaan tai opettajan/hoitajan johdolla. Museossa liikutaan rauhallisesti. **Taideteoksiin ja museoesineisiin tai vitriineihin ei saa koskea.**

Tehtävien tekemisen tulee olla valvottua. Lipunmyynnistä saa lainaksi kirjoitus/piirustuslustoja. Lapsia voi kannustaa keskustelemaan ja kyselemään. Museossa ei tarvitse kuiskata, kunhan muistaa huomioida muutkin kävijät. Lapset ovat koko museokäynnin ajan opettajan/hoitajan vastuulla. Kysy henkilökunnalta, jos tarvitset apua, he auttavat mielellään!

Ohjaajalle

Taidepolun museo-osuuteen kuuluu useita teoksia, joihin liittyy erilaisia harjoituksia. Ohjaajan kannattaa perehtyä harjoituksiin etukäteen, jotta hän voi muokata niitä tarpeen vaatiessa. Ohjaaja kertoo lapsille taiteilijoista ja teoksista oman harkinnan, lasten iän ja vireystason huomioiden.

Jokaisen teoksen kohdalle on koottu vinkkejä katsomista, tarkastelua ja keskustelua varten. Teoksen äärellä on tärkeää keskustella myös muista lapsille heräävistä ajatuksista ja tunteista.

Joidenkin työskentelyvaiheiden kohdalla on mainittu työskentelyn kesto. Työskentelyn kesto -ajat ovat viitteellisiä. Aikaa eri vaiheisiin voi käyttää oman harkinnan, lasten jaksamisen, tarpeen ja käytettävissä olevan ajan mukaan. Jokainen lapsi tarvitsee yksilöllisesti ohjausta, joten lapset tunteva tietää parhaiten sopivan lapsimäärän harjoituksen toteuttamiseen. Hyvä lapsimäärä/harjoitus voisi olla neljä lasta/ohjaaja, mutta harjoitukset on mahdollista toteuttaa isommankin lapsiryhmän kanssa.

Jokaisen harjoituksen kohdalla on kerrottu tavoitteet, harjoitus, ohjeistus toteutukseen ja tarvittavat materiaalit. Museossa tapahtuvan työskentelyn tavoitteena on lasten tutustuttaminen taiteeseen kokemisen ja tekemisen kautta. Opetellaan katsomaan taidetta: etsitään värejä, muotoja ja tunnelmia. Tuodaan esille sitä, että teosta katsottaessa jokainen voi löytää ja nähdä teoksessa erilaisia asioita, jotka ovat kaikki yhtä oikeita.

Teokset:

Kiinalaisen taiteen kokoelma (3. kerros, käytävä)

Aaltonen, Wäinö: Runotar, 1926 (2.kerros, Iris-huone)

Edelfelt, Albert: Virginie, 1883 ja Ekman, Robert Wilhelm: Matkustajia pajan edustalla, 1871 (2. kerros, Arla-huone)

Lasten Taidepolku Onni

Kiinalaisen taiteen kokoelma

Aluksi ohjaaja kertoo kiinalaisen taiteen kokoelmasta sen verran kun katsoo sopivaksi lasten ikä ja vireystila huomioon ottaen. Kokoelmasta valitaan sopivan kokoinen osa työskentelyyn esimerkiksi muutama vitriini, joista lapset valitsevat mieleisensä teoksen.

Tietoa Kiinalaisen taiteen kokoelmasta

Kiinalaisen taiteen kokoelma sai alkunsa Helsingin yliopiston taidehistorian professorina toimineen Onni Okkonen (1886–1962) vuonna 1956 tekemällä virallisella vierailulla Kiinaan. Okkonen täydensi kokoelmaansa Suomessa ja muualla Euroopassa. Museo sai kokoelman lahjoituksena vuonna 1964. Toisen merkittävän kiinalaisen taiteen lahjoituksen taidemuseo sai vuonna 2011 vantaalaiselta Liisa ja Otto Kotovuoren perheeltä. Nämä yhdessä muodostavat yhden Suomen merkittävimmistä ja monipuolisimmista Kiinan taiteen julkisista kokoelmista.

Taidehistorioitsijana Okkonen keräsi kokoelman, joka kertoo monipuolisesti Kiinan taiteen pitkästä historiasta. Esineet kattavat ajallisesti Kiinan dynastioita aina Yangshao -kulttuurista (5000–3000 eaa.) 1900-luvulle saakka. Suurimman yhtenäisen kokonaisuuden kokoelmassa muodostavat Tang-dynastian (618–907) keraamiset hautaveistokset. Saman ajan keramiikka, jotka kokoelmassa on runsaimmin, on ollut jo reilun sata vuotta suosittua keräilyesineistöä. Uusinta kerrostumaa kokoelmassa edustavat ne työt, jotka hän sai lahjaksi Pekingin taideakatemian oppilailta. Kotovuoren lahjoituksessa saatu Han-kauden (206 eaa. – 220 jaa.) esineistö sekä myöhemmät arkielämän käyttötavarat täydentävät Okkonen kokoelmaa.

Harjoitus

Jokainen lapsi saa valita Kiinalaisen taiteen kokoelmasta itselleen mieluisan esineen ja piirtää sen. Harjoituksen tavoitteena on harjoitella mallista piirtämistä. Työskentelyn kesto n.10 min. Aikaa voi varata enemmänkin tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan.

Tarvittavat materiaalit

- Paperia A4
- Esimerkiksi lyijykyniä tai liituja
- Piirustuslusta

Tarkastele esineitä ja vinkkejä keskusteluun

Tarkastelun ja keskustelun kesto n. 5-10 minuuttia.

Tarkastellaan vuorotellen kunkin lapsen valitsemaa teosta ja lapsen tekemää piirustusta.

- Miksi valitsit tämän teoksen?
- Mitä arvelet teoksen esittävän?
- Mikä siinä kiinnosti sinua?
- Minkälaista teosta oli piirtää? Oliko se vaikeaa/helppoa?

Harjoituksen jälkeen ohjaaja voi kerätä lapsilta piirustukset ja alustat pois. Varmista, että kaikissa piirustuksissa on nimi! Ohjaaja voi kertoa lapsille, että seuraavaksi mennään katsomaan veistoksia.

Lasten Taidepolku Onni

Aaltonen, Wäinö: Runotar, 1926**Veistos****Tietoa taiteilijasta ja veistoksista****Wäinö Aaltonen (1894–1966)**

Veistos osioon kuuluu Wäinö Aaltosen Runotar. Iris-huoneessa on kuitenkin useampia veistoksia, joita lasten kanssa voi tarkastella samalla tavalla kuin Runotarta. Muita sopivia veistoksia ovat esimerkiksi Wäinö Aaltosen Norjalainen tyttö, 1937, Veikko Jalavan Särkynyt sydän, 1946, Tango, 1934 tai Vedenneito, 1945. Teoksia voi käsitellä halutun määrän lasten mielenkiinnon ja jaksamisen mukaan. Veistoksiin liittyvien harjoitusten tavoitteena on tarkastella taideteosta ja sen esittämiä tunnetiloja toiminnallisina menetelmin.

Wäinö Aaltonen syntyi vuonna 1894 Marttilassa. Hän aloitti maalaustaiteen opiskelulla, mutta hänestä tuli kuvanveistäjä, joka nousi kansallistaiteilijan maineeseen. Hän oli taitava kovan kivilajin, graniitin käsittelyssä ja otti teoksiinsa vaikutteita niin kubistisesta taiteesta kuin etäisistä, vanhoista kulttuureista, kuten helleeneiltä ja egyptiläisiltä. Aaltosen isokokoisia veistoksia on paljon tärkeissä julkisissa tiloissa kuten eduskuntatalossa sen istuntosalissa, monien suurten kaupunkien puistoissa. Olympiastadionilla Helsingissä on juoksija Paavo Nurmen pronssiveistos, joka on yksi Aaltosen tunnetuimpia veistoksia. Juoksijan hahmo on kuvattu juoksemassa, täydessä liikkeessä.

Wäinö Aaltosen Runotar on tehty vuonna 1926. Kipsinen, kullattu Runotar on alunperin osa Tampereen kivi-muistomerkkiluonnosta. Muistomerkki on tehty kansalliskirjailija Aleksis Kiven kunniaksi. Teos on vertauskuvalinen henkilömuistomerkki. Siihen kuuluu kaksi figuuria, lepäävästä asennosta nouseva runoilija ja häntä seuraava runouden henki.

Teoksen tarkastelua

Istutaan tarkastelemaan teosta. Ohjaaja kertoo lyhyesti taiteilijasta ja teoksesta. Samalla muistutetaan, että taideteoksia saa vain katsoa, niihin ei saa koskea. Opetellaan katsomaan taidetta: etsitään värejä, muotoja ja tunnelmia. Tuodaan esille, että teosta katsottaessa jokainen voi löytää ja nähdä teoksessa erilaisia asioita, jotka ovat kaikki yhtä oikeita. Keskustellaan teoksen herättämistä ajatuksista keskusteluvinkkien avulla, ja niistä aiheista, joita lapset nostavat esille. On tärkeää tarkastella teosta lapsen maailmasta käsin.

Tarkastelun ja keskustelun kesto 5-10 minuuttia

Tarkastele veistosta ja vinkkejä keskusteluun

- Millainen asento veistoksen henkilöllä on? Mitä hän tekee?
- Kuka henkilö voisi olla?
- Onko hän nuori vai vanha?
- Millainen ilme hänellä on?
- Miltä hänestä voisi tuntua? Onko hän iloinen vai surullinen tai jotakin muuta?
- Mitä hän voisi ajatella?
- Mitä sinulle tulee mieleen kun katsot tätä teosta?

Lasten Taidepolku Onni

Harjoitus

Noustaan ylös matolta ja jokainen lapsi ottaa Runottaren asennon. Seuraavaksi ohjaaja muovailee vuorotellen jokaisesta lapsesta veistoksen. Lopuksi lapset voivat itse ottaa oman, veistoksellisen asennon ja lapset voivat yhdessä keksiä nimet esittämilleen veistoksille.

Harjoitusta voi jatkaa vielä siten, että mietitään millainen asento voisi kuvastaa esimerkiksi iloa, surua tai kiukkua. Ohjaaja ohjaa lapsia ottamaan niitä ilmaisevia erilaisia asentoja.

Ohjaaja voi halutessaan ottaa valokuvan esimerkiksi puhelimella "Lasten muodostamasta veistosryhmästä". Näin kuvaa voidaan vielä päiväkodissa tarkastella yhdessä ja palauttaa mieleen retken kokemuksia. Lapset näkevät itsekin miltä he näyttivät.

HUOM! Kuva on otettava ilman salamaa!

Edelfelt, Albert: Virginie, 1883

Tietoa teoksesta ja taiteilijasta

Albert Edelfelt syntyi vuonna 1854 Kiialan kartanossa. Edelfelt opiskeli Helsingissä taideyhdistyksen piirustus-koulussa ja yliopiston piirustuslaitoksella. Edelfeltin teokset valloittivat 1880-luvun lopulla Pariisin Salongin sekä Venäjän keisariperheen ja hän sai tilauksia ja monia kunnianosoituksia. Edelfelt oli kansainvälinen taiteilija, jonka merkitys oli korvaamaton suomalaisuuden tunnetuksi tekijänä.

Tämä teos, Virginie on maalaus. Se on maalattu Pariisissa, Ranskan pääkaupungissa keväällä 1883. Taiteilija Albert Edelfelt on maalannut öljyvärejä siveltimellä kankaalle. Pohjakangas on ensin pingotettu puiseen kehykseen niin, että kangas on tiukasti kiinni ja siinä ei ole ryppyjä. Teos on yksi museon rakastetuimmista. Nuoren neidon kasvot säteilevät rakkautta ja lämpöä. Virginie nojailee maalauksessa japanilaistyylliseen tuoliin. Tuolin selkänojalle on ikään kuin huolettomasti heitettynä aseteltu japanilainen kimono ja taustalla on japanilainen sermi eli irtoseinä. Esineet kertovat meille sen, että Edelfeltin aikana taiteilijat olivat kovin kiinnostuneita kaukaisista maista ja sieltä tuoduista tavaroista. He usein keräsivät niitä ja sijoittivat niitä mukaan sisäkuvamaalauksiin, joita he maalasivat mallista.

Teoksen tarkastelua

Istutaan tarkastelemaan teosta. Ohjaaja kertoo lyhyesti taiteilijasta ja teoksesta. Samalla muistutetaan, että taideteoksia saa vain katsoa, niihin ei saa koskea. Opetellaan katsomaan taidetta: etsitään värejä, muotoja ja tunnelmia. Tuodaan esille, että teosta katsottaessa jokainen voi löytää ja nähdä teoksessa erilaisia asioita, jotka ovat kaikki yhtä oikeita. Keskustellaan teoksen herättämistä ajatuksista keskusteluvinkkien avulla, ja niistä aiheista, joita lapset nostavat esille. On tärkeää tarkastella teosta lapsen maailmasta käsin.

Tarkastelun ja keskustelun kesto 5-10 minuuttia

Vinkkejä keskusteluun

- Mitä näet, mitä teos esittää?
- Mihin kiinnitit ensimmäisenä huomiota?
- Mitä tuttuja esineitä tai asioita tunnistat teoksesta?
- Mitä siinä tapahtuu?
- Millainen tunnelma siinä on?
- Mitä sinulle tulee mieleen, kun katsot tätä teosta
- Mistä pidät tässä teoksessa, miksi?

Lasten Taidepolku Onni

Harjoitus

Ohjaaja saduttaa lapsiryhmää käyttäen Virginie- teosta. Harjoituksen tavoitteena on osallistaminen ja yhdessä toimiminen. Sadutuksen avulla lapset tulevat kuulluiksi ja aikuinen saa tietoa lapsista. Ryhmäsadutus luo yhteisöllisyyttä, siinä yhdistyvät kuuntelu, toisten arvostaminen ja yhdessä tekeminen. Se lisää itseilmaisua, kielellistä tietoisuutta ja tuo esille lasten kulttuuria.

Tarvittavat materiaalit:

- kynä ja paperia lasten tarinan kirjoittamiseen

Sadutus voi edetä perinteisen sadutuksen ohjeen mukaan, jossa ohjaaja pyytää lapsia kertomaan sellaisen sadun, jonka he itse haluavat. Satu kirjataan ylös juuri niin kuin lapsi sen kertoo, mitään muuttamatta tai lisäämättä. Lopuksi ohjaaja lukee sadun ääneen ja jos lapset haluavat, he voivat vielä muuttaa tai muokata sitä. Jos lasten on vaikeata keksiä tarinaa tai saduttaminen ei ole ennestään tuttua, voi ohjaaja auttaa apukysymyksillä tarinan tekemistä tai käyttää alla olevaa runkoa. Jos taas tarinaa syntyy helposti sitä voi kehitellä lisää tai tehdä ilman valmista mallia.

Tämän nuoren naisen nimi on

Hän on

Hän asuu

Hän pitää erityisesti

Hän on iloinen/tulee iloiseksi kun

Ennen tämän taulun maalaamista hän

Nyt hän

Hän ajattelee

Hän katsoo

Hän kuulee ympärillään ääniä. Ja haistaa tuoksun.

Kun hän lähtee tästä hän

Robert Wilhelm Ekman: Matkustajia pajan edustalla 1871

Tietoa teoksesta ja taiteilijasta

Robert Wilhelm Ekman (1808–1873), jota on kutsuttu Suomen taiteen isäksi, edustaa niitä varhaisia suomalaisia taiteilijoita, jotka olivat saaneet taiteilijakoulutusta. Ekman lähti 16-vuotiaana Tukholman taideakatemiaan. Hän menestyi ja sai monia palkintoja sekä matkastipendin, jonka turvin hän jatkoi opintoja Pariisissa ja Italiassa. Vuonna 1844 hänet nimitettiin kuninkaalliseksi hovimaalariksi. Suomeen Ekman palasi seuraavana vuonna ja asettui Turkuun, jossa hänestä tuli v. 1830 perustetun Turun piirustuskoulun opettaja. Hän alkoi kuvata suomalaista kansanelämää. Hän olikin ensimmäisiä taiteilijoita, jotka tekivät pitkiä matkoja ympäri maata ja talensivat näkemäänsä jokapäiväistä elämää, pukututkielmia ja kuvia asumusten sisätiloista. Ne ovat hyvin tarkkoja kulttuurihistoriallisesti ja kansatieteellisesti arvokkaita. Ekman halusi myös kuvittaa Kalevalan tarut. Mutta niistä tuli romanttisesti kuorrutettuja näkymiä kuin antiikin Kreikan jumaltaruista. Yleisö ei pitänyt niistä eikä Ekman lopulta itsekään.

Matkustajia pajan edustalla on maalattu taiteilijan elämän loppupuolella, jolloin hän palasi kansankuvaukseen. Maalauksessa nähdään perhe matkustamassa syystä tai toisesta keskellä yötä. Romanttisen maisemamaalaus tyylin mukaisesti kuvatulle sinänsä arjiselle tilanteelle, hevosen kengittämiselle, on luotu jännittävät puitteet. Täysikuu säteilee pilvien lomasta salaperäistä, kylmää valoaan.

Teoksen tarkastelua

Istutaan tarkastelemaan teosta. Ohjaaja kertoo lyhyesti taiteilijasta ja teoksesta. Samalla muistutetaan, että taideteoksia saa vain katsoa, niihin ei saa koskea. Opetellaan katsomaan taidetta: etsitään värejä, muotoja ja tunnelmia. Tuodaan esille, että teosta katsottaessa jokainen voi löytää ja nähdä teoksessa erilaisia asioita, jotka ovat kaikki yhtä oikeita. Keskustellaan teoksen herättämistä ajatuksista keskusteluvinkkien avulla, ja niistä aiheista, joita lapset nostavat esille. On tärkeää tarkastella teosta lapsen maailmasta käsin.

Tarkastelun ja keskustelun kesto 5-10 minuuttia

Vinkkejä keskusteluun

- Mitä näet, mitä teos esittää?
- Mikä vuodenaika teoksessa on?
- Onko teoksessa kenties aamu, päivä, ilta vai yö? Mistä niin päättelet?
- Minkälainen sää teoksessa on?
- Mihin kiinnitit ensimmäisenä huomiota?
- Mitä tuttuja esineitä tai asioita tunnistat teoksesta?
- Mitä siinä tapahtuu?
- Millainen tunnelma siinä on? Miltä sinusta tuntuisi olla tuolla?
- Mitä sinulle tulee mieleen, kun katsot tätä teosta?
- Mistä pidät tässä teoksessa, miksi?

Lasten Taidepolku Onni

Harjoitus

Tarvittavat materiaalit:

- kynä ja paperia lasten tarinan kirjoittamiseen

Ohjaaja saduttaa lapsiryhmää käyttäen aiheena Matkustajia pajan edustalla - teosta. Sadutus voi edetä perinteisen sadutuksen ohjeen mukaan, jossa ohjaaja pyytää lapsia kertomaan sellaisen sadun, jonka he itse haluavat. Satu kirjataan ylös juuri niin kuin lapsi sen kertoo, mitään muuttamatta tai lisäämättä. Lopuksi ohjaaja lukee sadun ääneen ja jos lapset haluavat, he voivat vielä muuttaa tai muokata sitä. Jos lasten on vaikea keksiä tarinaa tai saduttaminen ei ole ennestään tuttua, voi ohjaaja auttaa apukysymyksillä tarinan tekemistä tai käyttää alla olevaa runkoa. Jos taas tarinaa syntyy helposti sitä voi kehitellä lisää tai tehdä ilman valmista mallia.

(Matkustajat ovat sepän pajalla kengittämässä hevostaan)

He ovat tulossa

Äidin nimi on ja isän nimi on

Äidin sylissä on vauva, jonka nimi on

Heillä on

On pimeää ja sää on

Pihalla on koira, joka

Hevosella ja reellä matkustaminen on

Perhe on menossa

Heidän täytyy kohta jatkaa matkaa koska

Lasten Taidepolku Onni

Lähteet:

Joensuun kaupunki. 2013. Kiinalaisen taiteen kokoelma. <http://www.joensuu.fi/taidemuseo/kokoelmat/kiina>. 1.9.2015.

Joensuun kaupunki. 2014. Museovierailu. <http://www.joensuu.fi/museopeda/museovierailu>. 1.9.2015.

Joensuun taidemuseo ONNI. 2015. Albert Edelfelt ja Virginie. Joensuun taidemuseo ONNI:n paperimuotoinen esite, Joensuu.

Joensuun taidemuseo ONNI. 2015. Iris- huone. Joensuun taidemuseo ONNI:n paperimuotoinen esite, Joensuu.

Karlsson, L. 2003. Sadutus Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kämäräinen, E. 1992. Albert Edelfelt. Kultainen häkki. Porvoo: WSOY.